

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

238797

174

EDITURA AUTORILOR ROMÂNI

MIHAIL GASPAR

FATA VORNICULUI OANĂ

BUCUREŞTI-EDITURA NAŢIONALĂ-S·CIORNEI

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

238797

859-31 (Gaspar, M.)

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

PROLOG.

Pe timpul când pribeagul Aron[1], a ajuns domn în Moldova, nu avea între boeri pe nici unul mai credincios, mai alipit, decât pe boerul *Oană*. Toți, care mai rămaseră credincioși casei lui Alexandru-cel-Bun, se mirau și nu puteau înțelege cum de Oană, boerul temut, care datorà tot ce aveà el lui Bogdan Vodă, adică tocmai aceluia care murì sub paloșul lui Aron, ține atât de mult la pribeag. Bătrânul era însă suflet închis și nepătruns.

Gura i se deschideà la vorbă atât de rar, încât erà cu neputință să scoți ceva dintr'însul. Tăcerea aceasta prea mare fu pricina că boerii începură parte a-l înconjurà, parte a se alipi de dânsul, dupăcum le erà inima; cei credincioși casei lui Alexandru-cel-Bun, se feriau de dânsul, iar aceia cari se ridicaseră prin voia pribeagului, țineau la el ca la unul despre

[1]) Aron ajunge pe tronul Moldovei la 1451 ziua de 16 Octombrie, după ce ucise în noaptea premergătoare pe Bogdan Vodă, fratele său și tatăl lui Ștefan cel Mare și Sfânt. Domnia a durat numai șapte ani.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care credeau a ştî, că e stâlpul de razim al ucigaşului Aron.

Insuşi Aron Vodă, isteţ din fire, băgă de seamă gruparea boerilor, dar tocmai fiindcă erà isteţ se făcù mult timp că nu vede. Căci—hei—Alexandrel[1] trăià încă undeva prin Cameniţa şi printre moldovenii dedaţi să aibă asupra lor o mlădiţă din trunchiul uriaş al bunului Alexandru — erau încă mulţi cari ţineau ochii spre dânsul.

Aceştia trebuiau mulcomiţi, până va sosì timpul s'o ia şi nepotul pe urma unchiului[2]. Şi timpul în adevăr nu întârzie mult.

In anul 1453 Alexandrel împlinì 15 ani şi după obiceiul ţării, scăpà de sub ocrotirea epitropilor. Erà domn.

Doi domni într'o ţară săracă! Sărmană Moldovă!

Pribeagul ridică capul. Sosise timpul.

După lungi frecări, după nenumărate lupte mici, în cari se vărsase atâta sânge scump de frate, în ziua Bunei-Vestiri a anului următor, la Movile, prin fuga lui Alexandrel, sfâşierea ţării se sfârşì.

De Paşti — mărita sărbătoare a Invierii — Alexandrel Voivod, doar cu numele domn al Moldovei, zăceà întins pe raclă într'o chiliuţă întunecoasă din Cetatea-Albă, stors de sucul omorîtor al otrăvii strecurată în băutura lui de mânile spurcate ale unor boeri cumpăraţi.

Acum nu mai erà nimeni, care să poată turbura tihna unei domnii câştigate prin omor. Şi boerii parcă-şi mai schimbaseră firea.

---

[1]) Fiul lui Iliaş-Vodă.
[2]) Bogdan-Vodă, ucis de Aron, care susţineà ai fi frate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

Ochiul de vulpe al lui Aron văzù că ceata acelora cari împrejmuiau pe Oană se mărì de odată peste măsură.

Cele întâmplate însă, lăsară neschimbat pe boer. Firea lui rămase tot aşa de curioasă; rămase tot cel de pân'acum, tăcut, gânditor şi rece.

Pribeagul, dornic de tămâe şi mărire, la început neavând încotro, tăcù, dar mai târziu simţindu-se la largul său în domnie, încercă să descoase în mai multe rânduri pe boer.

Dar nu isbutì.

Oană purtà dolmanul îmbumbat până sub bărbie, dela dânsul nu puteà omul scoate nimic. Şi aşà după câteva încercări zădarnice, Voivodul se văzu silit a se mulţumì cu credinţa, că Oană este omul lui.

Oană n'aveà nimic împotrivă. Despre el fiecare puteà crede cum îl trăgeà inima.

Veneà la Suceava, de câte ori îl chemà Vodă, mergeà la sfat unde numai arareori lăsà să i-se audă glasul, iar când nu mai erà nevoe de dânsul se înturnà la moşie.

Pa malul Bistriţei zburdalnice îşi aveà curtea moştenită împreună cu o bucată bună de pământ din mila lui Bogdan Vodă după praznicul sângeros din codrii Vasluiului, unde perise atâta Lehime.

Acì se retrăgeà Oană când nu erà nevoe de dânsul. Ce lucrà, ce gândià el în singurătatea de schimnic, nimeni nu ştià; căci, cu toate că acum erà cel mai temut boer în Moldova, se rădicase la această treaptă atât de repede încât lumea nu putù ajunge să pătrundă în tainele casei lui. Iar pe de altă parte firea lui închisă, îndepărtà pe toţi dela poarta lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tocmai fiindcă nimeni încă nu-i intrase în casă, se lăţiră veşti cari erau în stare să stârnească tot felul de închipuiri.

Unii ziceau, că Oană ar fi văduv, alţii şoptiau că e boer turcit din copilărie şi că ar ţineă mai multe femei în casă.

Se spuneă că nu are copii, iar Stroe Balmez, boer mai mic, întăriă cu jurământ că Oană are o fată, a cărei păreche sub soare nu crede că s'ar putea găsi. Dar acestea erau numai vorbe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

I

In Suceava, pe drumul Iaşilor, cari abiă atunci se înfiripau, era o vestită cârciumă moldovenească, hanul „La capul de bour". Singur faptul că erà închinată stemei Moldovei ar fi fost de ajuns să o facă vestită în acele vremi de frământări vitejeşti, dar altceva o făcuse să-i meargă vestea.

In vremuri, când Domnii cereau sfatul boerilor de divan, când aceştia se adunau la Suceava, locul de descălecat le erà hanul „La capul de bour".

Căci nu trebue să uităm, că la noi Românii, boerii nu aveau case în oraşul de reşedinţă, nu aveau case nici la moşii chiar, înţeleg case de piatră trainice, şi deci hanul „bourului" erà locul unde se întâlneau boerii între ei, înnainte de dădeau faţă cu Vodă.

Câte taine n'or mai fi ascunzând vechile chilii afumate, taine mari, trecute, izbânzi aducătoare de cinste şi înălţare pentru neamul de eroi.

Aici se vor fi sfătuit boerii cu Coman biruitorul nemţilor turnaţi în zale de oţel; la mesele aceste largi se va fi ales, care boer câţi ostaşi trimite sub flamura Voivodului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://statetransivania.ro/mori1901-1932

Şi tot în jurul acestor mese, golind la cupe de nectar moldovenesc, îşi vor fi reîmprospătat în minte boerii mai tineri sângerosul secerîş din codrii Vasluiului, săvârşit subt domnia măritului Vodă Bogdan.

Acum toate acestea au trecut. Moldova avea în grumaji pe un pribeag asvârlit din cine ştie ce parte a lumii în scaunul de stejar al domniei moldoveneşti.

Erà în luna Iulie, într'una din zile cam pela asfinţitul soarelui. Suceava, — un târguşor neînsemnat atunci, cu grădini mari şi case de bârne, căruia numai curtea domnească care veghea de pe culmea dealului îi mai da puţină viaţă, — părea încremenită în asfinţitul soarelui.

Pe prispa hanului, pe treapta cea mai de sus, şedea un bărbat cu faţa rumenă, cu mustăţile retezate, îmbrăcat în portul răzeşilor moldoveni. El sta cu bărbia proptită în coate. Răzimat astfel privea nemişcat spre drumul care veneà dinspre Iaşi, în vreme ce mintea îi colindà pe cine ştie unde. Şi un necunoscut puteà să recunoască în acest bărbat pe hangiu. Un câne mare, lăţos, eşind din curte, începù a se linguşi pe lângă dânsul frecându-i-se de mână. Hangiul îi cuprinse grumazul şi privind în ochii lui cuminţi îl întrebă:

— Ce-i, Scormon? Ce ai de gând? — Tu câne bătrân — ce eşti! Scormon bătea din coadă a fală, întinzându-şi botul curat peste labele de dinainte. Hangiul — ca să-l numim aşà — îşi întoarse capul şi-şi pierdù privirea din nou în zarea drumului mare. Deodată încreţi din sprincene.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Departe în zare, se ivì un punct mic de negreaţă cenuşie, spălăcită de albastrul fumuriu al orizontului. Hangiul duse mâna la ochi, spre a vedeà mai bine, apoi se ridică şi eşì în mijlocul drumului.

Scormon se luă după stăpân şi, dăruit din fire, ciulì urechile ascuţite aţintind ochii lui cuminţi spre zarea drumului mare.

Soarele se pregătià de culcare, şi dinspre răsărit noaptea se apropià grăbită, trântind vălul ei de jale peste colnicele gălbui. Punctul negru, care făcù pe cârciumar să-şi curme o clipă odihna, se pierdù în umbra înaintată a serii.

Necăjit hangiul se scărpină după urechi şi se aşează din nou pe prispă. Purtat de vârtejul altor gânduri el cuprinse grumazii cânelui, gudulindu-l :

Ce crezi, Scormoane, cine să fie? Şi oare trage la noi în gazdă? Hei, dragul meu Scormon, s'a mântuit cu vremile bune! — Ce mai lume erà sub pristăvitul Domn Bogdan! — Gemeà hanul de boeri şi săptămâni dearândul nu se mai stingeà opaiţul din părete. Iţi mai aduci aminte? Erai tu căţeluş pe atunci... dar acum — vai şi amar. Cine nu-i de domn... dar să tăcem, căci în ziua de azi e scumpă tăcerea în Moldova.

Cânele părea că înţelege pe stăpân, căci ochii lui, cuprinşi parcă de dorul acelor vremi trecute, priviră duios în ochii stăpânului.

Noaptea se lăsă repede peste Suceava. Ici colea, ca nişte pricolici, apăreau lumini prin case pentru o clipă numai, căci obloanele grele dela fereşti se închideau şi totul cădeà iarăşi în besnă.

Hangiul aprinse şi el opaiţul şi trase obloa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ro/mdrr 1901-1932

nele mari de stejar zăvorindu-le cu două bente de fer de-a curmezişul.

In lumina slabă a opaiţului, românul se aşează la o masă lungă, proptind ca adineaori bărbia în coate. Din curte se auziau mugetele înfundate ale boilor. Scormon, se trântise în faţa uşii.

Deodată cânele înnălţă capul. Din drum răsunau tropote de copite, venind tot mai aproape, pân'ce dintr'odată se opriră înnaintea uşii.

Hangiul apucă opaiţul dând să iasă, dar în acea clipă se deschise uşa, şi pe fondul negru al beznei de afară apărù capul unui ostaş.

De umerii laţi îi eră atârnată o căbăniţă uşoară de abà, cu guler de vidră neagră, prinsă sub bărbie într'o copce groasă de argint. Pantalonii din aceiaşi materie albă se perdeau în nişte cisme roşii împodobite la tureatcă cu găitănei de fir. In cap purtà o cuşmă de piele de urs, cu fundul de postav roşu braşovenesc. Un surguciu de pene de vultur, prinse într'o rozetă de argint, ţâşneà în sus. De cingătoarea de piele galbenă încrustată în aur ori aramă, îi atârnà o sabie lată turcească. Astfel se înfăţişă noul sosit.

Hangiul ştiù dintr'o ochire că oaspele e boer. Se apropie cu sfială de dânsul. Acesta încreţi din sprâncene şi-l fulgeră din creştet până în tălpi cu două făşii de foc isvorîte din nişte ochii negri ca păcatul.

Mulţumit pe semne de mutra hangiului, străinul îşi luă cuşma.

— Caut un colţ pentr'un pribeag şi calul lui şi nădăjduesc c'am nimerit bine.

— Cum să nu, boerule. Hanul lui Ilie Măr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gan a fost totdeauna deschis pentru boerii pribegi. Fii binevenit în locaşul meu, boerule!

După această urare de bunăvenire Hangiul deschise o uşă ce da în curte şi strigă: Petre!! Un român scurt şi îndesat apărù în uşă, căruia îi porunci să ia 'n grijă fugarul boerului. Apoi Mărgan poftind la masă pe boer, scoase dintr'un săltar o faţă curată pe care o aşternù şi zise :

— Vei fi trudit de drum... şi vei fi flămând... hei, ştie Mărgan ce va să zică a fi pribeag...

Doamne! Doamne!... câţi nu s'or fi perindat prin hanul meu... Şi ce mai oameni... Tot ce-a avut Muntenia şi Moldova mai ales şi mai de samă!... Dar ce să-i faci... aşa-i bagseamă în lume... că tot ce-i bun în ţară trebue să iee lumea în cap. Păcatele noastre... boerule!

In vremea asta străinul nu-şi mai luă ochii dela Mărgan. Voiă parcă să străbată cu privirea până în răspântiile sufletului, să vadă ce zace în această inimă de hangiu.

Acesta însă îşi vedeă de lucru. Incărcă pe o tavă de lemn o bucată de friptură rece de oaie, un codru de pâne neagră de săcară şi o stacană de lemn cu vin auriu din viile dela Cotnar şi i-le puse străinului.

Acesta nu se lăsă îmbiat; trase cuţitul din tureatca cizmei, îl şterse de mâneca dolmanului stacojiu, îşi făcù o sfântă cruce şi-l împlântă în friptură.

Hangiul se aşeză pe o laviţă în faţa lui şi nu-l mai slăbià cu vorba povestindu-i de vremile de aur ale lui Bogdan Vodă, de stările de azi ale Moldovei, de vechii boeri...

Străinul asculta în tăcere, ducând din când în când la gură stacana cu vin.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Așà, așà boerule — îl îndemnà crâșmarul— gustă numai, așà vin mai rar, boerule... hei-hei... un Cotnar este, și acela în Moldova.

Străinul, dupăce-și potolì foamea, își șterse mustățile umede și-și făcù din nou o cruce, în semn că și-a terminat cina.

— Așà, — grăì — acum îs sătul; Doamne, bine mai prinde puțină mâncare după atâta călărit...

— Oho, și cât mai ai de-acu înnainte adăogă Mărgan. Știu eu unde se isprăvește calea pribegiei...

In țara Leahului... Afurisiți să fie... Destul de trist că Rumânul trebue să cerșiască ocrotirea dușmanului său... Dar ce să-i faci... Vei găsì mulți de-ai noștri, boerule, acolo... Nici la noi în Moldova nu merg trebile bine, văd eu după port că ești Muntean—dar ce vorovesc eu ca o babă, ce știe un hangiu? Iacă, vezi boerule, umblă moara să nu stea...

— Cum? — Poate nu vă simțiți bine sub domnia lui Vodă Aron, se spune doar că e din sângele lui Alexandru Vodă?

— D'apoi, unul Dumnezeu știe toate; noi ce să știm? Ce vedem și noi. Nu, boerule? Eu, Mărgan un prost, ți-o spui: nu samănă a fi din vița măritului Alexandru — Dumnezeu să-l erte — nu... nu... Doar vei fi auzit de ospățul din Răuseni [1], apoi mai an moartea lui Alexandrel... Hei!! urgia Domnului pe țara Moldovei...

— Hm! — grăì străinul — să nu mai fi rămas oare nimeni după pristăvitul Bogdan-Vo-

[1] La Răuseni, sat lângă Suceava, la ospățul unei rude a fost ucis Bogdan Vodă de fratele său Aron în noaptea de 15—19 Oct. 1451.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dă? Auziam într'un rând că aveă un fecior, pe Ştefan... ce s'a ales de el...?

— Tii... — se frămâtă hangiul — dar cine ştie... cine ştie unde-i? Auziam şoptind şi pe boeri, dar nimeni nu ştie... Va fi fost ucis şi dânsul la Răuseni... Poate că trăeşte, dar de ar trăi ni-s'ar fi vestit el nouă, căci acum trebue să fie mare. Auzisem şi eu, adevărat, dela Leşii cari au săvârşit omorul — aici au poposit, la mine — că ar fi scăpat cuconul Ştefan cu doi boeri, cu Nicolae Brateş şi Călin Boureanu, dar ştiu că pe Boureanu l-a prins pribeagul, [1], l-a jupuit în creştet, la legat de un fugar şi l-a repezit spre Ucraina...

Mărgan tăcu, pironind ochii în zid, în vremece străinul care ascultă nemişcat tresări la numele lui Nicolae Brateş şi faţa lui rumenă se schimbă pentru o clipă.

— Ascultă, Mărgane, zise el după un timp; ai cunoscut tu pe boerul Nicolae Brateş?

— Cum să nu; îl cunoscusem când venise dela şcolile din Liow, unde învăţase cu boerul Ion Tăutu şi alţii. Eră poate de 20 de ani. Ce mai fecior!... Parcă-l văd şi astăzi... Sireacul, cine ştie pe unde i-or putrezi oasele! Oană boerul — de câte ori s'abate pe la mine, tot mă întreabă: Oare n'am auzit nimic de dânsul? Nu ştiu ce poate aveă, că rudenii nu erau şi doar pe Oană, deabea înnaintea morţii îl ridicase la boerie domnul Bogdan. Nu aveă de unde-l cunoaşte... La urmă cine ştie...

— Cine? Oană? Oană Pântece întreabă de el?... sbucnì răstit străinul...

Hangiul rădică ochii şi privì mirat la faţa

[1]) Aron Vodă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

oaspelui. Era albă ca varul, şi mânile cu cari se proptise de masă îi tremurau ca'n friguri.

Mărgan nu răspunse, ci duse mâna la ochi şi privì lung şi scrutător pe străin. Şi cum îl privì, în ochii lui se oglindì un fulger de mirare... Işi duse mâna la frunte, frecându-şi tâmplele ca şi cum ar fi voit să-şi aducă aminte de ceva din trecutul depărtat... I-se părù că faţa aceasta o mai văzuse undeva... dar unde?

Străinul într'aceea eşi în ocol...

Mărgan întoarse capul şi-l privì acum din spate.

Şi în clipa în care acesta trase uşa după sine, Mărgan sărì de pe scaun, ridică mânile în sus strigând:

„El este! Să nu mă cheme pe mine Ilie Mărgan, de cumva nu e boerul Nicoale Brateş! Doamne mare eşti Tu!

Deodată apoi se îndoì de mijloc, mânile îi căzură în jos ca trăsnite... Vocea i-se muiè... şi murmurând, urmă mai departe: Dar de o fi numai duhul lui şi vine numai să mă ispitească? E Marţi seara.

„Doamne fereşte de rău". Şi crâşmarul îşi făcù o cruce mare, pravoslavnică.

Firul gândurilor i-l tăè străinul care intră în odae palid cum plecase, dar totuşi mai liniştit.

El se aşează tăcut în capul mesei proptindu-şi gânditor capul în palmele vânjoase, peste cari se revărsă ca un val frumosul lui păr bălai.

Mărgan îşi pironì ochii cu privirea îngrozită asupra lui, nedumerit cu întâmplarea aceasta minunată.

Nedumeririle lui aveau să se împrăştie însă în curând.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ostașul își ridică încet capul și cum privirea întâlni pe a cârciumarului, se văzû într'însa o lucire stranie.

Și parcă dorind să reia firul gândurilor perdute, el întrebă pe hangiu:

— Și așă, va să zică nu vă cam place Vodă Aron?

Hangiul mai adineaori atât de slobod la gură, acum tăcû. Nedumeriri începură a-l stăpâni, nu știă cu cine are de a face.

— Mie? Eu nu pot zice nimic, — îngână el abătut, ce leagă pe un Domn de un biet hangiu? Nu... nu, mie mi-e bun, prea bun; Dumnezeu să-l trăiască!

Străinul ascultă cu băgare de seamă, dar un suris batjocoritor ivit pe buze dovedì că nu le crede întocmai cum le spune Mărgan. Și acesta văzû surîsul străinului și o roșeață îi acoperì obrajii bucălați.

Deodată străinul se sculă și oprindu-se în fața lui Mărgan, își puse amândouă mânile pe umerii lui lați și privind în ochii-i mari și sinceri, îl întrebă:

— Mărgane, ești om de omenie?

Acesta pălì și adause rar:

— De nu așì fi, nu te primeam în casă. Mai sunt hanuri în Suceava, dar pentru pribegi este numai unul — al meu!

— Am știut-o și d'aceia am tras la tine; în ochii străinului se aprinse o rază de bucurie.

— Mărgane ai iubit pe pristăvitul Domn Bogdan, cum poate puțini l'au fost iubit. Ce-ai zice tu dacă eu ți-aș spune ție, eu, un străin din lume, că feciorul lui Bogdan-Vodă, Ștefan...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Stai, strigă hangiul, oprind pe străin. Așteaptă puțin... să-mi adun mintea... și apoi să-ți spun eu povestea mai departe... Ștefan trăește și tu ești Nicolae Brateș, boerul care i-ai urmat în pribegie.

— Așă! așă! Ilie Mărgan... e om, nu glumă. Doamne, continuă el, mulțumescu-ți că m'ai învrednicit să aud această veste. Boerule, la auzul ei întreaga Moldovă se va scutura ca dintr'un somn de vrajă. Doamne, Doamne, mare ești Tu!

Sub impresia simțirilor sale, hangiul începu să măsoare chilia în lung și în lat bolborosind cuvinte fără de înțeles. Iar Nicolae Brateș — căci el era — stă deoparte, drept, cu mânile încrucișate, privind cu mulțumire la omul care se frământă cu gândurile lui. Nu s'a înșelat în așteptări. Moldova n'a putut să uite pe Vodă-Bogdan așă curând, și cum era Mărgan, astfel era Moldova întreagă.

II

Prin tăcerea nopții se auziră tropote de copite. Mărgan privi înlemnit la boer. Acesta asculta și el încordat, încrețind fruntea. Zgomotul cailor se auzia tot mai aproape, amestecat cu zăngănit de arme, ceeace-i lămuri că oaspeții sunt ostași.

Peste o clipă, cineva izbi în oblonul de stejar al ferestrii și un glas aspru, răgușit, pătrunse din stradă:

— Uşa-a-a, mă-ă!!

Crâșmarul făcu un pas spre ușă privind întrebător la boer.

Acesta-i făcu semn să deschidă, zicând mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mult pentru sine: „De pribegi nu se leagă nimeni"!

El se așează liniștit la masă, puindu-și sabia pe genunchi. Mărgan deschise ușa luminând, cu opaițul slab, întunerecul de afară. In cercul de lumină, putù deosebì șase călăreți, dintre cari unul se coborîse din șea.

Din întuneric se auzì o voce:

— Bună seara, Mărgane. Ai loc pentru o curte întreagă?

— Cum să nu, boerule. De n'ar fi, am face. Pentru d-voastră întotdeauna suntem gata, răspunse hangiul.

Se auziră niște sgomote surde, semn că toți călăreții descălecaseră. Mărgan eși cu opaițul în drum luminând, pe semne boerului, intrarea în han.

Nicolae Brateș, dela masa unde ședeà, vedeà bine tot ce se petreceà în ușa hanului.

De odată tresărì. In cercul de lumină apărù un bărbat de o statură uriașă, cu o față a cărei privire ușor te puteà băgà în groază. Erà înarmat cu sabia obicinuită, și îmbrăcat în straele boerilor moldoveni.

— Oană... boerul Oană... grăì mai mult în șoaptă Brateș... Hm!... frumoase presemne... Acù numai mintea adunată într'un mănunchi și încolo voia Domnului! — adăugă el mai liniștit.

Opaițul se apropiase bine de ușă când, glasul aspru și afund al noului venit se auzì cum resună prin beznă, întrebând:

— Mărgane, mai găzduești pe cineva?

— Să trăiți boerule — încă pe un boer, care a sosit acum sara — dar nu'l cunosc, răspunse Mărgan.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Intr'aceasta oaspele intră în cârciumă, şi cum dete cu ochii de Nicolae Brateş, care şedea liniştit la masă, îl fulgeră cu o privire, care sili pe acesta să se miste pe scaun.

Apoi îşi luă cuşma din cap, se apropie de el şi zise:

— Bună sara...

— Mulţămesc dumitale...

— Văd că ai loc la masă...

— Din mila Domnului... te rog, şezi...

— De n'o fi cu bănat întrebarea, eşti boer ori ostaş? Ochii lui negri se pironiră întrebători pe faţa lui Brateş.

Peste faţa frumoasă a acestuia trecu un văl de umbră, care nu scăpă privirei celuilalt...

Răspunse încet, dar glasu-i şi aşă moale, căpătă un accent de durere:

— Am fost şi una şi alta. Păcat că azi nu's nimica. Azi sunt pribeag muntean!

Păreă ca şi când ar fi scos aceste vorbe cu mare greutate... Oană îl privià într'una...

— Hm! grăi el... nu-i vorbă e greu — şi mai ales sub mâna Dracului...[1], trebue să fie greu de tot...

— Soţie ai şi copii... stăruì el mai departe, şi moşii de bună samă încă-i fi având, şi nume cinstit...??

La cuvintele din urmă Brateş se ridică în picioare. Peste obrajii lui se furişă o roşeaţă de foc.

— Boerule, grăi el cam răstit, de n'aşi fi având nume cinstit, nu te pofteam la masă... de

[1]) **Vlad Dracul**, tatăl lui Vlad Ţepeş, Domnul Munteniei pe timpul istorisirii noastre.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1931-1932

altfel de ai auzit cândva de Corbeștii din Prahova — să-ți ajungă a vedeă în mine cel din urmă vlăstar al acestei vițe bătrâne... Și de cumva te-ai îndoi, mai am un semn... sabia mea... Dar cine ești tu și cu ce drept întrebi de numele meu?

Acela, căruia au fost adresate aceste cuvinte, sta răzimat de masă, cu sprâncenele încreștite sub umbra cărora se vedeă sclipind doi ochi negri...

— Cine's eu? — respunse într'un târziu. Hm... poate nici n'aș fi dator s'o spun. Dar uite... îmi placi... și fiindcă îmi placi o spui... eu sunt Oană Pântece, boerul de divan al Măriei Sale Vodă Aron...

Pe fața lui Brateș se ivise, o clipă, un fel de mirare...

— Imi pare bine, ba pot vorbì de noroc chiar, că am dat în cale-mi de Luminăția Ta, și deși cu greu, dar silit de împrejurări, totuși te-oi rugà de-o bunătate...

...Văzând că Oană ascultă cu luare aminte, Brateș continuă zicând:

— Vezi, sunt pribeag și, Doamne, grea e soarta pribeagului. Acasă am lăsat copii și femee și doi părinți neputincioși dați pradă cu toții în mâna lui Vlad Dracul... Mi-e greu deci să mă depărtez de ei. Și te-aș rugà să faci cumva să se milostivească Aron Vodă, Măria Sa, ca să-mi caut sălașul pribegiei în Moldova, undeva aproape de granița munteană... Să fiu totuși cât de cât mai la'ndemână... i-aș răsplăti bunătatea... Știi, Luminăția ta, o spadă bună plătește o moșie.

Brateș tăcù, privind plin de așteptare la Oană.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Acesta steteă nemişcat, dus pe gânduri şi numai ochii lui se rotiau scrutători, fulgerând pe Brateş. Apoi făcu o faţă ca şi cum ar voi să spue ceva... dar se opri.

Intoarse capul, şi dând cu ochii de crâşmar care nu se mişcase din starea de nedumerire, încreţi fruntea, oftă odată lung şi-i zise:

— Să vezi, Mărgane, ce fac curtenii... şi să le dai ceva vin... la urmă ai puteă să stai până ce s'or da odihnei...

Mărgan eşi într'o clipă afară, pe semne ştiă el prea bine ce voiă se zică boerul... Abiă trase însă uşa după sine şi Oană, care până acì se arătă foarte liniştit, sări de pe scaun şi apropiindu-se de Brateş îi zise cu glas şoptitor:

— Tot ce doreşti e în stare Oană să-ţi facă, în schimb însă îţi cer un lucru... să-mi dai o deslușire... liniştea mea e legată de dânsa... aşà dar să răspunzi...

Graba cu care rosteă boerul cuvintele şi apropricrea lui prea mare, făcură pe Brateş să se dea puţin îndărăt. Pe faţă i-se aşeză o umbră, resfrângerea unui simţimânt de nedumerire amestecat cu simţimântul temerii...

Oană se apropiase şi mai mult. Ochii lui mari, negri, eşiră din orbite şi priviau neclintiţi şi îngrozitori în acei ai lui Brateş.

— Să-mi spui, te rog să-mi spui: e drept ce se vestise în taină prin Moldova, e drept că fiul lui Bogdan-Vodă, Ştefan, trăeşte la curtea munteană sub aripele Dracului?

Brateş rădică deodată capul şi privind liniştit în ochii lui Oană respunse scurt:

— Da e drept!

Din pieptul lui Oană eşì un suspin lung şi greu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr190

Brateș nu mai luă ochii de pe obrazul boerului. Parc'ar fi voit să pătrundă în sufletul omului acestuia, de a cărui putere tremură Moldova, al cărui nume îl șopteau oamenii cu groază, — să vadă ce taină se petrece în lăuntru. Căci judecând după puținele semne din afară, în sufletul temutului boer trebuiă să se dee o luptă înfricoșată. După un sbucium strașnic Oană părù a se liniști pe încetul. Duse mâna la frunte netezindu-și tâmplele înferbântate. Văzând însă pironiți asupra sa ochii lui Brateș, scrutători și mirați, el se reculese repede și pe un glas ce avea menirea să resfire nedumeririle acestuia, zise :

— Să ierți boerule, dar am o slăbiciune. Deh, îs bătrân și eu acum, uneori mă apucă așà, fără de veste, o greutate care amenință să mă 'năbușe. Mi-e greu pe pept...

Cu acestea crezând că l-a încredințat îndestul pe pribeag, apucă iar firul de mai naînte și întrebă:

— Și ce face fiul lui Ștefan la Vlad Dracul? Gândește oare la scaunul tatălui său.

Brateș dete din umeri, și răspunse liniștit :

— D'apoi, la dreptul vorbind, eu nu prea am avut mult de lucru cu dânsul; ceeace-ți pot spune despre el, am auzit și eu mai mult dela alții. Se zice că e foarte frumos, tânăr și viteaz, dar are o slăbiciune... știi, boerule, așà se zice... că și tatăl său, Bogdan-Vodă, o avea și el...

Oană ascultà cu încordare, sorbind fiecare cuvânt.

— Ce slăbiciune? — întrebă el grăbit.

— Femeile, boerule. Patima aceasta o are,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi toţi cari îl cunosc, o spun: c'o aşă viaţă nu-i chip s'o ducă multă vreme.

Brateş tăcu. In ochii lui Oană se aprinse lumina unui fulger.

— Bine, frate, zise el, dar să-mi mai spui, dintre boerii ţării este cineva pe lângă dânsul? Înţeleg pe pribegi?

— Nu, boerule, nu sunt. Ce crezi d-ta, cine o'să-şi lege soarta de un băeţandru, care nu dă nicio chezăşie nimănui pentru viitor? Hei, nu-i Ştefan pentru domnie boerule! Pentru doi ochi frumoşi, pentru nişte sâni rotunzi şi pentru o pereche de buze moi — e în stare să uite totul şi domnie şi părinţi şi Moldovă, — aşă o spun cel puţin, cei cari îl cunosc.

— Totuşi, începu Oană, parcă aşi fi auzit de un oarecare Nicolae Brateş care ar stă alături ea de dânsul? Nu ai auzit nimic?

Pribeagul părû, că se gândeşte... Apoi, ca şi cum şi-ar fi amintit de ceva, zise:

— Vezi, ai dreptate, boerule. Da, da, este la curte un boer pribeag Nicolae Brateş... aşă-i... dar de altul nu am auzit.

— Dar Brateş ce face? — Am auzit, că ar îndemnă pe bătrânul domn să se amestece în trebile Moldovei, de dragul feciorului lui Bogdan.

— Aş, nu crede boerule, grăi pribeagul. Mie mi-e duşman de moarte bătrânul Vodă, dar îl ştiu eu bine; de dragul unui copilandru stricat, nu duce el la luptă frate împotriva fratelui. Nu, nu — aceasta o pot mărturisi pe sufletul meu. Ş'apoi la dreptul vorbind, mi-se pare că nici tânărul Ştefan nu se prea rupe după scaunul Moldovei. — Hei! — şi aici surise pribeagul, — până mai sunt fete şi neveste

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

frumoase în Muntenia, nu-şi sparge capul Ştefan cu alte trebi. Din oul de vultur, a eşit o vrabie!!

Tăcu şi începù să se joace cu surguciul dela cuşmă. Oană privià gânditor la fata mesei, adunând cu mâna fărmături mici de pâne.

In odaie se lăsă o linişte apăsătoare. Din când în când numai ochii lui Brateş sburau fulgerări peste fata cuprinsă de gânduri a boerului Oană.

Apoi deodată ca şi cum ar fi ajuns să tragă concluzia gândurilor sale răslete, boerul întrebă pe pribeag

— Ş'apoi aşà crezi, că doi ochi frumoşi l'ar puteà abate pe Ştefan dela gândurile Domniei — ar fi el în stare, să uite scaunul Moldovei în schimbul a doi ochi frumoşi?

Fără a se gândi pribeagul respunse :

— Aşi puteà luà otravă, că da!

Tăcură amândoi. Din curte se auziră amestecându-se glasuri. Câte o frântură de glas răzbi până în odaia hanului.

Oană trase cu urechea spre ogradă ascultând întins, apoi zise pribeagului:

— Iţi mulţămesc pentru bunătatea ce mi-ai făcut, spuindu-mi unele şi altele despre feciorul lui Bogdan. Ţi-oi fi recunoscător. Mâne o să vorbesc cu M. Sa Vodă, cred că ţi-s'a încuviinţă să rămâi aici în ţară. Vom vedeà noi cum o fi, din parte-mi o să te ajut...

Fata pribeagului se lumină la auzul acestor cuvinte, el apucă mâna lui Oană strângând-o călduros şi zise:

— Mulţămesc boerule!

Oană eşi până în uşă şi chemă crâşmarul. Când sosì Mărgan, boerul cerù să-i lumineze

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.ro-silvania.ro/mdr1901-1932

până în odae, poftì „noapte bună“ pribeagului şi părăsì hanul.

Brateş rămase singur. Când paşii grei ai lui Oană se depărtară binişor, îşi luă cuşma, o înfundă în cap şi plecă afară murmurând printre buze:

— Să mai zic acum, că n'am noroc.

III.

A doua zi pela prânz, pribeagul crà în odaia lui, aşteptând sosirea lui Oană. De dimineaţă, când plecase la Vodă, boerul îi lăsă vorbă să nu părăsească hanul, ci să stec în odae până ce va venì dânsul. Brateş primì sfatul şi rămase acolo. Mult nu ajunse să fie singur, căci Mărgan hangiul, după ce făcù rânduiala pe-afară prin curte, venì să-i ţie de urît, după cum ziceà el. Cei doi bărbaţi ajunseră curând a prinde firul scăpat aseară când cu venirea lui Oană.

Mărgan voià tocmai să pue o întrebare lui Brateş, dar pe semne îşi aduse aminte de ceva, căci înnainte de a-l întrebà merse până la uşă, o deschise încet şi privì afară. Incredinţat că nu e nimeni, se înnapoie în faţa boerului şi-i zise ca şi cum ar fi voit să-şi explice teama:

— Ştii, boerule, decând cu domnia lui Vodă Aron, chiar şi păreţii au început să aibă urechi. Ş'apoi nici Oană nu e mai bun... trebue să fie omul tot cu pază la gură.

— Aşa-a? întrebă mirat Brateş. Până acolo au ajuns dar lucrurile în Moldova? Se ascultă pe la uşi şi numaidecât să şi vând oamenii??

Mărgan dădù din cap spunând:

— Şi încă cum, boerule. Te doare inima de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1934

lucrurile ce le aude omul. — Astfel de treburi ca acum încă nu s'au pomenit la noi. Hei, boerule, sub M. Sa Vodă Bogdan nu erà așà, îmi aduc eu bine aminte... Schimbă vorba și întrebă repede :

— Ș'apoi spune-mi te rog, boerule, spune-mi ce face coconul Ștefan. Unde-i? că aseară ne strică vorba ăla...

Brateș părea că colindă cu mintea pe altundeva. Când auzì însă întrebarea lui Mărgan, ridică de îndată capul și privind drept în ochii lui, zise:

— Așà-i, Mărgane, cum ți-am spus. Ștefan trăește la curtea lui Vlad Dracul în Muntenia, e sănătos și voinic. Samănă din creștet până în tălpi cu fericitul său tată — bun și drept și viteaz din cale afară. Un singur gând îl stăpânește zi și noapte, să poată să vină îndărăt în Moldova lui iubită, să pună pe capul său coroana tatălui, să fie Domnul ei și al vostru.

In timpul cât vorbià Nicolae Brateș, fața lui Mărgan se aprinse. Ochii începură să-i lucească într'o lumină stranie. Și când boerul rosti vorba din urmă, el se apropie de dânsul și-i zise șoptind:

— Boerule, ce crezi, sosi-va oare ceasul acela pentru Moldova? Avea-va țara fericirea să vadă asupră-și din nou, o mlădiță de-a lui Alexandru-cel-Bun. Căci geme Moldova, auzi boerule, geme Moldova, săraca. Toată obștia geme și suspină și așteaptă — fără să știe ce, ori pe cine. Deli, așteaptă vremuri mai bune. Dar o să se lățească în norod vestea că feciorul lui Bogdan-Vodă trăește și așteaptă ceasul ca să-și revadă moșia... Da, da...

Brateș priveà prea fericit la sufletul acesta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaginsirvania.ro/mori 1901-1932

simplu, plin de iubire pentru viţa de Domn care a dat Moldovei bărbaţi atât de harnici şi de viteji, viţa lui Alexandru-cel-Bun.

— Să nu aştepţi răsplată Mărgane. Tot ce-i face, fă pentru Moldova, şi când faci ceva cu gândul pentru ţara noastră strâmtorată ai o răsplată pe care alta nimeni nu ţi-ar puteă da.

— Fac, boerule, fac totul pentru moşia noastră, care ne hrăneşte şi ne adăposteşte, pentru Moldova, boerule, fac tot şi jertfesc tot şi sufletul îl dau, doar atâta moştenire mi-o lăsat tata, bătrânul „moşnean". Dumnezeu să-l ierte. Parcă azi îl aud cum mi-a zis: Ilie dragul meu, să nu uiţi nicicând că Moldova ţi-a dat viaţă...

Boerul ascultă rădicat în slavă, dus, răpit de graiul simplu al hangiului, care erà numai o verigă mică în lungul lanţ de oţel, ce se chemà Moldova. Moldova lui, ţara săracă a ţăranilor viteji, un cuib de vulturi între vecini hrăpăreţi. Mult nu-i durară însă gândurile. Boerul se reculese repede, se apropie de hangiu şi-i zise mai mult şoptind:

— Mărgane, am să-ţi spun ceva.

— Ascult, boerule!

— Când m'am hotărît, după atâta amar de vreme, să vin iară în ţară, să văd dacă a sosit ori nu vremea să aducem îndărăt puiul de vultur, am venit anume la tine, înţelegi anume la tine, căci în altcineva nu aveam nădejde. Tu poate ne-ai uitat pe noi, dar eu nu te-am uitat, şi azi te văd încă în codrul Crasnei [1], la ospă-

[1]) La 1450 Bogdan-Vodă, tatăl lui Ştefan-cel-Mare, zdrobeşte oastea polonă, care aduceà în ţară pe micul Alexandrel.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţul morţii şi m'am gândit la tine, ca să ne fii de ajutor. Tu eşti aici în Suceava, la tine trag boerii în gazdă, tu auzi multe vorbindu-se, tu ne poţi face mare slujbă, vrei tu să o faci?

Privi întrebător la hangiul care gândia, pregătindu-se de răspuns. Văzându-l că tace, boerul aruncă mai mult în şoaptă, cuvântul..

— Pentru Moldova...

Mărgan tresări şi rădică cu mândrie capul. Privi ţintă în ochii boerului şi zise.

— Sunt gata la toate. Ce doreşti?

— Ascultă! Se poate ca peste o săptămână-două, să dea pe aici un om oarecare, cineva, nici eu nu ştiu cine, dar să fii cu luare aminte la acela care, şezând la masă, va împlânta în ea jungherul. Să ştii că acela e trimisul lui Ştefan şi mă caută pe mine. Tu ai să-i spui unde voi fi eu şi tot ce vei fi auzit vorbindu-se prin crâşmă şi — dacă s'a lăţit ori nu vorba prin norod de feciorul lui Vodă! Incolo grija mea... Ai înţeles Mărgane?

— Înţeles, boerule! Dumnezeu să ne ajute! Să vedem şi visul acesta împlinit, apoi ştiu c'a fi mai bine pentru norod şi pentru ţară...

Zicând acestea Mărgan dete să plece. Braţeş nu-l reţinù fiindu-i şi lui teamă că Oană revenind fără de veste, să nu-i găsească tăinuind — şi bănuitor cum erà bătrânul, uşor putea prinde oarecari temeri, şi toată socoteala să aibă un alt sfârşit.

Grija aceasta se dovedì bună, căci în adevăr, abia părăsì Mărgan pe boer, că în pridvorul crâşmei se şi auzì tunând vocea puternică a lui Oană chemându-şi argaţii.

Peste câteva clipe, Oană steteà înnaintea uşei pribeagului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intră apoi în odae şi întinse mâna lui Brateş, care se grăbì să i-o prindă.

Dar pe faţa acestuia, Oană credeà a cetì o nelinişte oarecare, lucru pe care şi-l puteà deslusì. Pentru a uşura sufletul noului său prietin pribeag, îi zise.

— Ai avut noroc prietine!

Faţa pribeagului, se lumină.

— Da, ai avut noroc, adaose din nou Oană, Măria Sa Vodă Aron...

— Dumnezeu să-l trăească... strigă pribeagul...

— Măria Sa Vodă, zic, a ascultat rugămintea mea, şi după ce a întrebat cine eşti, de unde eşti, cum eşti — ţi-a dat voe să rămâi în Moldova. Deci, de acum poţi merge încotro te atrage sufletul, poţi începe traiul care-ţi va plăceà mai mult. Eşti slobod în toată ţara Moldovei.

Faţa lui Brateş, mai adineaori scăldată în razele bucuriei, se întristă când Oană ajunse la sfârşitul cuvântării sale.Schimbarea aceasta atât de bruscă nu-i puteà scăpà lui Oană.

El întrebă.

— Bine frate şi om de omenie, dar ce te întristezi aşà?

Pribeagul oftă adânc.

— De ce mă întristez întrebi, grăì el rar, dar cum să nu mă întristez? Ce pot face eu acum? De ce să mă apuc. La cine să mă duc? Să cer vre-o slujbă? Şi ce-i mai greu, să cer!!

Eu să cer? Din întreg neamul meu n'a cerut încă nimeni, nimeni nimărui nimica. Boerule, ştii d-ta cât e de greu să ceri? Să te rogi de altul?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pribeagul ducea o luptă lăuntrică înverşunată. Degetele lui se jucau nervoase cu mânerul săbiei şi parcă atingerea oţelului l-ar fi îndemnat să ia o hotărire, căci rădică fruntea şi privind mândru în faţa lui Oană zise:

— Nu, n'am să rog pe nimeni! Mai bine iau lumea'n cap.

Oană privi nu fără oarecare interes la faţa acea frumoasă, la ochii aceia scânteetori, plini de focul mândriei şi al curajului. Când pribeagul ajunse să-şi verse necazul în cuvintele din urmă, Oană fermecat de ţinuta noului său prietin, se apropie de dânsul şi puindu-i mânile pe umeri îi zise cu glas blând părintesc:

— Frate, Corbescule! Nu te frământa înzădar. Nu eşti silit să cerşeşti mila altora. Eu Oană Pântece, îţi deschid uşa casei mele, poftindu-te să întrii înnăuntru şi să te simţi ca şi acasă. Curtea mea e aproape de hotarul Ardealului şi peste Braşov uşor poţi găsi calea spre Prahova. Cu dragă inimă îţi pot face aceasta, căci poate, fără să vrei, eri seara m'ai îndatorat prea mult, şi nu cred să-mi pot plăti mai bine datoria faţă de tine, decât oferindu-ţi în schimb scut în casa mea. Ş'apoi să vorbim şi altminteri: „azi mie, mâne ţie". Ce mai ştii! Intr'o bună dimineaţă, mă pot trezi şi eu pribeag.

Tăcu şi cercetă cu ochii lui mici vicleni, faţa pribeagului. Acesta părea tot adâncit în gânduri. Părea că se sbuciumă cu întrebarea: să primească ori să respingă oferta lui Oană. După un sbucium lung se hotărî să primească. Când auzi aceasta Oană, în ochii lui mici apărû sclipirea unui fulger răsleţ — dar numai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

pentru o clipă. Cu un accent de veselie zise pribeagului.

— Nu-ţi pot spune, câtă bucurie mi-ai făcut cu hotărîrea ta. Mi-ar fi părut rău.

Dar acum să te pregăteşti, zise el, căci plecăm îndată. Brateş îşi apucă cuşma şi cabaniţa, ambele trântite pe pat şi zise surâzând dureros.

— Sunt gata!!

Oană îl privi mirat.

— Cum? întrebă el neîncrezător, atâta ţi-e toată averea?

Pribeagul surâse.

— Am fost bun bucuros, că am putut în grabă să iau şi atâta cu mine. De mai umblam după altele, nu eram acum aici, ci în ghiarele Dracului[1].

Bătrânul sfetnic al lui Aron-Vodă, dete curios din cap, rătăcind cu privirea prin colţurile odăii şi adăugând încet mai mult pentru sine:

— D'apoi ce să-i faci? Aşa e soarta omului, nicicând nu ştii ce va aduce ziua de mâne.

Oftă din greu şi zori pe pribeag: — Să mergem!!

Eşiră în cerdac unde-i întîmpină cu faţa lucie de fericire stăpânul casei. Jos în curte argaţii ţineau de frâne nişte armăsari mici, moldoveneşti, cari bocăneau nerăbdători din picioare. Brateş văzu cu mirare, că pe lângă caii lui Oană e şi fugarul său înşeuat, gata de drum. Cum văzù acest lucru, un surîs îi apărù pe buze.

Oană coborî cele două trei trepte cari du-

[1]) Alusie la Vlad Dracul Domnul Munteniei tatăl lui Vlad-Ţepeş.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ceau jos prin Ogradă, în vremece Brateș vorbiă în taină cu Mărgan. Trăgând cu coada ochiului spre dânșii Oană văzu numai fața bucuroasă a hangiului, pe când strângea în mână un galben mare turcesc, făcând la închinăciuni pribeagului. Când puse piciorul în scară, auzi pe acesta spuind crâșmarului că de o fi să-l caute vre-un om de ai lui, să-l îndrepte la moșia boerului Oană.

Apoi coborî și el, se avântă în șea și peste puțin ceata mică de călăreți se perdu în nourașul galben de pulbere care se ridică pe urma lor ca o pânză murdară pe drumul uscat.

IV.

Moșia boerului Oană Pântece erà una din cele mai mari moșii ale Moldovei. Cum treci prin Trotuș, apuci la stânga pe un drum nu tocmai îngrijit, care-și perde urma în desișul unei păduri de fag. Cum întri în umbra deasă a pădurii, ai ajuns la începutul moșiei lui Oană Pântece. Dincolo de pădure, se deschide ochiului o panoramă din cele mai frumoase. Câmpie netedă, acoperită de valurile unduioase ale grâului auriu, de colnici din care țâșnește mândrul păpușoi, apoi alte părți de păduri, câte-o vale cu prisaca ascunsă între arinii mari, subțiri și în fund — scăldați în frumosul albastru al depărtării, asemenea unei perdele scumpe — orizontul e închis de Carpații sălbateci. Cât vezi cu ochii, până departe spre Răsărit unde cerul pare a cădeà în brațele pământului, raiul acesta pământesc are de stăpân pe boerul Oană. Cum a ajuns el la atâta moșie — nu puteà spune nimeni în Moldova. Singurul care ar fi știut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaliteraria.ro/mdrr1901-1937

vorbì, Măria Sa Vodă Bogdan, dormià de mult somnul dulce al morții și cu dânsul singurul om care știă pricina danici, a dispărut din lume.

Trăiau încă mulți boeri, care își aduceau aminte de timpul când Oană erà ispravnic domnesc la moșia lui Vodă dela Vaslui. Cine-l luà atunci în samă? Erà doar slujbaș domnesc, unul din cei mulți cu care lumea nu se prea obicinuește a-și bate capul. Lumea începù să-și dea samă de dânsul abia atunci, când pristăvitul domn Bogdan îl ridică fără de veste la boeria mare, și-i făcù danie domnească întinsele moșii ale vistieriei din jurul Trotușului. Lucrul acesta se întâmplă îndată după lupta din codrii Crasnei și înnainte de uciderea domnului, la Răuseni. Mirarea cuprinse pe toți pentru această boerie și danie neobicinuită, dar cei cari cunoșteau pe Vodă se liniștiră, rămânând însă cu dorul de a ști, ce anume a săvârșit boerul Oană, de s'a putut învrednici de așà mare răsplată din partea domnului.

Oamenii rămaseră cu dorul, și uitară dela o vreme toată întâmplarea. Nou avânt luă curiozitatea, după̆ce se vestì prin țară omorul de frate [1]. La început lumea se înspăimântă, sângele domnesc părù, o clipă, că va ridică boerimea la răsbunare crudă, dar nu s'a întâmplat nimic. Boerii își plecară frunțile brăzdate de atâtea necazuri în fața noului domn, gândind fiecare pentru sine că are Moldova destule ne-

[1]) In noaptea de 15—16 Octomvrie 1457, Petru Aron, care se ținea și el a fi un copil din flori, un urmaș în vinele căruia curgeà sângele lui Alexandrn-cel bun, prinde și ucide pe Bogdan — fratele său — domnul Moldovei, care petrecea tocmai în satul Răuseni la ospățul de nuntă a unei rude foarte apropiate de vița domnească. (N. Iorga)

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

voi cari o amenințâ din afară, ca să le mai sporească și ei cu altele. Și pentru cine? De feciorul lui Bogdan nu se știà nimic; toată lumea spuneà cele ce s'au auzit la curtea noului domn, că copilul și-a perdut capul alăturea de tatăl său. Mai erà un nefericit care țineà la scaunul de domnie, Alexandru feciorul lui Iliaș-Vodă, care pândeà undeva, prin Tremowla, ocrotit de Poloni, clipa binevenită de a svârlì în țară tăciunele răsboiului pentru domnie. De dragul acestui copilaș mulți boeri erau gata să apuce arma, erà doar și el din trunchiul lui Alexandru, dar avu nefericirea de-a se asvârlì cu totul în brațele Polonilor. Când se făcu cunoscut faptul că pețitorul tronului Moldovan s'a supus pe sine și țara-i de viteji celui mai urgisit dușman, Polonilor, dând de bună voie și nesilit (acesta i-a fost păcatul) pe mâna lor toate cetățile de margine, îngăduite pentru susținerea sa ca fecior de domn între străini din partea Divanului moldovenesc, țara Moldovei gemù din greu și săbiile pe jumătate trase, căzură în teci. Ca fulgerul trecuseră prin țară cuvintele:

— Decât Alexandrel cu tutori Poloni, — mai bine ucigașul Aron.

Acei dintre boeri cari nu credeau să poată trăì în pace sub noua domnie, părăsiră țara de bună voe intrând în slujbi înnalte de ostași prin țările vecine, așteptând alte vremi mai bune pentru țară. Intre acești boeri, pribegi de bună voe, cel dintâi se credeà că va fi Oană.

Mare fu însă mirarea care cuprinse pe toți, când se văzură înșelați și în această așteptare. Dar nu numai atât. Oană ajunse a fi stâlpul de razim al lui Vodă-Aron, bucurându-se la curte de o vază atât de mare, cum nu se puteà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori 1901-1932

fălî al doilea boer din Moldova, măcar că erau destui de altă obârşie şi cu alt trecut cari, şi ca oameni, puteau oricând cântări ceva mai mult ca Oană. Dar aşă a fost pe semne să fie.

Cu cât vaza îi creşteă înnaintea lui Vodă, cu cât mai mult se temeau de dânsul creaturile ajunse la suprafaţă în zilele tulburi ale schimbării de domnie, în aceeaş măsură creşteă şi ura în potriva lui Oană în sufletul acelora, cari nu se puteau împăca cu noua domnie şi noul mers în trebile ţării, — şi-i arătau această ură înverşunată unde şi cum puteau. Oană însă părea că nu vede nimic din toate acestea. Ori nu voia să vadă. Cine puteă spune? Cine puteă ştî ce se petrece sub fruntea aceia pururea încreţită, în sufletul din ale cărui taine gura nu se încumenta să rostească un semn măcar. Pe cât de mult îl urau, pe-atât se şi temeau de el. Căci pe care îl lua Oană la ochi, eră pierdut; să fi fost din cea dintăi, din cea mai veche familie moldovenească. Acest lucru îl ştiă întreaga ţară.

Bătrânul steteă ascuns mai totdeauna la curtea lui dela moşie. Nu mergeă la nimeni şi nici nu primeă pe nimeni. De când a ajuns la boerie rudeniile, rămase încă tot în starea de mai 'nainte, nici nu îndrăsniau să se apropie de poarta casei lui. Cu toate astea bătrânul nu-i uită. Îi ajutorâ mult şi pe toţi, dar nu voiă să-i vadă pe lângă sine. Aceştia se mulţumeau şi cu atât. La început, nu-i vorbă, încercară o năvală asupra lui Oană, dar acesta se scuturâ repede de el. Se mai auziră un timp cârtind, apoi se liniştiră, primind cu bucurie darurile isvorîte pe neaşteptate din mânile bătrânului Oană. Şi aşă, pacea bună domniă în sânul în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tinsei rudenii a Pântecoșilor, cum le zicea în batjocură prin Moldova.

Curtea boerească a lui Oană, erà cum puține se puteau găsì la fel, pe acel timp, în Moldova. Meșteri sași, de prin Sibiiu și Brașov, și-au pus toată truda, toată râvna și toată știința lor câștigată prin depărtatele țări nemțești, ca să zidească un lucru cum nu mai erà în Moldova. Banii nu întrau la socoteală. Oană nu se apuca de așà casă mare dacă n'ar fi avut bani. In doi ani de zile într'o frumoasă dumbravă, pe vârful unui colnic, ocolit de păduri feciorelnice, lucià în soare, acoperișul țuguiat împodobit cu metereze și turnulețe de pază, al castelului lui Oană. Il zidiseră nemții după măsura castelelor din Germania. Când fu gata, eșì ca fulgerul.vorba prin țară c'o curte ca a lui Oană nu are nici Vodă, Măria Sa, în Suceava. Și lumea avea dreptate.

Intre bolțile întunecate ale puternicei zidiri, în curtea împrejmuită cu ziduri groase ridicate din piatră de codru, bătrânul boer se simțìa ca și vulturul în cuibul său de stâncă ; închis aici, puteà înfruntà cu o ceată de credincioși, ani dearândul, mânia întregei Moldove. (Pe acel timp Moldovenii nu aveau tunuri; ajung să aibă abià sub Ștefan-cel-Mare când cu căderea Hotinului la anul 1463 A.). Bagseamă știà lumea de lucrul acesta, de-aceia se și așteptà la împotrivirea lui Oană, când cu suirea noului Domn pe tronul Moldovei.

In cuibul acesta aduse Oană pe pribeagul din Muntenia, pe Radu al Corbeștilor, care însă nu erà altul decât însuși Nicolae Brateș, după-cum știu aceasta și cetitorii. Erà a doua zi, pe la prânz, după plecarea din Suceava, când Oa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

nă, eșind dintr'o rariște de mesteacăni, arată cu mâna spre turnurile mici, roșii, cari se vedeau strălucind din fundul negru al pădurii.

— Acolo e cuibul meu, frate, zise el pribeagului.

Acesta privi înspre locul arătat și nu-și putu reține un strigăt de mirare, care-i părăsi fără de voe peptul. El auzise vorbindu-se mult, în timpul din urmă al Domniei lui Bogdan, despre curtea din poveşti [1] a lui Oană, dar nu ajunsese s'o vadă cu ochii. Venì apoi uciderea de Domn, când fugì din țară scăpând astfel și viața tânărului fecior de Domn. Și de-atunci au trecut aproape cinci ani de zile.

Când se gândì la anii aceștia, fără de voe îi venì să se întrebe, cum de nu l-a cunoscut Oană? Oare într'atâta să se fi schimbat în decursul acestor ani? Sau se preface Oană?

La gândul acesta din urmă, boerul privì cu oare-care sfială la stăpânul viitorului său adăpost. Oană călăriă liniștit, privind țintă spre cuibul lui. Eră adâncit în privirea petecului roșu, care isbia din verdele întunecat al pădurii. De petecul acela își vedeà el legată toată nădejdea, întreg viitorul lui. Căci cine știà ce poartă și ce învârte omul acesta în capul lui? Dar se vorbiau atâtea prin Moldova! Dar cine cutezà să le creadă toate? Cu atât mai vârtos că nu eră nimeni în țară, care să fi putut mărturisì că a fost în curtea lui Oană! Dacă steteau astfel lucrurile, apoi cui eră să crezi?

Nu-i vorbă, s'au făcut fel de fel de încercări.

[1]) Pe acest timp curțile boierilor Moldoveni, nu erau mai deosebite decât cum sunt azi, casele unor buni gospodari români de prin Bănat și Jurul Aradului. A).

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de a ştî măcar ceva despre dânsul şi casa lui, dar toate au fost zădarnice. Oamenii lui, curtenii, de cari se apropiaseră unii din duşmani cu daruri grele, încercând să-i descoasă, nu se lăsau cumpăraţi. Erau şi ei muţi pentru lume, ca şi stăpânul lor. In astfel de împrejurări, să nu ne prindă mirarea, dacă Oană şi casa lui ajunseră de poveste prin Moldova şi dacă setea de a rumpe pânza aceia de farmec care acoperiă fiinţa şi viaţa acestui om creştea pe măsura ce treceau anii.

Brateş văzând pe Oană adâncit în privirea cuibului său, începù şi el a rotî ochii în jurul drumului, care şerpuiă vesel pe sub coasta unui deal acoperit de brădet. La stânga, se vedeau coloane de fum albastru rotind prin văzduhul limpede — pe semne vre-un sat boeresc. Din depărtări se auziau clar sunetele de talângi, dela cirezile cari vor fi păscând pe vre-unul din colnicile apropiate.

Drumul părăsì coasta şi apucă la vale printre sălcii bătrâne, în crengile cărora stoluri de vrăbii ţineau sfat sgomotos, apoi se aşternù peste un pod pe sub care se strecurà încet gârla cu apa gălbue. Dincolo de pod începù din nou să urce, perzându-se iarăşi în pădure. Fugarii suiau gâfâind drumul umed şi pieziş, apărându-se cu cozile de ţânţarii cari năvăliau asupra lor. La o cotitură de drum, castelul se vădì în toată fiinţa lui.

Dacă Brateş şi-a făcut o icoană în gândul lui despre curtea lui Oană, icoana aceasta a rămas cu mult în urmă în faţa realităţii. Astfel de curţi, — adevărate cetăţui, — a văzut boerul în tinereţele lui prin Polonia, dar mai vârtos în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Germania, unde-şi mântuì învăţătura. In Moldova însă aşà ceva nu s'a mai văzut.

Intăriturì înnalte de stâncă, cari păreau a fi turnate, purtând în vârf metereze şi turnuri de pază, în forme ce treceau peste zidurile împrejmuitoare, în josul cărora se afla un şanţ de câţiva stânjeni lăţime, cu fundul îndesat de ţepe, având chipul unui ariciu de mărime ne mai pomenită ; — iată cum arătà din faţă curtea lui Oană.

Cum eşiră din pădure spre locul gol care împrejmuià cetatea, din turnul de deasupra porţii, se auzi cântecul trăgănat de corn, lăţindu-se încet peste pădurile întinse. Huruind în lanturile-i grele, încet, se pogorì podul greu care, ridicat, acopereà poarta, lăsând să se vadă bolta întunecată şi printr'însa curtea castelului. Când trecură pe sub poartă, argaţi chipeşi şi voinici, grăbiţi, tăcuţi, apucară caii şi îi duseră spre grajd. Oană sărit din şea, se apropiè de pribeag, care-şi plimbà ochii peste curtea largă, şi-i zise zâmbind:

— Suntem acasă!

Brateş tresărì şi urmă tăcut pe Oană care apucă scările largi ce se răsfăţau în bătaia soarelui.

V.

Suiră tăcuţi treptele, mergând dealungul cordoanelor largi, întunecate şi răcoroase. In castel păreà că a încetat orice viaţă, totul erà pustiu. Tăcerea mare şi semi-întunericul care domnià înnăuntru, se aşezà greu pe sufletul omului. Ca şi cum taine mari s'ar fi petrecut cândva în acest loc, taine cari îngreunau ini-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir1901-1932

ma aceluia care cercă să le răscolească din liniştea trecutului. Un văl mistic păreă că cuprinde în tăcerea de vrajă întreg castelul. După multe cotituri în dreapta şi în stânga, ajunseră la un coridor lung şi luminos. Lumina, sfânta lumină cerească, întră prin sticlele colorate ale unui întreg şir de ferești mici şi rotunde, jucându-şi razele de lumină pe pardoseala sură şi rece. În fundul coridorului apăru şi o figură omenească, primul om care eşi în calea oaspelui.

Eră un servitor bătrân, care se îndoi de mijloc plecându-se adânc în faţa stăpânului său. Oană îi dete scurt porunca:

— Ştefane! Să duci pe boer în odaia din colţ — ştii tu — în turnul al doilea; ş'apoi dupăce se va fi îngrijit, să-l însoţeşti până în odaia de prânzit.

Zicând acestea Oană întinse mâna pribeagului; pe buze îi apărù un surîs forţat — şi dete să intre în una din chiliile de alături.

Brateş rămase puţin cam nedumerit de purtarea lui Oană, — poate va fi aşteptat vre-o vorbă măcar, — o clipă stătù pe loc, urmărindu-l cu privirea, apoi pe semne răsgândindu-se, plecă înnainte urmat de bătrânul servitor.

La capătul coridorului, servitorul apucă înnainte şi deschise o uşe scundă de stejar, poftind înnăuntru pe boer.

Acesta, deşi nu eră de statură înaltă, trebuì să-şi plece capul când intră, lucru care-l făcù să zâmbească murmurând în sine: — Tot trebue să mă umilesc înnaintea lui Oană.

Bătrânul deschise oblonul greu de lemn, care păzià fereastra, lăsând lumina să între în cameră. Brateş privì în jur şi nu putu să-şi ascun-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

dă mirarea. După cele ce văzu din afară se aşteptă să vază altceva înnăuntru. Aşă cum erà împodobită această chilie, deşi erà aceia care găzduia oaspeţii, — nu corespundeà de fel icoanei, ce şi-o făceà omul la vederea castelului. Totul erà simplu, ca în orice altă casă boerească. Acelaş pat de brad, lucrat cu mâna, aceleaşi scaune cu spetează înnaltă, grele, scobite cu măestrie, alăturea de masa lată şi grea răzimată în patru picioare rotunjite şi lucrate de meşteri în opinci ai munţilor moldoveneşti.

Lângă căminul de piatră de codru, aşezat după uşă, se întindeà o laviţă lungă, lată, scobită puţin la mijloc şi ridicată la un capăt, acoperită cu o pele de urs. Aceste lavite aveau două rosturi. Intâiu că erà laviţă şi umpleà un gol în casă, iar al doilea serveà şi de pat acelor caspeţi cari nu prea înţelegeau rostul patului în viaţa omului. Erà uşor atunci ! Erà doar anul 1455! Un blid mare de pământ şi două vase pentru apă, aşezate pe un fel de masă, umpleau celălalt colţ al odăii.

Brateş cercetă cu deamăruntul toate lucrurile. Bătrânul grăbì după apă, boerul rămase singur. Prin fereastra mare se deschidea privirei o priveliste de nespusă frumuseţă. In lumina soarelui ochiul puteà rătăci departe spre culmile verzi, cari se ridicau treptat în sus perzându-se pe încetul în depărtarea sură a Carpaţilor ce-şi ridicau spre cerul albastru şi curat, fruntea lor pleşuvă, scofâlcită de furtuni.

Un raiu îşi desvăluia frumuseţile înnaintea ochiului care alergà setos peste văile întunecate. Sub impresia privelistei care-i se desfăşurà Brateş îşi împreună mânile pe piept şi rămase nemişcat privind dus la pânza aceasta de vra-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

jă. Din pieptu-i larg un oftat greu își făcu vânt, luându-și sborul pe fereastră. Și pe urma lui dorul se deslănțuì vijelios. Printre buzele pribeagului începură să roiască simțurile turnate în cuvinte. Ochii par'că ar fi voit să soarbă toate frumusețea pe care o vedeau.

— Moldova mea, isbucnì pribeagul, Moldova mea! Tu raiu ceresc, ce frumoasă ești!

Mai mult nu fu în stare să grăiască. Simți că i-se așează ceva pe pept, în gât, un fel de zăgaz, care oprì orice fel de vorbă. El își întinse numai mânile, ca și cum ar fi voit să cuprindă în brațe tot colțul acela fermecat, colțul țării sărace, să-l strângă la pieptul lui, cum strângi iubita când vii dintr'o lungă călătorie.

Tot dorul, întreaga râvnă, iubirea aceea nebună, nelămurită încă, iubirea țării — se arătă într'un chip, cum nu se poate mai frumos, în mișcarea mută a boerului pribeag. Visările le întrerupse Ștefan care aduceă încet blidul de lut plin cu apă. Fața lui brăzdată de urmele anilor necruțători, se lumină de raza unui surâs blând când zise boerului:

— Ți-am adus apă, boerule. Are să te recorească, num'așa! — da — zeu!

Brateș fu mirat de privirea ce-i aruncă bătrânul. In ochii lui blânzi, albaștri, se zugrăveà un fel de mirare, iar în mișcări se vedeà un fel de stângăcie. Se folosì deci cu bucurie de ocaziunea ce i-se oferì când prinse bătrânul vorba, il ascultă cu luare aminte și întrebă:

— Moș Ștefane — la multi trebue să fi adus apă?

Bătrânul culcă capul, împodobit cu o minunată coroană de păr argintiu, pe umărul stâng și ridică picioarele lui subțiri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori 1901-1932

— D'apoi, nu prea prea, boerule; ba aşi puteà zice, că — hei Doamne — cine-ar puteà să ştie toate — aşi puteà zice că pe foarte puţini i-am slujit — şi Doamne de mult îs în slujbă aici.

Bătrânul oftă. Brateş îl privi cu luare-aminte, apoi desbrăcă dolmanul şi cămaşa şi-şi muiè mânile în apă. Ştefan stà privind, cu mâinile încrucişate pe piept, la trupul frumos al boerului.

Ştergându-se, Brateş îl întrebă:

— Cum, Moş Ştefane — ce zici d-ta — că eşti de mult aici, şi pe puţini ai servit?

Bătrânul dete din cap.

— Bine cum se poate? La un boer cum e Oană, a cărui păreche n'o găseşti nu în Moldova, dar nici în Muntenia, să nu se adune nimeni? Vezi moşule, că eşti bătrân şi ai uitat multe.

Bătrânul dete din cap, dar de astădată în semn negativ.

— Se poate să şi fiu uitat, grăì el, dar ce ţi-am spus e adevărat, boerule.

Bătrânul rupse firul vorbii, căci văzù pe boer că nu-l credeà. Il privia atent şi întrebător.

— Nu, răspunse Brateş, nu pot crede moşule.

Bătrânul dete din umeri.

— Ei fie şi aşa, dar ai să vezi. Cât timp o să ne fii oaspe?

— Nu ştiu, moşule!

— Păi cum vii în casă străină, să nu ştii cât ai să stai?

— Vezi aşà!

Bătrânului nu-i prea veneà la socoteală. Intrebă din nou.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Să nu fie cu bănat, de unde vii boerule?

Se aşteptă ca să nu i-se dea răspuns, cu atât mai mare-i fu mirarea când auzi pe boer :

— Din Muntenia, moşule...

— Vre-o daraveră?...

— Şi mai mult...

— Solie ?...

— Şi mai...

Bătrânul se scărpină după ureche; crezù că boerul îşi face de taină, dar pe faţa acestuia nu se vedeà nici urmă de o astfel de încercare.

Brateş îl privià cu lare aminte. Nedumerirea slugii nu-l isbì de fel: erà doar dedat, căci trăià într'un timp când cel mai de aproape al gazdei erà sluga şi nu prietenii. Voià să-l descoase pe bătrân, dar cum văzurăm nu-l putù.

Acù, când îl văzù pe bătrân nedumerit boerul se gândì, că poate pe calea aceasta, spuindu-i păsul şi greul traiului de pribeag să-l moaie, şi odată muiat, bătrânul erà câştigat. Şi lui Brateş aceasta-i trebuià.

— Pri-be-a-g? se minună acesta şi faţa lui nu putù ascunde mirarea ce-l cuprinse. Ochii lui limpezi, cinstiţi, priveau cu atâta milă, cu atâta compătimire sinceră la boer, încât acesta fără să vrea întoarse faţa spre fereastră. Văzând atâta bunătate de inimă la un om atât de simplu, Nicolae Brateş simţì un fel de părere de rău pentru jocul ce-l purtà. Dar în sufiet îi apărù chipul unui om tânăr, frumos, căruia îi jurase credinţă, iar în negura trecutului se ivì un trup lipsit de cap...

Atâta a ajuns, ca boerul să-şi înfrângă orice pornire care l-ar fi putut abate dela ţinta sfântă, dela ţinta urmărită cu atâta ardoare.

Se înturnă spre bătrân.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da, pribeag moşule! Eri eram şi eu boer ca jupânul Oană — cu moşii — şi azi umblu pe la uşa altora cerşind adăpost şi sprijinire.

Sluga clătină din cap.

— Dar, bine, îngână el sfios, cum nimerişi d-ta tocmai la noi. Te-o fi îndreptat cineva? Ori ai cunoscut pe boerul de mai nainte?

— Nu! am dat peste dumnealui la întâmplare eri, în Suceava, i-am spus păsul şi i-am căzut la inimă, m'a poftit la dânsul şi eu am primit.

Sluga eră nedumerită. Işi frecă mânile pocnindu-şi degetele uscate, clătinând mirat din cap. Brateş crezù sosit timpul să dee atacul.

— Dar ce-i în lucrul acesta de mirat, moşule!?

Servitorul tresări. Ridică ochii la boer, îl privi o leacă cu un fel de neîncredere, apoi îi zise:

— Să nu te superi! Dar vezi sunt bătrân, boerule, şi neputincios — nu-mi mai pot da sama nici eu de multe lucruri... deh! am slăbit, păcatele mele...

Brateş nu zise nimic, ci-şi muşcă buza.

Bătrânul eră cuminte, eră vulpoi crescut în şcoala lui Oană.

Brateş oftă şi privi afară prin fereastră, gândindu-se câte lupte va mai trebuì să dee, până ce-şi va ajunge scopul, să pue coroana Moldovei pe capul feciorului fostului său stăpân şi prieten Bogdan-Vodă.

Prin castel răsună sgomotos bătae de toacă, făcând pe boer să-şi părăsească gândurile.

Se întoarse întrebător la servitor.

— E timpul prânzului, boerule. Să mergem!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

Brateș își încopciè sabia și plecă după servitor.

Mergând, plecă capul gânditor. Puținele lucruri cari le-a văzut de când a intrat sub acoperișul lui Oană, i-au dat să înțeleagă că treaba de care s'a prins nu e de șagă și că om trebue să fie ca s'o ducă la sfârșit.

Noroc a avut la cel dintâiu pas spre țintă. Oană Pântece nu l-a recunoscut! Ori?... Nu, nu se poate să-l fi cunoscut. Făcù și al doilea pas și ajunse în casa lui, într'un chip care nici prin gând nu-i trecuse. Acum stătea în preajma altor greutăți care, învinse, însamnă un pas uriaș spre țintă, iar de nu, își poate ușor lăsà capul în cetatea lui Oană. Și cine ar întrebà de dânsul? Și cine ar știi?

Boerul se cutremură.

Gândurile acestea negre se risipiră însă repede. Încreți din sprâncene, ridică deodată capul sus, mândru, stăpân pe sine și pe simțirile lui.

Când servitorul se oprì la o ușă mai înnaltă ca celelalte deschizând-o larg, boerul văzù în odae pe Oană și o femeie. — Nu, o zână, o arătare din povești crà lângă Oană și la vederea acestei minuni de frumusețe, boerul simțì pentru o clipă, că i-se oprise bătaia inimei. Dar numai pentru o clipă.

Trecù pragul, și merse drept spre stăpânul casei care-l priveà cu oarecare mulțumire — șezând într'un scaun greu de stejar.

Oană întinse prietinește mâna oaspelui-său, apoi arătând spre femeea care stà în picioare, răzimată de spatele unui scaun, zise scurt:

— Fata mea, Tudora!

Brateș se închină adânc și când se ridică,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întâlni doi ochi mari sfredelindu-l cu privirea și o față albă ca marmura.

O mânuță fină și catifelată se ridică înnaintea lui și când o apucă, simți o tresărire lină care-l făcu să încremenească.

Acesta era pasul de care se temea, de care îi era legată și reușita, dar și soarta capului său. Își strânse toate puterile și încercă să privească liniștit în fața aceia de nespusă frumuseță. Dela privirea aceasta atârnă totul. Norocul nu-l părăsi.

Văzu cum ochii aceia frumoși încep să se îndoiască parcă de ceva, luând altă înfățișare, că fața i se lumină dintr'odată.

Toate acestea n'au durat mai mult decât o clipă. Glasul aspru a lui Oană rupse clipa cea grea, poftind pe oaspe să-și iee locul la masă.

VI.

Prânzul a durat puțin și a trecut repede. Firea tăcută a lui Oană stăpânia și sufletele celorlalți, așa că în decursul mâncării abia se putù auzì o vorbă două. La sfârșit Oană închee cu o cupă de vin, după datina vremilor, își făcù o cruce mare, pravoslavnică și se sculă dela masă scuzându-se că are foarte mult de lucru, lăsând astfel pe Brateș singur cu fiica sa. După plecarea bătrânului cele două ființe tinere rămaseră singure. Tăceau. Fiecare se feriă să rupă liniștea. Se auzià lămurit respirarea lor ușoară.

Fata își pironise capul în pept, jucându-se cu miezul moale de pâne, din care frământă în neștire fel de fel de chipuri. Rar, respirarea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mort1931-1932

ei devenià mai întinsă, mai lungă, sămănând mai mult unui oftat.

Brateș la rândul său, învârteà în mână cupa-i de argint, uitând cu totul că va fi având și altă menire, și străpungând cu privirea, în răstimpuri rare, chipul frumos pe care-l avea înaintea sa.

Nu-i vorbă, crà și de văzut.

Nu numai Brateș, care aveà socoteiile lui, dar oricare alt bărbat ar fi rămas izbit de belșugul cu care natura a înzestrat ființa aceasta. Penelul fin al unui pictor vestit ar fi fost în stare, dar și acela numai încâtva poate, să redeà cât de cât frumusețea ei.

Un păr bogat, negru ca pana corbului, buclat, îi înconjură ca o diademă capul, împrăștiindu-se în șuvițe mici, scăpate de sub strânsoarea peptenului, pe fruntea albă ca marmura, sub care, umbriți de o păreche de sprincene arcuite, steteau ascunși doi ochi strălucitori ca luciul mării. Nasul subțire și drept, gura mică cu buzele roșii parcă muiate în sânge, gâtul catifelat și alb, întregeau icoana desăvârșită de trupul proporționat, svelt, cu mijloc subțire ca un brad tânăr din codrul bătrân. — O regină închipuită din vechile povești.

Așà erà fiica lui Oană.

Dar nimic frumos să nu fi avut, și ochii aceia albaștri, erau singuri în stare să o ridice peste multe alte frumseți femeiești.

Căci ochi albaștri sunt mulți, — ba chiar frumoși și îmbătători de inimi, — dar ochii Tudorei nu aveau păreche.

Părul și sprâncenele negre ca noaptea, pielea feții albă, dar ușor arsă de soare — ce contrast— cu cei doi ochi albaștri. Aveau albastrul mării —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.muzeuromania.ro/mcr1901-1932

nu albastrul de azur al cerului — albastrul care sub impresia simțimintelor se schimbă dela surul albăstriu al mării liniștite, până la coloarea verzue albastră a mării furioase. In ochii aceștia se oglindia o lume de patimi, o lume de simțiri, o viață întreagă de frământări.

Și ochii aceștia, de care aproape nimeni nu știă în Moldova, îi cunoșteă de mult Nicolae Brateș, vestitul boer dela Călimănești. Și cu toate acestea, acum revăzându-i după aproape șapte ani, ei simți tăria inimii lui clătinându-se înaintea lor.

Tăcerea domnia încă în odaia de prânzit.

Deodată Tudora înnălță capul și ochii ei se întâlniră cu ochii lui Brateș. Privirile lor voiau parcă să sfredelească piepturile, să pătrundă în sufiete.

Tudora, din ce priviă pe boer, părea că se deșteaptă dintr'un vis; în privirea la început mirată începù a se arătă scânteia unei amintiri din care, totuși siguranța lipsia.

Brateș îi urmărea privirea cu o groază de-abiă stăpânită.

Și pentru a doua oară în aceiaș zi, văzù cu bucurie, cum dispare din nou convingerea din sufletul Tudorei; pentru a doua oară ea nu cuteză să recunoască în pribeagul adus de tatăl ei pe boerul Nicolae Brateș.

Și ce asemănare mare...

Brateș văzând îndoiala Tudorei, prinse inimă; se crezù acum scăpat de singura primejdie de care se temeă — de ochii aceia frumoși.

Începù să-i vorbească:

— Jupâneasă, nu ți-e urît în curtea aceasta mare, să șezi așă singurică?

Tudora se uită la el și răspunse:

— M'am deprins acum! Sunt aproape șapte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ani, dacă nu mai bine, de când ne-am mutat aici. — La început nu-i vorbă, erà, cam greu — deşi nu ştiu ce-i frica — dar m'am obişnuit.

Pribeagul ascultă cu luare aminte.

— Cum, întrebă el mirat, numai de şapte ani stau zidurile astea?

In ochii fetei sclipì un fulger.

— Numai de şapte ani!

— Şi mai 'nainte nu erà aici curtea?

Intrebarea aceasta miră pe Tudora. In loc să răspundă, întrebă ea pe boer: — Bine, boerule, nu ţi-a spus toate acestea tatăl meu?

— Nu, răspunse boerul hotărît. Tatăl d-tale, mi-a oferit casa şi pânea lui, ne mai întrebând nimic, ştiind despre mine doar atât, că sunt pribeag.

— Ştiu, grăì Tudora, mi-a spus şi mie cine eşti. Din Prahova Valahiei — din neamul Corbeştilor...

Cuvintele din urmă ea le scoase încet şi rar, pe când în ochi-i se vădì din nou neîncrederea.

Brateş oftă.

— Aşa-i — zise el apoi — şi e greu destul, că e aşà.

— Eşti însurat, boerule?

Brateş ridică ochii la dânsa, privind-o lung, apoi răspunse scurt: Nu! — Şi e mai bine.

Peste faţa fetei trecù o roşaţă. Intoarse capul, ciulì spre una din uşi din dosul căreia în adevăr parcă s'ar fi auzit un fel de sunet, ce semănă de minune cu gungurirea unui copil...

Se făcù tăcere de moarte în odae. Roşeaţa dispărù de pe faţa Tudorei; prin tăcerea mare se auzirà limpede vorbele copilului cum chemă pe mamă-sa: — Ma-a-mă —! Ma-a-mă! Vină la mine ma-a-mă!!

Fiica lui Oană se rădică de pe scaun şi zicând

Muzeul Digital al Romanului Românesc
2 vistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

boerului ca să ierte că trebue să se depărteze mai de vreme de cum voiă dela masă, plecă spre uşa, de unde se auzise chemarea copilului.

Brateş se ridică şi el repede şi părăsi odaia, îngândurat. Când ajunse în chilia lui, trase un scaun lângă fereastra deschisă, şi se adâncì în cercetarea frumoasei privelişti din faţă.

Innaintea sufletului, însă, trebue să se fi deschis alte privelişti, icoane din anii apuşi de demult, cari, reimprospătau în sufletul lui oameni întorşi de mult la sufletele părinţilor lor, oameni cari erau buni şi răi, blânzi şi păcătoşi, întocmai ca cei de-acum. Oameni, cari au iubit şi au urît deopotrivă, cari ştiau să petreacă în zburdălnicii nebune şi ştiau perì, fără nici un vaet, pentru vatra strămună, pe sângeroase câmpii de luptă. Intocmai ca şi acum. Sub impresia unor astfel de gânduri îi eşiră din pept, ca un oftat, cuvintele line: — Trăieşte dară copilul lui Bogdan!?

Şi din nou căzû pe gânduri.

...Sunt cam şase ani de atunci, când într'o zi de iarnă, venise cu pristăvitul Voivod al Moldovei, cu Vodă Bogdan, dela vânătoare, trăgând la curtea domnească de pe moşia din Vaslui. Pârcălabul, sau ispravnicul moşiei domneşti, erà jupânul Oană Pântece, un boernaş ridicat din răzeşi încă de pe timpul lui Iliaş-Vodă. Erà om domnesc, om de încredere, scurt la vorbă, dar om care înţelegeà de minune rostul lui de ispravnic. Erà seară binişor când au ajuns la curte. Argaţii se aşezară prin grajduri cum putură, doar erà loc, iar Vodă şi cu dânsul, rămaseră sus în casa ispravnicului.

La cină slujeà fiica ispravnicului care, puteà să aibă cam vreo optsprezece ani. O frumuseţă de care n'a mai văzut nici Vodă, dar nici boerul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

deşi în tinereţă umblase prin multe din ţările străine. Măria-Sa Vodă nu mai încetă cu laudele; îl fermecase cu desăvârşire frumoasa fată. El, Brateş — tăceă, repezind numai rar privirea lui spre Tudora. Dar din clipita în care o văzù, de cum auzì glasul ei moale şi dulce, boerul simţì inima lui încălzindu-se. Abiă gustă ceva la cină, măcar că ziulica întreagă nu mâncase nimic, îndestulindu-se numai cu vederea Tudorei. In inima lui tânără, se aprinsese acel foc sfânt, de care nu rămâne cruţat nici un muritor, — iubirea.

Atunci pentru prima dată simţì deschizându-i-se cele mai ascunse răspântii ale sufletului, văzù înnaintea sa desvălindu-se ca de pe un părete vrăjit, dulci icoane de iubire, de zbucium şi de farmec. Şi toate aceste icoane alergau spre o singură ţintă, pe o cale dreaptă şi lungă, presărată cu flori, la sfârşitul căreia răsăreă icoana vrăjită a chipului fiicei lui Oană. Şi se încinse o luptă între sufletul şi inima boerului, luptă de scurtă durată, de câteva clipe, dar hotărîtoare; a doua zi el se deşteptă hotărît gata, aşa cum obişnuesc oamenii tineri şi cu inimă:

— Ori Tudora, ori nici una!! —

Şi dacă la plecare el simţì cum i-se desprinde inima din piept rămâind în Vaslui, nici Tudora nu rămase scutită de patimă. Căci fata lui Oană prea adânc s'a uitat în ochii tânărului boer, încât nu e mirare, că s'a aprins de focul lor. Şi, deşi mulţi oaspeţi au venit şi plecat din curtea din Vaslui, nici unul n'a lăsat atâta durere în urmă-i ca Brateş.

Pe drum până 'n Suceava gândul lui erà tot înnapoi spre Vaslui. Şi în tropăitul monoton al copitelor, el începù a ţese pânza de vrajă a dragostei viitoare, plină de flori, de duioşie şi de sim-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

țiri frumoase. Și cum tot visa nu luă aminte cum, tupilată în dosul pânzei țesute de dânsul, sta o babă hâdă, cu un surâs de răutate pe buzele-i arse, cum începu se sfâșie cu un cosor ruginit, pânza de visuri tocmai la început. Această babă rea a fost soarta.

Soarta, care-și vârî mâna răscolind liniștea lumii, dărâmând munca și planurile întregei omeniri, ștergând cu buretele, fără pic de părere de rău, socoteala în descurcarea căreia cine știe câte popoare întregi au pierit și câte răni nu s'au mai vindecat, — numai și numai pentrucă așă i-a plăcut. Și înaintea ei, își pleacă deopotrivă capul întreaga lume.

Astfel se amestecă soarta și în dragostea — cea dintâi și cea de pe urmă — a lui Brateș.

La vre-o trei zile după petrecerea din Vaslui, veni la curte în Suceava diacul ispravnicului aducând Marelui Logofăt catastihul bucatelor adunate de pe moșie.

Totodată îl căută și pe el aducându-i și lui ceva, un semn de aducere aminte a ochilor frumoși în luciul cărora își perduse inima, a acelor ochi cari la rândul lor, îl visau și ei în liniștea vieții dela țară.

Tudora i-a trimis un inel mic și ciudat. Nu eră de aur, nici de argint, ci făcut din coaja unei pene de gâscă și legat cu un fir de păr gros și negru. Un fir de păr din capul ei, din capul acela frumos care i-a răpit mintea și judecata.

Se adâncì într'atâta să privească darul primit, încât uită de diac, uită să trimeată fetei printr'însul un cuvânt de mulțumire, ceva cât de neînsemnat drept zălog de dragoste, ca să aibă și fata o amintire dătătoare de nădejde și de apărare, când o fi să năvălească pețitorii asupră-i.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

El n'a făcut nici una nici alta. De fericit ce era, uită de lume. Diacul a plecat. Frumoasa fată a lui Oană, în odaia ei feciorelnică, nopți de-a rândul și-a muiat în lacrimi perina capului, plângându-și nenorocul. Iar sus, în grădinile ei de ghiață, soarta a șters de pe tăbliță dragostei fierbinte, cu o singură trăsătură, numele lui și al Tudorei!

In primăvară, Măria Sa Vodă îl trimise în solie la Varșovia să mai amâne pe cât se poate mânia Leahului, să mai răsufle puțin Moldova. Iarna întreagă el n'a mai ajuns să dee cu ochii de fiica lui Oană, deși în fiecare seară cu chipul ei se da odihnei, cu chipul ei se deștepta în fiecare dimineață. Voia s'o vadă, dar parcă era vrăjit, căci niciodată nu i-se ajungeà timpul. Și după sărbători, când luase hotărîrea de-a nu mai trăgănà, veni Măria Sa Vodă, însărcinându-l cu solia leșască. Și a plecat fără să-și vadă idolul dragostei — fără a-i trimite un singur cuvânt de întărire, — un semn de mângâere.

Și în vreme ce Brateș umblà în trebile țării pe la puternicii zilei, Măria Sa Vodă Bogdan — Dumnezeu să-l ierte — și-a mutat curtea la Vaslui, petrecând acolo până la sfârșitul verii.

In acest timp, pe la sfârșitul lui August, se înturnă el în Moldova și vestea dintâiu care-l primì pe pământul Moldovei fu știrea că Vodă a ridicat la boeria divanului pe Oană Pântece, cu dania moșiilor vistieriei de pe lângă Trotuș. La auzul acestei vești, el simțì cum i-se frânge inima în piept, iar din suflet părea că se rupe ceva, o icoană care acum se tot depărtà și dispărù fără de urmă, lăsându-i un gol nemărginit.

A fost dragostea lui care pierea. Ajuns acasă, el căutà inelul, îl învârtì mult timp printre degete privind duios la firul de păr cu care erà legat, a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

poi îl desfăcu lăpădând inelul, iar firul de păr îl ascunse sub piatra inelului părintesc care-i era și pecete, și unde țineau boerii otrava pentru clipele din urmă, când ajungeau în împrejurări din cari nu mai găseau altă scăpare, decât moartea.

Il puse acolo, drept aducere aminte de ceasul când inima lui simți pentru o clipă, vraja dragostei. Și cum se închise piatra inelului peste firul de păr, astfel se închise și inima lui pentru dragoste. Din clipa aceea el n'a mai ajuns să vadă nici pe Tudora, nici pe Oană. Pe cât s'a putut s'a cam tras la o parte în săptămânile dintâi, căci îl durea grozav, când auzia lumea minunându-se și întrebând de pricina boeriii fostului ispravnic domnesc.

Știa el de ce. Boeria lui Oană, a fost moartea inimii lui.

In Octomvrie, Domnul fu ucis mișeleste la nunta din Răuseni.

El și cu feciorul lui Vodă, cu Ștefan, scăpară din măcel și apucară drumul pribegiei.

De atunci au trecut șapte ani de zile. Și în cursul acestor ani n'a fost zi dela Dumnezeu, ca, pentru o clipă măcar, să nu-și fi adus aminte de Tudora. Fără pic de dragoste, el se gândeà la dânsa ca la o jertfă a unui părinte mișel, cu un simțimânt de milă... Și acum o văzù... și auzì și glasul fructului iubirii domnești... Deși nu-i spuse nimeni... simțea de mult, de cum auzise de viața retrasă a lui Oană, că numai aceasta putea fi cauza felului său de trai....

Și cei șapte ani, în decursul cărora toți l-au uitat (încât nici Oană nu l-a mai cunoscut, așà credeà el), singură Tudora nu l-a putut uità; paloarea feții a fost dovada că dânsa l-a recunoscut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Boerul oftă, uşurându-se parcă de greul ce-i zăcea pe inimă...

Afară, soarele acoperit de frumuseţi; în lumina albă — roşietică totul părea îndoit de frumos, îndoit de vesel. Numai inima lui Brateş nu se potrivea cu armonia aceasta a firii. Întunecat, el privea la raiul acesta pământesc, urmărind cu gândurile-i grele ciocârlia, care se avântă sus în văzduh, slăvind pe Dumnezeu şi mulţumindu-i, în graiul ei dulce, pentru fericirea de a trăi.

VII.

În timpul cât boerul Nicolae Brateş îşi trăia din nou în minte durerea apusă, în vremece sufletu-i se răzvrătea împotriva sorţii crude că nu l-a făcut şi pe el părtaş fericirii de care se bucură atâta lume, în cealaltă parte a curţii, în odaia în care dispărù după amiază fiica lui Oană, părea că raiul s'a coborît pe pământ. O scenă intimă, o scenă de familie, care se vede foarte rar — dar care umple sufletul de bucurie, dar şi de părere de rău — se desvăluia plină de duioşie şi mângâere. În asemenea împrejurări sufletul de părinte cântă într'adevăr de bucurie, iar cine nu cunoaşte dragostea pentru copil, simte o adâncă amărăciune.

Într'un pătuţ, un copilaş de cinci ani şedea răzimat cu spatele de părete, frecând cu mânuţele lui grăsulii ochii somnoroşi. Alături de el şedea Tudora mângâindu-i părul negru şi buclat, pe când la picioarele patului, şedea o servitoare bătrână ţiind în mână o cămăşuţă albă, înfloritä pe piept şi pe la mâneci cu fluturi roşii şi negri.

Tudora, se plecă asupra copilului şi-l sărută pe frunte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Haide, dragul mamii — haide! E târziu — ai dormit, puiule, de-ajuns. Noi am prânzit de mult.

Copilul lăsă mâinile jos în poală și privi mirat la mamă-sa.

— Tu ai prânzit fără mine?

Inainte de a răspunde, mamă acoperi din nou fața copilului cu sărutări spuindu-i încet:

— Dragul mamii, a venit bunicul și c'un boer, care o să stee multă vreme la noi!

Copilul ascultă mirat.

— O venit bunicul, zici tu?! Ce mi-o adus din Suceava? Când s'a dus a zis că aduce lui Bogdănaș, cismulițe cu pinteni, sabie de oțel și un surguciu de vultur pentru cușmă! Auzi, tu mamă? Le-a adus, spune?

El privi rugător spre maică-sa.

Ea-i surîse blând.

Bogdane! — dacă vrei să știi ce ți-a adus din Suceava, scoală-te!!

Dar somnul părea că-l stăpânește încă. Căscă drăgălaș cum cască copiii ; se întinse ca un om bătrân și făcu o mișcare ca și cum ar fi voit să se dee jos din pat. Dar se oprì.

— Mamă, întrebă el, cum îs boerii?

— Ca bunicul! Cum să fie?

Copilul începu a se juca cu degetele picioarelor. Ridică ochii la mamă-sa și întrebă din nou:

— E drept mamă — că nu toți boerii sunt așa de răi ca bunicul?

Tudora schimbă o privire cu bătrâna servitoare, care dete din cap.

— Nici bunicul nu e rău. Numai vezi. Bogdane, e bătrân — și tu nu te porți frumos cu el.

Copilului nu-i venì la socoteală răspunsul, căci plecă ochii privind gânditor la degetele picioare-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor. După câteva clipe începu să vorbească, de astădată numai pentru sine. Țuguie buzele și chipul lui nevinovat arăta îndărătnicie, ceeace îl făcea și mai drăgălaș.

Las' că vine odată și tata, bate el pe moșu. Îl spun eu tatei...

Servitoarea se făcu că cotrobăește pe lângă pat, învremece Tudora întoarse fața către fereastră.

Copilul prinse gândul care-i plăcu.

— Mamă, când vine tata odată?

— Las' că vine el — peste o lună, două...

— Și unde-i el?...

Tudora oftă adânc.

— Departe, dragul mamii, grăi ea, trebue mult până să vină de acolo.

Copilul ascultă cu încordare.

— Și cine l-a trimis acolo? De ce s'a dus?

— Așă a voit Vodă din Suceava, dragul meu.

— Vodă? — întrebă copilul — îi mare om Vodă?

Tudora dete din cap.

— Când oi fi eu mare — merg și eu la Vodă?

— Mergi, dragul mamii!

— Atunci îl întreb eu unde-i tata și de ce l-a trimis așă departe?

In ochii aceia albaștri, cari sămănau de minune cu acei ai mamei, se aprinse un fulger de mânie. Tudora se plecă pe pernă ca și cum ar fi căutat ceva și-și șterse două mărgăritare ce alunecase din albastru nemărginit al ochilor. Se inturnă apoi către servitoare și zise:

— Stanco! — îmbracă tu copilul, eu am ceva de lucru

Zicând aceasta Tudora voi să părăsească odaia, dar auzind țipătul copilului se întoarse repe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

de. Se așează lângă el, cercând să-i înnece plânsul în potopul de sărutări cu care îi acoperì fața.

Copilașul își curmă plânsul, îngânând printre sughițuri:

— De ce — nu — stai tu — cu mi-i-ne... nu vre-a-u să mă în-bra-a-ace Sta-a-anca!!

— Las' dragul mamii... că stă mama cu tine... nu trebue să plângi, pentru atâta lucru.

Copilașul se liniști; în dosul lacrimilor se ivì o sclipire de bucurie, așà cum se iveste curcubeul pe bolta cerului după furtunile de vară. El încleștă mânuțele lui pe după grumazul Tudorei, privind în ochii ei cu acea încredere mângâietoare pe care o găsim doar la copii mici și nevinovați.

Când Bogdan erà aproape îmbărcat, intră în odae Oană.

Cum dete copilașul cu ochii de el, se smulse din mânile mamei și alergă țintă să-l întâmpine. li apucă mâna și i-o sărută. Fruntea lui Oană se netezì pentru o clipă. Apucă bărbia copilului.

— Ei, dar ce-ai visat, voinicule?

— Că a venit tată-meu — răspunse copilul legănându-și un picior și țiindu-se de mâna lui Oană.

Fruntea boerului se încreți. El își pironì privirea asupra Tudorei, cuprinzând într'însa atâta dojană, încât femeea neputând-o suportà, își plecă ochii în pământ.

Din toate acestea copilul nu știà nimic. El țineà una, care erà a lui:

— Moșule, mi-ai adus sabia și pintenii și surguciul? Spune, moșule, zorì el, moșule, le-ai adus?

Oană îl privì cu plăcere.

— Le-am adus!

Cum auzì acestea, Bogdan se repezì și cuprinse piciorul lui Oană strângându-l cu putere și că-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-193

utând prin aceasta să-şi arate bucuria ce simţia pentru darul primit.

Bătrânul privi câtva obrazul plin de fericire al nepotului său, apoi îl luă frumos de mână, făcu semn servitoarei să-l ia şi zise:

— Acu, Bogdane, du-te cu Stanca în curte, cere lui Andrei să-ţi dee arcul cel nou... şi te joacă, că eu am ceva de vorbit cu mamă-ta.

Copilul nu aşteptă să i se zică de două ori. Când auzi de arc nou, uită toate şi mamă şi tată; eră cu gândul numai şi numai la jucăria cea nouă. Eşi ca vântul pe uşă, urmat de bătrâna Stanca.

Tudora şi Oană îl petrecură cu ochii până când uşa se închise pe urma lui. Oană se întoarse apoi spre fiică sa, şi-i zise cu un aer de mulţumire:

— Din zi în zi tot mai deştept... E leît *„el"* din creştet până 'n tălpi.

Tudora tăcu şi întoarse capul, ocolind privirea tatălui.

Oană trase un scaun, poftì şi pe Tudora să şadă şi când se văzu singuri, bătrânul o întrebă aşteptându-i apoi răspunsul cu înfrigurare:

— Ei, te-a cunoscut?

Tudora, îşi ridică ochii cu uimire.

— Cum? — nu l-ai recunoscut nici tu?

Pe chipul fetei pluteà aceeaşi mirare.

— Tată! nu înţeleg...

Oană izbì cu pumnul în masă încât Tudora tresări îngrozită. Ochii bătrânului fulgerau sub sprincenele-i stufoase.

— Ce? nu l-ai cunoscut? Nu ştii cine-i?

Apoi domolind glasul, zise mai mult pentru sine: — Ori poate eu să mă fi înşelat?

Tudora, care stà palidă cu ochii plecaţi în faţa părintelui său, cum îşi dădù samă că bătrânul se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îndoește de nedumerirea ei, își luă inima în dinți și-l privi țintă.

Bătrânul se frământă. Se ridică de pe scaun și începu să forfotească prin odae cu mâinile la spate, cu capul pironit în piept.

Tudora îl urmări cu priviri fulgerătoare, pândind cea mai mică mișcare a tatălui său.

Acesta se oprì în fața-i. Încrucișă mâinile pe pieptul răscolit de luptele lăuntrice cari se vădeau prin răsuflarea-i anevoie. Ochii-i mici și vicleni, țintiră două sulițì asupra Tudorei.

Tudorei îi era însă fiică, — îi îndură privirea cu aceiaș nedumerire în ochi.

Oană izbì cu piciorul în podele. Lovitura sună surd. O ladă mare de brad, vopsită albastru și împodobită cu flori mari, galbene, trosnì în colțul odăii.

— Te prefaci? Ori în adevăr nu știi de cine vorbesc?

— Nu știu, tată! Doamne!

Oană își muscă mustața.

— E vorba de... oaspele nostru!

Tudora se minună:

— Oas-pe-le nostru? Bine tată, dar ce am eu cu el? Mi-ai spus când ai sosit, că aduci un boer pribegit din Muntenia, din neamul Corbeștilor — ei, atât mi-a ajuns! Ce pot avea eu cu el? E oaspele d-tale, tată și nu al meu... Și de unde să-l cunosc? urmă Tudora. D-ta știi prea bine că, de când cu copilul meu, eu n'am scos piciorul din curte, pe mine n'a dorit nimeni să mă vadă, prin urmare nici nu cunosc pe nimeni...

Oană ascultă liniștit graiul fetei, în răstimpul căruia trăsăturile feții lui păreau a se mai muiă puțin. Dar după cum îi era firea, nu se putù încrede...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-19

— Şi zău, Tudoro, nu-l cunoşti?

Femeia înnălţă capul.

— Tată, grăi ea, până azi încă nu te-am mințit.

Oană surîse viclean:

— Ceiace nu înseamnă că n'o faci azi...

Tudora se făcu roşie ca focul. Buzele îi tremurău nervoase. Bătrânul îşi dădu sama că merse prea departe:

— Nu te supără; doar am drept să mă îndoesc puţin... şi mai vârtos acum...

— Dar ce tocmai „acum"?

— De ce? Hm!

Boerul se apropie de dânsa şi-i zise mai mult şoptind:

— Tudoro! — nu samănă oaspele nostru la faţă cu cineva care a fost o noapte în casă la noi, odată cu „el" — ştii într'o noapte de iarnă... Erâ tânăr atunci... pe urmă, când cu omorul, se zice că ar fi scăpat cu Ştefan peste hotar...

Tudora îşi strânse toate puterile să arăte tatălui o faţă mirată; cu ochii lui mici, cari o pândeau vicleni din adâncul lor, cum pândeşte o fiară prada-i în desişul codrului să nu descopere nimic din ceiace se petrece în sufletul ei.

Tudora se făceă că nu ştie nimic...

— E mult de atunci, tată, şi eu nu-mi mai aduc aminte de nimeni şi de nimic. Se poate să fie şi acela pe care-l crezi tu... eu nu-l cunosc. Mulţi au umblat pe acele vremi în casa noastră.

— Nu, dragă, nu aşă! — zorî Oană. Adevărat că au umblat mulţi pe la noi, dar a fost unul, (Oană se opri puţin netezindu-şi fruntea), unul, care s'a deosebit de ceilalţi... ştii, căruia i-ai trimis cu mintea ta de faţă inelul acela prin diacul nostru...

Tudora alergă la tatăl ei — îi cuprinse gâtul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://istoriatransilvaniei.ro/mdrr1901-1932

și începù a-i acoperì fața cu sărutări, încercând să-l oprească...

— Tată, nu mai spune, tată drag... lasă-mă... mă doare când îmi aduc aminte... tată drag...

Oană se desfăcù din mânile fetei și prinzându-i-le în ale lui, o privì drept în ochii peste a căror sclipire blândă se întinsese acum o umbră de durere și întrebă încet: — Il știi dar? Nicolae Brateș!

Tudora își plecă fruntea pe umărul bătrânului.

Și în tăcerea odăii se auzì un oftat pe care fata nu și-l putuse oprì în pieptu-i sbuciumat.

Fruntea lui Oană se înnoură.

— Tudoro! Mie mi-se pare că pribeagul meu e Nicolae Brateș! De cum l-am văzut — mi-a intrat acest gând în cap și nu mi-l pot scoate. De aceia te-am întrebat și pe tine.

Tudora tresărì ușor la amintirea numelui aceluia pe care l-a jelit ani de-a rândul. Dar s'a stăpânit repede și, privind drept în ochii tatălui său, zise liniștită:

— Te-ai înșelat tată, eu nu găsesc nici o asemănare... și trebue să mă crezi pentru că dacă este cineva care l-ar cunoaște — aceea aș fi eu. Ochii mei nu se pot înșelà, chiar și după un veac îl recunosc. Dar ăsta nu este el!

Cuvintele acestea le rostì cu atâta hotărîre, încât Oană simțì cum neliniștea care-l muncià de două zile, îl părăsește încet.

— M'am înșelat dară... și credeam că este el, cum cred în Dumnezeu. La prânz, când l-ai văzut tu, nici n'am cutezat să mă uit la voi — atât eram de sigur că l-ai recunoscut. De-acù e bine! — De erà el... nu eșià viu de-aici... Știu eu ce însemna venirea lui... Ce-i rândunica pentru primăvară, e Nicolae Brateș pentru copilul lui Bog-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dan... Dar cât trăesc... eu... are şi Bogdan copil...

— Tată!!! — nu te îndârjì... tată!!

Femeia se aruncă din nou la pieptul tatălui, mângâindu-i faţa aspră cu sărutări de fiică iubitoare.

— Tu taci şi te roagă... Tudoro! Pregăteşte-ţi calea la Dumnezeu, căci la inimile oamenilor ţi-o pregătesc eu. Şi după ce-mi voi fi văzut visul cu ochii... după-ce-mi voi vedeà nepotul în scaunul de Voivod, — ascultă ce frumos ar sunà... Bogdan al V-lea, din viţa lui Alexandru-cel-Bun, — atunci pot să mor...

— Tată!! tată! îngână femea.

— Lasă-mă să-mi vărs necazul... să-mi ţes pânza viitorului în colorile care-mi plac mie...

Din coridor se auzirà paşi grăbiţi şi glasul ascuţit al băiatului chemându-şi bunicul.

— Moşule-e, Mo-şu-le-e! Vino să vezi pe Bogdan cu surguciu la cuşmă!

Faţa lui Oană se aprinse. Se rupse din braţele fetii şi grăbi spre uşă, şoptindu-şi caşicum ar răspunde băiatului:

— Te vede moşul purtând şi coroana Moldovei!!

Tudora rămasă singură, îşi simţeà sufletul răscolit de cele mai felurite simţiminte: durerea trecutului, o rază de bucurie pentru prezent şi temeri pentru viitor.

VIII

Trecuseră vre-o câteva luni de când Nicolae Brateş, sub numele de Radu Corbescu se bucurà de găzduirea lui Oană. Din ceasul în care l-a adus în casă şi s'a convins că nu e Nicolae Brateş, — boerul despre care erà doar lucru ştiut că pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

begeşte pe undeva cu feciorul lui Vodă-Bogdan, — din clipa aceea Oană îşi schimbă purtarea faţă de pribeag. Devenise mai prietinos, mai vorbăreţ şi, lucru nemai pomenit, începu să-i destăinuiască trebile cele mai ascunse, mai personale, pe cari nu le descoperiă nici fiicei sale. Tudora îl găsiă adeseori, în sările de vară, şezând sus, în cerdacul care ocoliă ca un brâu întreaga clădire, adânciţi în vorbire şi în admiraţia priveliştii frumoase ce se deschideă ochiului dela această înălţime.

Tudora nu se puteă mirà în destul de purtarea tatălui ei, şi deşi nu aveà nimic împotrivă, totuşi nu se prea împăcă cu această prietenie. Incercase odată să-i spună bătrânului, dar ştiă prea bine că n'o să fie ascultată. Pe de altă parte vedeà cu groază cum pribeagul, pe care-l ştiă bine, intră din zi în zi, tot mai mult, în inima lui Oană.

Şi nu erà femeea care se împotriveà acestei apropieri, femeea care iubea şi acum cu aceiaşi patimă nebună — ci mama, mama care se temeà de soarta copilului ei, al cărui far luminător în negura viitorului erà Oană.

Doar auzise de atâtea ori din gura tatălui ei că, atunci când Nicolae Brateş s'a înapoiat în Moldova, nici feciorul lui Bogdan Vodă nu mai puteà să întârzie. Şi acum iată-l sosit... Rândunica a venit să-şi rotească privirea, să se încredinţeze dacă-i primăvară cu adevărat... L-a cunoscut... dar în clipa aceea un gând groaznic îi trecu prin minte... Cel mai mic semn că l-a recunoscut, şi omul iubit ar fi fost mort... Isi cunoştea prea bine tatăl şi îi ştia slăbiciunea!

Trecutul înviase şi dragostea, pentru uitarea căreia s'a ostenit atâta Oană, se treziă din nou în sufletu-i cu putere îndoită; rana ce păreà vindecată de mult se deschise într'o clipă şi ura îm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

potriva iubitului, ură pe care tatăl ei o picurase în suflet încet, strop cu strop, în cursul anilor trecuți, fu uitată; — el erà aici, dragostea ei dintâiu, chipul visurilor fericite de fecioară, icoana care o urmărià ca o umbră și care adeseori se așterne între ea și copilul ei.

Venise din nou, sub coperișul sub care va fi simțit și el pentru întâia oară mișcarea inimei, și desigur n'a știut că intră în cușca leului.

Căci Oană îl țineà prins în laț! Dar lupta lăuntrică care se dăduse în sufletul Tudorei din ziua când îl revăzuse, se sfârși, învingătorul fiind Brateș. Femeia a biruit de astă-dată pe însăș mama; dragostea dintâiu se înălță pătimașă și clocotitoare, copleșind simțimintele pentru fructul unei dragoste trecătoare.

Brateș nu știa nimic de aceste sbuciumări. Cu Tudora se întâlneà foarte rar, aproape numai la masă — dar simția din vorbele și purtarea lui Oană, că trebue să se fi produs o mare schimbare în casă. Pe încetul el se lăsà ispitit de ideia, că nici Tudora nu l-a recunoscut. Când gândul acesta prinse rădăcini în sufletul său, începù să se miște mai liber, mai fără griji. Merse atât de departe cu îndrăzneala, încât căută să fie singur cu fiica lui Oană.

Oană ori nu vedeà, ori se făceà că nu vede, dar nu puneà nici o piedică — dimpotrivă, de multe ori îi lăsà singuri. Cine puteà pătrunde gândurile bătrânului?

Totuși arareori se întâmplà ca tinerii să-și vorbească ceva. Totdeadată se ivià câte ceva, care-i împiedicà.

Într'una din zile însă, păreà că împrejurările s'au întocmit astfel, încât să poată rămâneà singuri și neturburați.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In turnul din stânga, sub coperiș se afla un fel de podeț, îngrădit jur-împrejur cu gratii de fer, ca să nu cadă cineva jos. Aici se retrăgeă în fiecare zi fata lui Oană cu ghergheful ei privind cu desfătare la priveliștea înconjurătoare și lucrând totodată minunate împletituri de fir și de mătasă.

Intr'una din zile Brateș o întâlnì pe Tudora în acest loc.

Ea ședeă aproape de gratiile de fer și privià cu nesațiu la munții albaștri cari se prelungeau la orizont ca o fâșie de negură deasă.

Boerul stà răzimat de unul din stâlpii cari țineau acoperișul, privind la Tudora ca la o altă priveliște și mai minunată. In aerul cald pluteà mireasma ciudată, plină de aroma plantelor veștejite a sfârșitului de vară, o mireasmă ce pătrunde în suflete și răscolește gândurile.

De jos din curte se auzì nechezatul unui cal. Departe pe coasta unui colnic apărură câteva care coborînd la vale. La stânga, drept sub cetate, se vedeà prisaca boerească încunjurată de anini înnalți și ceva mai departe, ascuns între sălcii, se auzià vuetul morii... Rândunelele își încrucișau sborul prin aerul înferbântat... câte un pitpalac își încerca glasul pe miriștea arsă de soare, iar o turturică din pădure cânta într'una chemându-și în graiul ei dulcios tovarășul pierdut...

Brateș șoptì:

— Ascultă cum își chiamă tovarășul...

— De unde știi d-ta? răspunse Tudora.

— De unde? Toată lumea știe că turtureaua cântă doar când își pierde soțul... Și dacă l-a pierdut, cât trăește nu se mai arată pe creangă verde, ci tot pe creangă uscată... Se zice, că jelește!

Femeea deschise ochii mari, privind plină de mirare la boer.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-193

— Glumeşti, ori...

— Jupâneasă! — E mult de când am uitat ce-i gluma...

— Eu n'am mai auzit asemenea poveste...

Brateş oftă.

— Hei! — de multe ori, omul poate luà pildă dela animale şi dela păsări... Vezi, Jupâneasă, găseşti la om atâta credinţă?

Tudora dete din cap şi plecă ochii:

— Nu!

— Şi de ce nu? De ce să fie în stare animalul, care nu are minte, nu are judecată, şi omul, înzestrat cu toate darurile, nu?

Brateş tăcù! Cum dete însă cu ochii de Tudora nu putù să-şi reţină un strigăt surd de mirare.

Fata lui Oană, scăpase ghergheful din mâni, şi steteà ca împietrită cu ochii mari, deschişi, reflectând sbuciumul sufletului ei chinuit. Obrajii pururea împodobiţi cu roşaţa sănătăţii, păliră ca pe urma unei boli grele.

O clipă şi boerul înţelese ce s'a petrecut în sufletul acestei femei... se apropiè de ea şi-i apăsă mâna pe gura care încercà să se deschidă...

— Să nu rosteşti numele meu... taci... te rog Tudoro, te conjur pe tot ce ai mai sfânt...

Femeea îşi înclină capul ei frumos, cu pleoapele pe jumătate închise, pe braţul care-i cuprindeà grumazul... pieptul ei bogat ale cărui contururi se reliefau pline de dorinţi prin cămaşa de in, respirà din greu... Apăsă cu mâna pe inimă, grăind înfrântă:

— Mor... Nicolae!! — mă... înăbuş.

Boerul se cutremură. Un fior ca de friguri îl fulgeră din creştet până în tălpi. Buzele îi tremurau nervoase... erà ca şi cum un şuvoi de cuvinte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://istoriatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tainice și-ar fi luat zborul prin tremurarea lor...

Tăceă însă, frângându-și degetele.

Deodată pieptul lui se ridică. Voiă să spună ceva... dar nu-i fu cu putință. Păreă că o putere tainică i-ar fi încremenit întreaga ființă. Numai ochii priviau țintă această icoană din povești ce-o aveau înainte.

Tudora sta mereu cu fața ascunsă la pieptul boerului. Incet, mâna ei plină, rotundă și de un alb orbitor se încolăci molatec pe după grumazul lui, trăgându-și capul în jos, spre ea...

— Nicolae!.. sufletul meu!... Tot te-ai întors la mine... la Tudora!!

Brateș se cutremură. Un șuvoi de foc îl năpădi, mistuitor ca para zilelor de vară, ce pârjolește cu repeziciunea fulgerului... erau sărutările nebune cari îi căděau pe față și pe ochi, pe frunte și pe gură... într'un avânt nebun de betie sufletească... Iar jupâneasa pierzând stăpânirea asupra simțurilor ei învinse, îngână într'un glas răgușit.... aiurit de văpaia focului mistuitor...

— Cât te-am așteptat!... De când te visez venind!!... Vai! — am știut... că nu vei puteă uita niciodată pe.... Tudora ta...

Și sărutările curgeau într'una, învălindu-i în vălul de vrajă al uitării de sine...

Soarele se ascunse roșind de invidie neputincioasă în dosul munților înnalți, lăsându-și locul să-l ocupe luna bălae, care tocmai se ridică arătându-și fața plină și îndestulită, învestmântând pământul în lumina hainei sale de argint...

In amurgul serii, cele două ființe strânse una de alta păreau niște siluete săpate la intrarea unui templu antic, privindu-se fericiți în lumina tainică a ochilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901.pdf

IX.

— O, spune-mi, cum s'a întâmplat! — Liniştește-mi sufletul, care din clipa aceea şi-a pierdut pacea! — grăi Brateş, cu ochii muiaţi în flacăra duioaselor aduceri aminte

Tudora oftă greu... Pe sufletul ei părea aşezată o pânză, un văl tainic, de care nu se atinsese încă. Tot ce a fost în dosul vălului acela ar fi voit să rămână uitat pe vecie... Dar iată că nu i-a fost dat să i se împlinească dorinţa ascunsă...

A sosit omul în faţa căruia trebue să cadă vălul, în faţa căruia se va răscoli trecutul cu tainele lui întunecate.

Tudora plecă fruntea gânditoare. Din pieptul ei trudit se strecură un oftat greu. Se vedeà bine pe faţa-i palidă, lupta năprasnică a simţimintelor răscolite.

Brateş îi strânse mâna voind s'o îmbrăţişeze.

— Ascultă, Nicolae! — Ascultă şi judecă : — în durerile anilor trecuţi eu mi-am împăcat sufletul — rămâne acum să te rosteşti şi tu... Vai Doamne! — De unde să încep?... se întrebă femeea ca aiurită... Iţi mai aduci aminte de ziua când ai fost găzduit în casa noastră? Da, da, în seara aceea, — cea dintâi şi cea din urmă — când te-ai arătat la noi. Ce eram eu? — O fetiţă cu mintea necoaptă, cu suflet de copil. Trăită în liniştea vieţii dela ţară, unde oamenii sunt toţi la fel, asemănându-se între ei prin aceleaşi însuşiri, nedeosebindu-se întru nimic. Fără îndoială din această pricină sufletul meu de copil s'a turburat atunci în faţa ta. Azi, după atâţia ani de zile, îmi pot da bine seama cum a fost. Când te-ani văzut, din prima clipă, am simţit un fior în inimă... O simţire necunoscută până atunci a început să pu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
memoratransilvania.ro/mem1901_1932

nă stăpânire pe mine... Păreă că tu erai acela a cărui umbră nelămurită îmi turbură în atâtea nopți senine, curatele-mi visuri de fecioară. In clipa în care te-am văzut, Nicolae am simțit că soarta mea, este legată de tine... Poate așă a voit ursita, ori poate altcineva, nu știu; dar știu numai că de atunci, din sara aceea eu mi-am pierdut liniștea sufletului meu... și când ai plecat, tu ai dus cu tine fără să știi poate, ai dus cu tine... inima mea!... Ai plecat! Pe urma ta eu am rămas ametită... în lăuntrul meu păreă că s'au răsculat simțirile toate... nu mai știam de mine, nu-mi mai puteam da seama despre ceeace se petrecea cu mine... Imi lipsiă ceva..., îmi lipsiai tu!... Intr'un moment de nebunie poate, m'am hotărît la un pas pe care în alte împrejurări nu l-așĭ fi făcut odată cu capul; ți-am trimis cu diacul tatălui meu inelul acela, a cărui unică podoabă a fost firul de păr din părul capului meu... Să-ți spun ce-am suferit până ce s'a reîntors diacul? Iadul e adevărat rai pe lângă ceeace-am îndurat în cursul acelor zile. Câte nădejdi, câte imagini nu mi-am zugrăvit în mintea mea de fată. Și ce-a urmat? Diacul s'a reîntors și n'a știut să-mi spună nimic... Vai, Dumnezeule! A urmat un timp plin de chinuri ce nu le pot numi. A fost ca și cum mi s'ar fi rupt ceva în suflet, o coardă până acum neștiută și pe urma căreia a intrat un gol și o liniște de moarte în inima mea. Credeam că o să mor, dar n'am murit. Sângele tatălui meu s'a răsvrătit în vinele mele, făcându-se stăpân peste gândurile bune. Tocmai atunci a venit *„El"* la Vaslui... și nebuna de mine, ademenită și... mânată de simțimântul mândriei vătămate... Ce să-ți mai spui... S'a întâmplat... desigur așă a fost să fie!

Tu dece n'ai dat niciun semn?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-19

Se făcu o liniște desăvârșită. Luna își revărsă lumina ei molatecă în odaie, coprinzându-i pe amândoi într'o aureolă de martiri. Brateș ținea însă strânsă mâna ei de fildeș, privind pierdut în albastrul nemărginit al ochilor ei!

— Tudoro! Tudora mea! — șoptì el — ce-a fost a fost! — De ce-am tăcut mă întrebi: dar de unde știam eu ce bântuie în pieptul fetei ispravnicului domnesc? De unde eră să visez eu toate acestea? Când m'am trezit, eră prea târziu! Dar firul de păr, — l-am păstrat cu sfințenie. — Iată-l!!!

Boerul desfăcu dolmanul de sub care eșì la iveală cămașa lui albă ca zăpada, lăsând să i se vadă pieptul rumen. Purtă un talisman atârnat de un lanț subțire de aur, moștenire dela maică-sa. Închis în acest talisman, a purtat dânsul atâta amar de vreme firul de păr al Tudorei... Când i-l întinse, în ochii ei adânci se aprinse lumina unui fulger răsleț, o lumină stranie și nelămurită... Țineà firul între degete privindu-l cu o duioșie sguduitoare... Dar luna ce bătea pe chipul lor, învelì cu luciu de argint firul negru, astfel că în lumina magnetică firul păreà încărunțit înainte de vreme. Nu se mai săturà privindu-l...

Brateș ședea trist. Privià femeea în sufletul căreia își vedeà răsărită din nou icoana nădejdii pierdute...

In jurul lor pogorîse liniștea serilor dela sfârșitul verii cu pacea lor sărbătorească...

Și în mijlocul acestei păci desăvârșite, buzele lui Brateș se apropiară dornice de gura femeii dragi.

A fost sărutul împăcării.

— Tudoro! — văzut-ai tu salcâmii înflorind a doua oară în toamne lungi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeultransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da! — răspunse femeea — nepricepând rostul cuvintelor.

— Fie dar și dragostea noastră — a doua înflorire! Când a fost să dee întâia floare nu ne-am găsit — și a trecut peste noi! Tomnateci acum, să ne luăm dreptul pe care ni-l întinde soarta! Eu nu am pe nime; — inima mea nu s'a deschis până acum pentru nimeni și nimic... Tu ai fost cea dintâi — și cea de pe urmă...

Legătura tainică a acestor două suflete se pecetluì printr'un nou sărut.

De pe bolta luminată a cerului, se deslipi o stea, rostogolindu-se în nemărginire.

Jupâneasa țipă îngrozită, cuprinsă de un fior neînțeles...

— Ce-i? — întrebă boerul.

— A căzut o stea... Și tocmai când ne-am întâlnit din nou... Vai! n'o fi vre-un semn?

— Viața omului e în mâna lui Dumnezeu, grăi boerul.

Steteau amândoi răzimați de îngrăditura de fier, privind în depărtare. Innaintea lor pământul se resfață în lumina de argint a lunei. Numai din depărtări răsună lin și trăgănat, tânguitor glas de bucium lățindu-se încet peste văile cuprinse în umbră.

— Până la moarte? — întrebă Brateș privind în albastrul ochilor cari îi încălziseră sufletul gol cu lumina lor dulce.

— Până la moarte! — îngână femeea, culcându-și capul pe pieptul lat al boerului, în coșul căruia inima bătea plină de o fericire sălbatecă.

In clipa aceea pe deasupra lor trecù ca o fantomă umbra unei bufnițe și un țipăt fioros care-i făcù să se cutremure de presimțirea unei primejdii viitoare — sparse liniștea nopții...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901

Pe treptele cari duceau în turn se auziră niște pași suind.

Glasul limpede și argintiu al lui Bogdan răsună metalic întrebând:

— Mamă! unde ești mamă-ă??

Tudora tresări și smulgându-se din brațele lui Brateș alergă spre ușă strigând:

— Aici e mama! Aici!

Într'o clipă fața ei se schimbă ca prin minune. Erà iarăși „mama" care aleargă spre copilul ei.

Pe fruntea lui Brateș plutì umbra unui nour greu.

X.

A doua zi dimineață, Tudora întrebă pe Brateș dacă vrea să iasă la moșie. Boerul se învoì. Bătrânul Oană se încuiase încă de cu sară cu niște boernași veniți de prin părțile Hușilor. Târziu până pe după miezul nopții se vedeau obloanele, strecurând prin crăpături, lumina palidă din odăile lui. Ce va fi având bătrânul, nimeni nu puteà să știe. El nu încredință nimănui nimic din tainele lui.

Tudora eșì în curte și îndată după dânsa coborî și Brateș.

Eșiră prin poarta largă cu aripele de stejar, ferecată numa 'n fer și aramă și apucară drumul ce duceà la prisaca ascunsă în pădurice, unde de cu sară sufletele lor se umplură de atâta mângâere.

Mergeau alături. Bogdănaș apucă cu mult înainte, gonind râvnitor printre tufele mici și dese, fluturași tomnateci ori gândaci cu aripile străvezii.

Erà o dimineață minunată. Părea că firea în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1932

treagă s'a dat odihnei ca după o zi de muncă grea, sau se pregăteşte de-o prăznuire aleasă.

La o cotitură de drum, tocmai în preajma podului atât de bine cunoscut lui Brates, dela întâia lui intrare pe acest loc straniu, printre arborii deşi, se zări o cărăruie îngustă ce se pierdeă prin desiş ca o undă întortochiată. Boerul, care până acum nu rostise un cuvânt, se oprì şi întrebă:

— O luăm pe-aici?

— Da, — răspunse femeea. Am să te duc să vezi un soiu de oameni de cari ştiu că n'ai văzut încă. In Muntenia cel puţin nu cred să se fi văzut aşa ceva. Ii avem de doi ani pe moşie, ni i-a cinstit Vodă!

Ea-l privì, cu o privire copilărească plină de mândrie nevinovată.

Brateş surîse blând şi luând-o de mână păşì pe cărare zicând :

— Du-mă! De m'ai puteà duce tot aşà şi pe cărările vieţii... Cu câtă bucurie te-aş urmà.

Tudora plecă ochii şi rupse o romăniţă ce-şi înnălţase semeţ capul dintre nişte lăptuce cu frunzele groase şi umflate. O mototolì câteva clipe între degete, apoi o azvârlì. După ce gândì îndelung, răspunse:

— Tu eşti stăpânul aceste vieţi; îndreaptă tu cărările ei după buna ta chibzuială... eu te urmez de-ar fi bine şi de-ar fi rău. După atâta amar de ani cărările noastre s'au împreunat din nou; ar fi trist şi dureros să le lăsăm să se despartă iarăşi. Numai de n'o fi alta voia cerului, închee dânsa arătând cu mâna sus spre bolta azurie.

Brateş ascultă în tăcere cuvintele femeii.

— Tudoro, — zise el nu ştiu dacă simte inima ta, ce m'a adus pe mine aici. Eu nu pot să răspund sufletului meu o minciună. Şi vezi, până a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cum am minţit. Minciună mi-a fost gândul cu care am primit găzduirea tatălui tău. Nu te uită mirată la mine — ţi-o spun: am minţit.

Tudora se dete înnapoi şi deschise nişte ochi mari plini de mirare.

— Nicolae!? rostiră buzele ei încet.

— Aşa-i cum ţi-am spus! Nu gândul tău m'a adus pe mine aici. De mult te-am fost dat uitării, ca pe o femee care mi-a ieşit odată în cale, dar care a perit tot atât de repede. Eu am venit pentru altceva. Un lucru mare, care-mi poate aduce moartea!

Tudora se cutremură.

— De ce-mi spui tu astea, Nicolae ? Taci, te rog, păstrează mai departe în adâncul sufletului tău tainele tale şi nu mi le împărtăşi. Sufletul meu e prea slab să le poarte. Sunt o femee slabă, supusă voinţei de fer a tatălui meu.

Prin sufletul ei trebue să fi trecut în aceste clipe umbra unor lucruri stranii. Brateş o privi câteva clipe gânditor şi zise:

— Tudoro! Ceeace-ţi spun eu are un scop anume. Eu nu-ţi vorbesc numai ca să-mi treacă vremea. Nu, mie-mi lipseşte un tovarăş credincios pentru îndeplinirea planului meu, un tovarăş credincios. Şi acel tovarăş eşti tu!

— Eu? se miră dânsa.

— Tu! Fata lui Oană, fata celui mai mare duşman al meu.

— Nicolae, se rugă femeea, scoate-mă pe mine din jocul acesta. Lasă-mă pe mine în visul de vrajă al dragostei mele. Să te ştiu făptura în jurul căreia se ţes în liniştea odăiţei visurile mele de fericire târzie. Spune-mi, de ce mi-ai mărturisit că nu pentru mine ai venit aici? Spune de ce?

Brateş plecă privirile împreunându-şi mâinile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la spate. Cu vârful ascuțit al cismei, el sfărmă un bulgăre de lut rătăcit pe cărarea netedă.

Într'un târziu, răspunse.

— Ascultă, Tudoro! Rău mă socotești, când grăești astfel. După cele ce am vorbit aseară, puteai să mă judeci mai drept. Dar să știi că din clipa în care te-am văzut atunci, în seara aceea la Vaslui, sufletul meu s'a împovărat de bună voe cu dulcea povară a chipului tău... Te-am iubit o vreme... pe urmă... tu mi-ai rămas ca un vis frumos, ca o duioasă aducere aminte. Nu te-am uitat... Dar e drept că nu mă mai gândiam la tine cu acel gând nebun, ca în zilele ce-au urmat serii aceleia din Vaslui. Sufletul meu însă a păstrat pururea icoana ta... și nici o femee nu s'a găsit care să întunece în suflet această icoană... Dar toate au trecut... Ne-am regăsit acum și dacă va voi Dumnezeu, cărările noastre nu se vor mai despărți.

Tudora îi mulțămi cu o privire duioasă izvorîtă din albastrul ochilor ei.

— Atunci de ce mi-ai spus că ai mințit?

Boerul se oprì. Ochii-i se pironiseră în pământ. După un răstimp de gândire îi ridică, privind cercetător în jur.

Copilașul erà departe și jur împrejur tăcerea profundă, sfințită, a pădurice.

Brateș apucă mâna jupânesei și-i zise:

— Jură-mi-te pe norocul copilului tău că glas nu va eși din gura ta despre cele ce-ți voiu spune, orice se va întâmplà cu tine!

Jupâneasa îl privì îngrozită. Crescută în obiceiurile patriarhale ale veacului al XV-lea, ea se îngrozì să facă acest jurământ.

Steteà nedumerită.

Brateș zorì:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ai spus că mă urmezi şi în bine şi în rău. De ce dar te spăimântă o taină de care e legată soarta capului meu?

Femeea erâ gata de jertfă. Işi frângeà mânile...

— Eu vreau să aduc în ţară pe feciorul cel mare al lui Bogdan.

Jupâneasa sa scutură ca înnăbuşită de suflul morţii... Faţa i se făcù albă ca varul... genunchii i se îndoiră.

Boerul îi coprinse mijlocul.

— Nu te teme... fratelui Domnului nu i se va întâmplà nimic. Pentru capul lui pun zălog capul meu.

Femeea, mama, oftă greu. Buzele palide rostiau încet cuvintele:

— De ce mi-ai spus... de ce...?

— Să pun la încercare dragostea ta...

Jupâneasa duse mâna la inimă apăsând-o.

Sânii săltau nebuni.

După un timp se reculese.

— Să mergem, Nicolae! Fie după voia lui Dumnezeu... mi-ai întrerupt un vis, în schimb mi-ai deschis porţile unei vieţi nouă. Fie voia Domnului. El e mare şi puternic.

Drept răspuns, Brateş îi cuprinse capul, sărutând-o cu patimă.

Continuându-şi drumul, cei doi pribegi ai vieţii eşiră din pădure.

Ochii boerului se înviorară de priveliştea ce i se desfăşură în rariştea de fagi. O văicea cu nişte râpe sterpe presărate numai rar cu câte un mesteacăn cojit, cari se rădicau ca nişte dovezi vii de stârpiciunea pământului, se întindeà departe perzându-se după o perdeà de brazi. Intr'un loc unde mesteacănii se îndesiseră, stăpâniţi de un gorun uriaş ce se înnălţà că un tiran al naturii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mult peste semenii lui pitici, se durase un sat de bordee.

Când ajunseră mai aproape, boerul fu izbit de niște strigăte sălbatice. Din tufele ce împrejmuiau bordeele răsărise ca din pământ niște ființe arămii, în parte goi, cei mai mulți copilași.

Vorba lor aspră cu accente grele, neobișnuite, mirară pe boer.

— Ce neam de oameni e acesta? Tătari?

— Nu, răspunse Tudora, aceștia sunt Țigani![1].

— Țigani? se miră boerul, — nu am auzit de ei.

— E un popor străin venit acum câțiva ani abiă. Vodă i-a luat dela Nistru pe unde intraseră în țară și fiindcă știu multe meșteșuguri, i-a priponit aci cinstindu-i drept robi pe la boeri. Așă am ajuns și noi să avem zece familii.

Țiganii încunjurară pe oaspeți, producând un zgomot infernal, răcnind, îmbrâncindu-se, căzând în genunchi, sărutând pământul și întinzându-și după milă brațele slăbite și fripte de soare.

Brateș la vederea lor avù un gest de scârbă. Vârî mâna în șerpar și le zvârli câteva piese de argint. Într'o clipă toată ceata se năpădi ca o haită de lupi asupra prăzii sclipitoare și zgomotul produs deveni asurzitor.

Privindu-i cu scârbă boerul întrebă:

— Cu ce se îndeletnicesc oamenii aceștia?

— Sunt cei mai buni armurieri. Lucrează cele mai frumoase săbii. Femeile ghicesc în palmă norocul omului.

Boerul zâmbi.

---

[1]) Țiganii după mărturii competente s'au ivit în Moldova pentru prima dată între anii 1400—70 venind probabil de prin stepele mărginașe ale Indiei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu rîde, Nicolae, grăi jupâneasa. Te prinde mirarea de cele ce știu să spună femeile lor.

Boerul dete din cap cu neîncredere.

— Incearcă, zise Jupâneasa.

— Să încerc, răspunse boerul, dar ce folos, eu nu le știu limba.

— Vorbesc moldovenește destul de bine. Vrei să-ți chem una? Știi — de haz doară.

Tudora însoți cuvintele ei cu un zâmbet rugător.

— Ei bine, de dragul tău, Tudoro.

Jupâneasa bătu din palme. Ca la un semn, țiganii tăcură.

— Să vină Ruhmi până aici! — porunci Tudora.

O țigancă bătrână, cu fața zbârcită de ani se desprinse ca o umbră din gloata arămie. Se apropie ploconindu-se și învârtind ochii adânciți în orbitele-i negre încât numai albul li se vedeă, zise:

— Poruncă, jupâneasă dragă! —

— Să ghicești în palmă boerului!

— Ghicesc, ghicesc, Ruhmi știe multe... multe...

Brateș întinse mâna. Țiganca o mângâe, ceeace făceă pe Brateș să tresară.

Apoi țiganca se adâncì în cercetarea liniilor de pe palmă, bolborosind cuvinte neînțelese într'o limbă străină și dând din cap.

— Ei spune, strigoaico! zorì boerul perzându-și cumpătul.

— Rău, rău, spune Ruhmi! Să ierți, boerule... eu spui numai ce văd... și Ruhmi nu minte, nu... Ruhmi spune ce vede... e rău... rău...

Prin spatele boerului trecù un fior de ghiață. Glasul țigăncei îi părea ciudat. Aveă ceva grozav în accent, ceva ce aminteă atmosfera rece a unui mormânt.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— N'o mai lungi! Spune ce ai de spus, — răcni boerul.

Ţiganca la auzul acestor cuvinte încremeni.

— Aici — zise ea arătând linia pornită din capul palmei — stă un izvor de sânge... mult sânge... un om tânăr te acopere în toate... un bătrân... un moş cu gânduri de moarte la capul d-tale... apoi iar sânge... sânge... Aici e o femee... care păzeşte capul şi un copil mic... cu mult nenoroc şi cu moarte năpraznică... apoi iar sânge... mult sânge... Tu vei fi om mare, boerule... dar capul... capul...

Aici ţiganca tăcu iară...

— Ei ce va fi cu el? — zorî boerul.

— Va fi înnălţat sus, sus... *capul stă pe... argint.*

Ruhmi îşi curmă vorba şi se îndoi de mijloc.

— Nu mai ştii spune altceva? întrebă boerul, Ruhmi dete din cap că nu.

— Cam puţin! — zise surâzând boerul şi-i întinse o piesă de aur. — Vezi, hârcă bătrână, *pe aur stă capul meu, nu pe argint.*

Ruhmi luă banul şi privind ţintă în ochii boerului zise:

— Eu l-am văzut pe argint!

Braţe se cutremură fără voe. Era ceva trist, ceva macabru în sunetul acestui glas de ţigancă. Păreă că ar fi crezut în spusele ei.

— Să mergem! — zise el adresându-se jupânesei. M'am scârbit de oamenii aceştia.

Plecară tăcuţi.

Pe inima boerului apăsă ceva. Nu se puteă regăsi pe sine. Cuvintele ţigancii îi răsunau în ureche şi în suflet. Jupâneasa de asemenea mergeă tăcută, cuprinsă de gânduri. Vârîse ţiganca şi în sufletul ei de mamă un cuţit. *„Un copil mic*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu mult nenoroc și cu moarte". Oare n'o fi înțeles țiganca pe Bogdănaș al ei?

Aerul umed al pădurii părù a-l trezi pe boer din toropeala lui.

Apucă mâna Tudorei.

— Ce zici — așa-i că suntem nebuni! Să ne întristăm de spusele unei țigănci!

Jupâneasa oftă. Pironi ochii ei mari în cei ai boerului și zise înfiorată:

— Nicolae, mă tem!

— Nu fii copilă, Tudoro! Care om știe ursita altuia? Doar în cartea Domnului ochi omenești nu știu să privească. Altfel cu ce și-ar câștigà traiul țiganiii ăștia.

Când ajunseră la castel sufletele le erau mai ușurate.

In poartă arcașul de strajă îi primì cu o veste.

— Avem oaspeți!

— Cine-s? întrebă Brateș odată cu Tudora. Arcașul dete din umeri.

— Câțiva de-ai boerului Oană, iar unul din Muntenia. A întrebat de d-ta boerule.

Brateș apucă grăbit înnainte.

Intrat în curte întrebă pe cel dintâiu argat ce-i eșì în cale:

— Unde-i omul care m'a căutat?

— La grajd! răspunse argatul. — Il chem!

In vreme ce boerul așteptà nerăbdător, Tudora îl ajunse.

— Oare cine poate fi?

— Trebue să fie argatul meu! Cum să-mi fi dat oare de urmă?

Pași grăbiți venind din partea opusă îi sili să se întoarcă. Un Român îndesat venià alergând.

— Sărut mâna, stăpâne!

— Lațcu!? Tu ești?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ro/mdrr1901-1932

— Eu boerule să trăiți! Am ajuns!

Argatul sărută mâna și se oprì arătându-și dinții albi. Nu știa cum să înceapă.

Tudora își luă copilul și zicând rămas bun se depărtă. Cei doi rămaseră singuri.

— Cum ai umblat? Bine?

— Bine, boerule, dela Suceava încoace, dar până acolo mai greu. In sfârșit, bine că am dat de dumneata.

Brateș ardeà de nerăbdare.

— Știi ce, Lațcule, vino sus, acolo putem vorbì.

Ajunși sus în odae, Brateș trase zăvorul cu îngrijire, aruncă ochii sub pat și încredințat că nu e nimeni, se repezì în brațele noului sosit.

— Bine ai venit Lațcule! Ce vești, ce vești, prietine. Mă îngrozisem că ți s'a întâmplat ceva.

Tânărul, care e poate de prisos să mai spunem că numai servitor nu erà, se așează pe pat.

— D'apoi ce să-ți spui, e bine acolo. El e sănătos, în pace și așteaptă cu mare neastâmpăr vești dela d-ta. Înțelegi, eu am venit să duc vești; de adus am adus doar cât știi.

— Când ai de gând să pleci?

— Cât mai degrabă, Nicolae! In astă seară chiar. Mă așteaptă Ștefan, trebue să plec. Și oamenii îmi sunt pe drum.

— Dar cum de m'ai găsit?

— Ușor! Am tras în Suceava la „Bour". Seara am împlântat pumnalul în masă și la văzul lui, Ilie Mărgan m'a luat la o parte și fără multă vorbă mi-a spus unde ești. De acì încoa mi-a fost ușor. Numai aici în preajma moșiei lui Oană erà s'o pățesc.

— Cum așà?

— Veniam singur! Deodată mă pomenesc cu un bouar alături, că mă întreabă unde merg. Pen-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tru o clipă uitasem că sunt sluga ta și pusei mâna pe baltagul care-mi spânzură la oblâncul șelei. Boarul îmi văzu mișcarea și se depărtă. Pe urmă începù din nou să mă ispitească. Eu îi răspundeam în batjocură. Dela o vreme îl perdui de pe lângă mine. Când să intru pe un făgaș, numai ce mă pomenesc cu trei călăreți în față, între cari și boarul meu. Văd că pe mine mă așteaptă. Opresc calul și desfac baltagul trecând lațul pe după mână. Le strigai apoi:

— Ce vreți?

— Vino mai aproape, ai să vezi! — grăi unul învârtind o măciucă.

Eu ce eram să fac. Trăsei calul ceva mai îndărăt ca să-și poată lua avânt, pe urmă împlântai pintenii în slăbinile lui și o luai ca vântul spre cei trei.

Pe unul l-am doborît cu cal cu tot și pe unul l-am izbit în cap. Al treilea văzând că nu-i bine, găsì cu cale să se dee în lături. Pe urmă am ajuns în pace și nevătămat.

Brateș se scărpină după ureche auzind întâmplarea.

— Al naibii lucru, aceia erau oamenii lui Oană!

— Ei și? întrebă Lațcu. Dacă sunt ai lui, învețe omenie. Nu-s hoți de codru?

— Ba, cam așà.

— Apoi au luat ce li se cuvenià.

— Da, da, dar ce va zice Oană.

— N'are să știe.

— Crezi?

— Doar n'o să poarte dânsul catastih până și despre bătaia boularilor săi.

— Dar dacă...

Brateș se puse pe gânduri. Intr'un târziu zise:

— Tu te duci acum îndărăt la grajd, dar bagă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de seamă ce faci şi ce spui, căci în casa aceasta şi pereţii văd şi aud.

— N'ai grijă! răspunse celălalt.

— Eu mă pun acuma să scriu şi când o să isprăvesc te-oiu chemă. Inc'odată, Laţcule, fii cuminte, de cumva nu vrei să-ţi rămână ciolanele pe câmpiile Moldovei.

Rămas singur, Nicolae Brateş se apucă de lucru. Erà unul din puţinii boeri moldoveni, care învăţase în tinereţe tainele scrisului în vestitele şcoale ale popilor din Liowul Polonici.

Când să se aşeze la masă, îşi aduse aminte că nu are cu ce scrie. Puţini boeri se îndeletniceau cu acest meşteşug, pe care îl lăsau bucuroşi în sarcina Ovreilor mai îndemânatici şi cari de altfel nu erau buni de altă treabă.

Boerul se întristă.

Se gândì o clipă să dee solia în gura lui Laţcu, dar părăsì repede acest gând, căci de, ori cât de aproape îi steteà tânărul boer, tot erà mai bine ca în taine de soiul ăsta să nu se amestece. Omul e om şi Doamne iartă, nu ştii când pierde paza gurii.

Deodată se lumină la faţă. Îşi aduse aminte că Oană are diac, nu unul, ci chiar doi. Părăsì odaia şi trecu în camera diecilor.

Acì dete de Oană.

— Bună dimineaţa! Ei ce veşti de pe-acasă?

Cu aceste cuvinte îl întâmpină Oană, în vreme ce ochii lui mici şi vicleni alergau cercetători peste faţa lui.

— Rău boerule, nu ştiu ce să-ţi spun. Vlad Dracul mi-a scos în drum casa şi a făcut moşia danie celui mai mare duşman al meu.

— Rău. Şi ce ai de gând?

— Să le trimit răvaş să se aciuiască pe la ru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1922

denii până ce vor da alte vremi. Atunci o să-mi caut dreptul după pravilă. Dar acum te rog să-mi dai hârtie și uneltele de scris.

Diacul mai vârstnic, un Leah cu fața roșie stacojie, puse repede la îndemână lui Brateș cele cerute.

Boerul se grăbi să iasă.

Când argatul lui Oană veni să-l cheme la masă, Brateș terminase cu scrisul, deși mergeă greu al naibii.

Înainte de plecare pecetluì scrisoarea cu inelul cel mare ce-l purtă pe deget, și o așeză pe masă.

Moș Ștefan privià cu luare aminte la tot ce făceă.

Brateș simți privirea și-i zise:

— Ia-o tu înainte, că vin și eu.

Bătrânul eși.

Rămas singur, boerul desfăcù dolmanul și scotând din cutia mesii o fâșie subțire de pergament îndesat cu înșiruiri de mari litere slavonești, o ascunse cu mare luare aminte în sân.

Ajuns în sufragerie, îl întâmpină altă surpriză.

În jurul mesei mari ședeau vreo cinci boeri în hainele lor pitorești, porniți într'o dispută grea.

La intrarea lui Brateș se făcù tăcere. Oană prezintă pe Brateș. Numele ce auzì îi erau cunoscute din alte vremuri. Inima i se strânse îngrozită. Acum erà acum. Cu aceștia a luptat dânsul la Crasna cu puțin înnainte de moartea lui Bogdan. I-a văzut pe toți acolo. De-l vor recunoaște, nu va fi bine. Din fericire nu l-au cunoscut. Cel puțin nimic nu vădià aceasta. Oană începù să le istorisească pățania tristă a boerului și soarta lui groaznică.

În cursul vorbei se pomeni și de feciorul lui Bogdan. Brateș le spuse și lor ceeace mai spusese

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://istoriitransilvaniara.ro/mdr/1901-1932

și lui Oană în hanul lui Mărgan din Suceava, că coconul domnesc e un ușuratic și un netrebnic.

Gangur ,care ședeà în capul mesei, boer de pe lângă Orhei, mărginaș cu stepa tătarilor sălbateci, nu mai încetà să se minuneze.

— Ne pare bine să auzim acestea din gura dtale, zise el. Căci vezi sunt mulți în Moldova, cari se gândesc și ázi la dânsul.

— Să vorbim despre altceva, tăiè vorba Oană cam necăjit. Nu ți-a spus argatul nimic? se adresă el lui Brateș.

— Ce vrei să-mi spună?

— De vreo pățanie a lui.

— Ba da, mi-a spus! Zice că a fost atacat de niște bouari, dar a scăpat.

— Hm! Al naibii argat, a rănit trei dintre cei mai buni oameni ai mei.

Brateș surâse.

— Se întâmplă!

— Dar când zici că pleacă înapoi? se interesă Oană.

— Cred că în amurg, deseară! Ce să mai pardă vremea pe-aici.

Oană nu zise nimic. Părea să cumpănească ceva în gând.

Începură să prânzească. Tudora lipsià.

Boerii mâncau sdravăn, dar și mai sdravăn ciocneau. Deșertau cupele rând pe rând în sănătatea lui Oană. Boerul închină și dânsul, dar mai rar, voind să se cruțe. După masă, voia bună cuprinse pe toți. Povești răsăriseră de pe vremi, de răsboae sângeroase, de biruinți, de întâmplări.

La un moment dat, Gangur isbì cupa de argint pe masă cu atâta putere, încât toți tresăriră.

— Măi boeri! S'a mântuit cu vitejia Moldovei!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în scaunul de stejar s'a așezat o păpușă! Ah! Unde-i Vodă Bogdan?

În pieptul pribeagului inima tresări de bucurie.

— Și feciorul lui nu seamănă cu dânsul — auzișî! — grăi Treicu din Roman, un român puternic, înnalt aproape de un stânjen.

Boerii se înfierbântară. Și cum e firea românului, se înduioșară. Icoana vremilor vechi le răsări înnaintea sufletului, tablourile vremilor de mărire. Peste aerul înferbântat de vin al odăii parcă se auzià zângănitul de arme al vremilor viforoase din trecut. Or erà muzica viitorului? Cine puteà ști?

Sub seară, când pânza fumurie a amurgului își flutură poalele pe deasupra colnicilor aurii, Lațcu se înfățișă înnaintea boerului.

— S'a apropiat vremea, nene!

Boerul cuprinse pe tânăr într'o privire plină de duioșie. Scoase răvașul pecetluit și-l dete lui Lațcu.

— Ține, acesta-i ca să mergești pe cei ce s'ar încumetà să-ți ceară samă de petrecerea ta pe pământul Moldovei. Dar nici pe àsta să nu-l prea dai din mână cu una cu două. Ai înțeles, Lațcule?

— N'ai grijă, nene! Nu-s eu copil.

— Ai dovedit-o venind aci, zâmbì Brateș. Și acum uite ce-ți mai dau. Și scoase din sân, fâșia de pergament. Pe asta unde o pui? Căci de ea atârnă și capetele noastre.

Lațcu dete din cap înțelegător.

Se gândì un moment frământându-și creerul, apoi apucă teaca sabiei. Cu o opintire ușoară trase oțelul sclipitor. Prin desăvârșita tăcere a odăii, sabia eșind din teacă scoase un suspin năbușit. Parc'ai fi tras un fir de mătasă peste un bâtîcel de lemn.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe dunga dela teacă se vădi o placă ce se desprinse sub apăsarea degetului ostașului și făcu loc unei întredeschideri pe care nimeni nu ar fi bănuit-o în pereteie subțire de metal.

Lațcu privi cu nerăbdare la boer. Acesta avu un gest de surprindere. Îi puse mâna pe umăr grăind:

— Capul e cap și pace! Sunt mulțămit de tine, băete!

Îndoi pergamentul și-l pogori în ascunzătoare. Placa de metal îl acoperi căzând pe deasupra.

— Ochiu de șoim să fie care o mai descopere și aici.

În clipa aceasta, de jos din curte, se auzi un tropot de copite. Brateș sări la fereastră și văzu cum eșia tocmai pe sub poartă un stol de călăreți dintre curtenii lui Oană, năvălind în goană pe drumul întortochiat ce coboră în vale. Puteau fi vre-o cinci-șase inși. Lui Brateș, la văzul lor îi fulgeră o idee, care-l făcu să se cutremure.

Lațcu se încumetă să întrebe:

— Ce-i boerule?

Brateș dete din cap.

— Frate, să îngrijești bine de tine. Niște călăreți apucară înnaintea ta acum și dacă nu l-ași cunoaște pe Oană, aș zice că nu se duc în calea ta. Fii deci cu ochii în patru. De te-or atacă, lasă-te surprins, lovește pe vreunul dintre cei mai codași, apoi dă-te biruit. Dacă vor scormoni după hârtie lasă s'o găsească pe aceasta... dar de cealaltă, odată cu capul să nu te desparți.

— N'ai teamă, boerule.

— Apoi, Domnul fie cu tine, Lațcule. Eu pe la Crăciun voi încercă să scap de aici. Și apoi, de-a vreà și Dumnezeu, odată cu cocoarele ori ceva mai târziu la anul, ne vom întoarce cu toții...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ochii i se umplură de lacrimi. Cuprinse în brate pe tânăr şi-l sărută pe frunte.

— Acum du-te, că te apucă noaptea pe drum.

Lațcu eşi mişcat. Brateş se opri la fereastră şi urmări de-acolo gânditor pe tânărul argat, privind jinduitor la dânsul cu câtă grijă îşi face pregătirile. Când îl văzu avântându-se în sea întoarse capul spre fereastră; ochii li se întâlniră pentru o clipă într'o convorbire mută. Unul păreà a zice: Ai grijă; celălalt răspundeà: n'ai teamă.

Călăreţul se perdu apoi sub bolta adâncă a portii. Brateş îl perdù din ochi. Se lăsă obosit pe un scăunel de lângă fereastră. Afară se întunecase deabinelea.

Deodată, ca la o lovitură de baghetă, întregul cuprins se lumină. Luna îşi turnă potopul de argint peste peisajul încremenit. Totul se transformă într'o poveste de necrezut. Totul se prefăcù în argint. Ochii lui Brateş lunecau neliniştiti peste feeria nopții argintate. Tresări. Departe pe coasta colnicului din fată i se părù că vede prelingându-se o umbră... erà Lațcu.

Iar la dreapta lui, la una din ferești, Brateş văzù răsărind chipul viclean al lui Oană, cum îl privià pe furiş, întins, cu ochii lui mici şi răutăcioşi.

Pumnii boerului se frământară o clipă vijelioşi într'o pornire de mânie grea.

Atunci îşi aduse aminte că nu poate face nimic, că e robul bine păzit al celui mai mare duşman al său, al temutului Oană.

Fără să vrea, se retrase dela fereastră. Icoana fermecătoare de afară parcă-şi pierduse întreaga feerie.

Până târziu, în noapte, Brateş stătù tolănit în pat. Cu puţin înnainte de miezul nopții poarta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ro/mdrr1901-1932

grea a castelului se învârtì în ţâţâni şi stolul de călăreţi plecat de cu seară intră în curte. Brateş ascultă cu atenţie. Se auziau uşi căzând greu în partea locuinţei lui Oană... apoi pe încetul, totul se liniştì. Se liniştì şi Brateş zicându-şi: A mers bine cu Laţcu.

Când carul cel mare ajunse drept de-asupra castelul încremenì şi se învăluì în tăcere adâncă.

XI.

A doua zi Oană plecă împreună cu Gangur, Treicu şi cu ceilalţi boeri la Suceava. Chemă pe Brateş, dar acesta pretextând o răceală, preferì să rămână acasă. Oană dete din umeri şi plecă.

Nici nu se încuie bine poarta după ceata de călăreţi şi Brateş a şi pornit spre odăile Tudorei. In ziua aceasta îi eră dor de femee.

Tudora eră ca de obiceiu singură. Bogdănaş eră prin grajd ori pe meterezele castelului cu bătrânul Ştefan.

O uşoară roşeaţă se pogorì pe faţa Tudorei la ivirea lui Brateş.

Boerul îi cuprinse capul, capul acela frumos şi-l împodobì cu sărutări. Femeea i se alipì molatec fără pic de împotrivire.

După întâiul vârtej de dragoste, ea se aşează apoi pe un scaun lângă fereastră, iar boerul luând un scăunel scobit îl potrivì la picioarele Tudorei şi aşezându-se îşi proptì capul de genunchii ei. O dungă de lumină albă cădeà pe podelele de brad.

— Ce zici de tatăl tău? întrebă Brateş. Să ne lase singuri, singurei. Oare nu bănueşte nimica?

Tudora oftă şi surâse trist.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Fără plan, tata nu face nimic. De eri s'a schimbat mult față de noi doi.

Brateș o privi mirat.

— Argatul tău poartă vina! L-a scăpat gura să spue argaților din grajd că ești holtei încă și că ai numai părinți și ești avut cum nu mai e alt boer în Muntenia. Și cum a prins tata acestea și-a și făurit planul. Ghici ce plan?

Ochii îi erau cuprinși într'o baie de lacrimi. Dar lacrămile acestea prevestiau bucurie.

Brateș râse în hohot.

— Slab plănuitor și bătrânul Oană. Doar mână apa pe moară noastră! Ei, ticălos, Latcule ce ești. Și zău, se gândește să ne logodească? Doar asta o dorim și noi. Nu-i așă, Tudoro?

Răspunsul femeii se înnecă în sărutări.

Deodată fruntea ei se înnoură.

— Dar Bogdănaș al meu?

Eră glasul plin de îngrijorare al mamei care-și teme copilul.

Boerul alungă norul de pe fruntea Tudorei.

— Când noi vom fi una, atunci Bogdănaș își va găsi tatăl pe care atât de mult îl așteaptă. Va fi al meu ca și al tău și niciodată nu va ști, că în vinele lui e sânge domnesc. Va crește, eu îl voiu ocroti și atât mama lui cât și tatăl său care-l privește de sus se vor bucură de el. Așă va fi.

— Dumnezeu să te binecuvânteze, Nicolae. Dar, și femeea se cutremură îngrozită, ai uitat proorocia țigăncei Ruhmi?

Boerul făcu un semn cu mâna.

— Scoate din cap prostiile femeii. Nu vei crede doar, că Ruhmi știe rostul ursitei oamenilor? Dacă ar ști dânsa lucrul ăsta, ce crezi, s'ar mulțumi ea cu bordeiul păcătos, în care șade și cu viața nemernică ce duce? Vină-ți în fire, femee,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

și aibi credință în Dumnezeu Sfântul.

Tudora părù a se liniști. Cuvintele boerului căzdeau grele, ca niște ciocane pe nicovala credinței.

Furată de alte gânduri, Tudora întrebă:

— Lațcu a plecat?

— S'a dus, dar nu știu cum va ajunge.

Și Brateș începù să-și istorisească pe larg planurile, fericit de dorința de-a readuce în scaun pe Ștefan, feciorul lui Bogdan, cu care pribegise atâta amar de vreme prin străini. Nădejdile sale legate cu vremea de acest fecior de Domn, erau mărire pentru oropsita țară a Moldovei.

Femeea ascultă răpită cuvintele boerului și ajutându-i la înădirea acestor urzeli frumoase, simți cum i se descurcă de pe tortul sufletului fir de fir, pânza icoanei țesută în serile desertului de către Oană și în mijlocul căreia steteà copilul din flori al pristăvitului Vodă Bogdan, fructul dragostei ei nenorocite: Bogdănaș.

Pe nesimțite, imaginea cea nouă întunecă pe cea veche. Mama începù să cedeze femeii care iubește. In cadrul acesta copilul ei își găsià un loc de frunte alături de fratele său firesc, de noul Domn ce va să vie și aproape de tatăl adoptiv. Și mama se împăcă repede cu gândul cel nou, căruia i se dăruise roabă.

Intr'un târziu, boerul întrebă:

— Nu știi, Tudoro, de unde s'au întors azi noapte călăreții.

Ea îl privì mirată. Nu știà nimic despre ceeace întrebă boerul. I se păru ce-i drept, că auzise un zgomot oarecare, dar nu și-a bătut mult capul. In casa lui Oană umblà doar multă lume, căci mulți sunt cari stau în slujba lui...

O săptămână se strecură în cea mai mare fericire pentru cei doui îndrăgostiți.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Brateș parcă întinerì cu desăvârșire. Tudora se schimbă deasemenea foarte mult. De pe față dispăruse norul acela de umbră, ce părea că se așterne pentru toată viața acolo și ochii priviau acum plini de bucurie în lumea care i se păruse atât de tristă și care de fapt era atât de frumoasă.

In fermecătoarele sări de toamnă târzie, cele două ființe se perdeau până târziu în noapte în mantia împodobită cu nestimate a celei de a doua iubire.

Părea că și firea se bucură de dragostea lor târzie, căci cu mână puternică a oprit undeva sub zare toți crainicii siuți ai iernii.

A ținut vremea frumoasă după cum frumoasă le-a fost și dragostea. Numai cuvintele țigăncii nu dedeau pace în răstimpuri femeii. Veniau ca niște crainici macabrii atunci când sufletul ei de femee se înbăiă în undele fericirii tăinuite. Zădarnic s'a trudit Brateș să i le scoată din cap; se așezau vecinic ca un paravan despărțitor în mijlocul simțirilor de fericire ale femeii, despărțindu-le.

La o săptămână dupăce plecase, Oană se întoarnă acasă.

Schimbarea în ținuta fetei și a oaspelui său îi bătù la ochi și pe sub mustețile mari, sure, se furișă un surîs viclean în vreme ce ochii lui mici, șireți, râdeau sub streașina pleoapelor lungi.

La masă, ori seara când steteau cu toții de vorbă adânciți în povestirile întâmplărilor celor mai nouă, Oană bătrânul nu odată se prindeà în vorbă cu tinerii, dând de știre lui Brateș că știe totul.

Vremea trecea. Zilele frumoase ale toamnei se strecuraseră repede, iar șuvoiul rece venind din-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
patrimoniu.ro/mdrr1901-1932

spre stepele de dincolo de Hotin, de pe înzăpezitele câmpii ale Chievului, își zugrăvià șerpuirea, în dimineți reci, printr'un covor alb de brumă pe care-l întindeà ca o mamă îngrijită peste colnicii Moldovei.

Dar într'o bună zi, cerul se schimbă la față pe nevisate. Zâmbetul albastru îi pierì. În schimb deveni posomorît, ascunzându-și fața sub o pânză de nori cenușii, grei și plumburii. Jghiaburi neprevăzute se desfăcură sus în înălțimi și o ploae măruntă, ca cernută prin sită, începu a cădeà desfundând pământul gălbui. Toamna din preajma iernii este cel mai urît anotimp în Moldova. Drumurile se desfundă și numai cine aveà treburi urgente se încumeta să pornească pe o așà vreme. Curțile boerești se îngropau în liniștea câmpiilor și în locul zorului de afară se începeà învârteala din casă.

De sus dela fereastra odăii sale, Brateș ascultà zile întregi tălăngile cirezilor de vite cari sosiau în iernatec, din depărtări, jos la moșia din vale.

Boerul își puteà face după aceastà perindare de vite o idee perfectă despre imensele bogății ale lui Oană. Și stând așà furat de gânduri, îi veni în minte și rostul care-l ține legat de curtea lui Oană și rolul pe care-l joacă.

Dragostea pentru frumoasa fată a dușmanului său de moarte îi încătușase cu desăvârșire sufletul. Simțià acum bine că s'a mântuit cu viața de holteiu. Simțià că fără Tudora nu mai poate. Și se simțià dator lui Oană pentru cele ce-i va face mai târziu. Îi fulgerau prin minte cuvintele stăpânului său pribegit... Și să iai seama, boer dumniata, de boerul Oană Pântece. Are el un nepot, care se zice a fi fiul tatălui meu, copil de dragoste; cărula bătrânul Oană încearcă a-i ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tezi calea spre scaunul de stejar al Moldovei. Ai grijă, toată nădejdea în înțelepciunea ta, boerule, o pun".

Cu aceste vorbe a plecat el din Muntenia în Moldova. Dumnezeu i-a ajutat până acum. În schimb însă i-a luat zălog inima. Ei, dar de unde să-și fi închipuit el că va da de Tudora, de femeea față de care simțise acum șase ani pentru întâiaș dată puterea dragostei... Dumnezeu sfântul să ierte pe pristăvitul Vodă... Cine ar mai fi crezut?

Acesta dar a fost prețul imenselor averi ale lui Oană și ale boeriilor mari la care îl rădicase Domnul dintr'odată spre mirarea Moldovei.

Un simțimânt de scârbă îl cuprinse față de acest părinte ticălos. Și-și aduse aminte cum îl lăsase și pe el singur cu Tudora acum două săptămâni, tocmai când era mai vădită atracția lui față de fată.

Îl lăsase singur pe el, un străin, un pribeag, despre care nu știă cine e, de unde e, bizuit numai pe cuvintele auzite în grajd din gura Lațcului... Ticălos om.

Dela Oană gândurile se mutară la Tudora. În căderea cadențată a stropilor de ploae el începu a țese icoana fericirii sale.

Se vedeă cu un an mai târziu.

Vedeă pe ucigașul Aron gonit din Domnie și în locul lui pe puiul de vultur, pe Ștefan, ocupând scaunul de stejar al lui Alexandru cel Bun. Și în cadrul icoanei de fericire pentru Moldova răsări și icoana fericirii sale cu Tudora. Ca o umbră se strecură în această urzeală chipul lui Bogdănaș, copilul din flori.

Fruntea lui Brateș se înnoură.

Copilul e mărișor. Oare știe dânsul al cui copil

Muzeul Digital al Romanului Românesc
digitransilvania.ro/mdrr1901-1932

e? Picurat-o Oană și în sufletul lui fraged veninul sufletului său negru, ori nu? Și mai sunt oare în Moldova ființe, cari să cunoască taina curții lui Oană?

Nu-i veneà să creadă. Erà cu mult prea viclean bătrânul, ca s'o descopere cuiva. Doar în clipa aceea, toată urgia ucigașului Petre Aron ar fi căzut pe capul lui, văzând în urmașul natural a lui Bogdan un pețitor nechemat la tronul Moldovei.

Nu, nu știà nimeni.

După multe precumpăniri și lupte sufletești într'o bună dimineață boerul se sculă din așternut cu planul făurit gata.

Cu puțin înnainte de masă cerù să intre la Oană. Boerul îl întâmpină ieșindu-i în cale.

— Ce vești te mână la mine, prietine, întrebă dânsul surâzând.

— Un lucru mare, taică!

La auzul cuvântului „taică", Oană încreți din sprâncene și-și grămădì capul între umeri.

— Am venit să-ți spui Dumitale boerule, continuă pribeagul, o taină care nici ochilor dumitale nu cred să fi scăpat. Când am venit în casa d-tale am spus, că sunt căsătorit, că am femee și copii. Am făcut-o pentru a incunjurà alte nevoi. S'o știi acum, că sunt holtei. În casa aceasta eu am găsit o floare, care m'a răpit și floarea aceasta am venit s'o cer dela Domnia Ta. Vreau, boerule, pe Tudora de jupâneasă.

Boerul tăcù.

Oană deschise ochii mari, mirat și pofti pe pribeag să șadă.

— Prietene, voroava ce mi-o grăisi Domniata mă miră mult. Socotesc drept cinste pentru casa mea, că un vlăstar din vestita familie a Corbești-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor s'a oprit în cuibul meu şi-mi cere fata de nevastă. E mare cinste, dar să nu fie cu supărare, trebue să-ţi mărturisesc, că este o piedică pe care nu o ştii.

Oană făcu o pauză, trecându-şi mâna gânditor peste frunte. Se vedeă, că luptă cu ceva.

O piedică, continuă el, care te va pune să precumpăneşti pasul făcut. Ai văzut acî la curte un copilaş, pe nepotul meu Bogdan. Copilul ăsta nu e rodul unei căsătorii obşteşti, ci, păcatele mele, nu am putut-o opri. Ştii d-ta, tinereţă — nebuneţă.

Brateş dete solemn din cap afirmativ.

— Tatăl lui Bogdan, înnainte de a puteă îndreptă greşala a murit şi astfel copilul a rămas sub aripile şi scutul meu. Spre pacea dumitale fie însă zis, că suflet de om în Moldova-mare nu ştie despre acest lucru. Vezi dar, Bogdan e o piedică.

Brateş se ridică de pe scaun.

— Mulţămesc dumitale pentru câte mi-ai spus. Piedica însă de care vorbeşti nu există. Eu vreau să fiu tată bun acestui copil, pe care îl voiu numî ca pe copilul meu. Fie ca în ochii lumii eu să fiu acela care acum şase ani a greşit şi care cu ziua de azi, îşi îndreaptă greşala. Iar Bogdănaş, care tot întreabă de tatăl său, să găsească în mine părintele şi niciodată, să nu afle că nu eu îi sunt tată.

Oană înmărmurî la auzul acestor cuvinte. Nu le puteă pricepe rostul. Cine este acest om, care vădeşte un suflet atât de mare? Şi ce scop are?

— Cum, cum, aşă voeşti dumniata? îngână dânsul.

— Dumniata mi-ai deschis casa ca unui necunoscut, m'ai primit ca pe un copil al d-tale, so-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cotesc deci a fi cu dreptate să răscumpăr o mică parte din datoria mare ce o am la condica d-tale. Eu cer pe jupâneasa Tudora și cu dânsa și dreptul de părinte peste Bogdănaș.

Oană luptă îndoelnic. Într'un târziu se înduplecă. Își chemă fiica și după ce avù și învoirea ei, îi binecuvântă. Sub sară preotul îi logodi.

La masă, deasupra căreia se pogorîse o undă de duioșie cum nu se prea obicinuise până atunci în casa boerului, se petrecu scena cu micul Bogdan... Moșul său îl pregătise cu ajutorul lui Ștefan și al Stancăi încă de după amiază, iar micuțul ardeà de dor să sară în brațele tatălui său despre care-i spuseseră că a venit.

Când văzù însă pe Brateș, el tresărì. Privì nedumerit la moșul său.

Brateș simți nedumerirea copilului și-o spulberă. Îl luă în brațe.

— Vin' la tata, puiul tatii!

Copilul se lăsă sărutat, dar întrebă:

— Apoi tu ești de mult la noi! De ce nu ai spus că ești tata?

Tudora și Oană înlemniră.

— Așà a poruncit Vodă, puiul tatei! răspunse Brateș.

— De ce a poruncit așà?

— Las că-ți spune tata ție toate, când vei fi mare.

Bogdănș se împăcă. Nedumeririle sufletului său fraged de copil se risipiră repede și se simți din ce în ce mai atras față de noul său părinte. Tudorei îi râdeau ochii plângând de bucurie.

In noaptea aceea Bogdănaș dormì în odaia boerului, într'un pat cu el. Dupăce adormì copilul, Brateș îi lumină fața cu opaițul, privindu-l multă vreme cu băgare de samă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Apoi scoase încet din buzunarul căptușelii dolmanului o mică iconiță ce înfățișă chipul unui ostaș cu capul încoronat. O privì lung și zise:

— De acum dormi în pace, Mărite Doamne. Grija copilului tău am luat-o asupra mea. Și făgăduesc sufletului tău din lumea cealaltă, că el nu va turbură nicicând liniștea celuilalt copil al tău.

Bogdănaș începù să se svârcolească neliniștit, bolborosind: Ta-tă... ta-tă...

Brateș se înfioră.

Afară în noapte fulguià prima zăpadă.

XII.

Suceava, odată cu ivirea iernii erà ticsită de boerimea venită dela țară și pe la sindrofiile lor nu mai erà vorba de altăceva decât de măritișul fetei lui Oană. Toate poveștile de acum șase ani reveniră în aducerea aminte a oamenilor, învestmântate bineînțeles în haine nouă, așă cum se obicinuește de când e lumea.

Micul boerinaș Stroe Balmez, care erà mai legat de Oană prin vecinicele lui încurcături în ale moșioarei, și de astă dată erà punctul de atracție în jurul căruia se învârteà ceata celor curioși. Să nu se crează însă că numai jupânesele umblau să afle câte ceva. Doamne păzește! Nici luminățiile lor boerii nu erau mai altfel. Ce să-i faci? Așă e făcut omul și pace bună.

Cu un cuvânt Oană și casa lui erau în gura Moldovei.

Retras în cuibul său de vultur, bătrânul nu-și prea perdeà vremea bătându-și capul cu vorbele lumii. Știà doar bine că puterea erà de partea lui și vorbele lumii sună în gol.

După logodna fiicei sale, boerul se schimbă. La

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

început și cei din casă credeau că poate lucrurile astea neobicinuite și venite așà în pripă să fi scos pe bătrân din ogașul obicinuit. Dar nu erà așà. Căsătoria lui Brateș, sub numele Corbescu, cu Tudora lui Oană a urmat îndată după logodnă. N'a fost nimeni chemat la ospăț. In această privință bătrânul boer rămase credincios tradițiilor. Nu i-a înștiințat nici măcar pe aceia cari treceau drept oameni de încredere ai lui: Gangur dela Orhei, Treicu din Roman și ceilalți. Lumea a luat știri despre cununie, ca și despre logodnă, din gura argaților cari povestind-o cläcașilor de pe moșie, aceștia au dat-o mai departe la răzeși, ăștia la boerinași și așà mai departe pe calea obicinuită până ce a ajuns în pătura de sus. De sineînțeles cu mici schimbări.

Ginerelui îi convenià lucrul de minune și nu mai slăbià cu laudele pe bătrânul care are astfel de principii severe. Oană însă nu mai erà Oană. I se așezase ceva pe suflet, o greutate de care nu pomenià nimărui, dar care îi erà întipărită în ochi și pe frunte, într'un cuvânt întreaga lui ființă vădià acest greu care-l apăsà. Și-l apăsà cu atât mai cumplit cu cât nu-l puteà împărți, ci-l purtà singur. Până și argații de curte începură să se îngrijească.

— Nu-i a bună cu stăpânul; să vedeți că apucă și el pe cărarea părinților săi.

Numai însurăței de eri nu voiau să bage de samă schimbarea produsă în sufletul lui Oană. Își trăiau lumea lor, o lume cu totul străină de preocupările părintelui lor. In cadrul acestei lumi înguste erà loc numai pentru trei. Poate aceasta să-l fi durut pe Oană.

Să-l întristeze faptul că așà din senin fata și nepotul lui se alipesc de un străin? Nu, altceva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trebuiă să fie ce-l rodeă la inimă. Ştiă el că aşă e rostul oamenilor, femeea şi cu bărbatul să formeze un trup şi un suflet.

Dela o vreme însă, schimbarea mare a lui Oană bătu şi lui Brateş la ochi. Odată, pe când bătrânul erà singur în odaia lui, ginerele fără mult încunjur il întrebă:

— Taică, ce-i cu dumniata? Pare că te-ai schimbat cu desăvârşire. Suferi de vreo boală?

Oană îşi impreunà mânile la spate şi cu ochii lui mici, înţepători şi vicleni, privì ţintă în ochii mari, senini ai ginerului. Părea că se gândeşte, iar într'un târziu grăì:

— Radule! Nu ştiu dacă vei puteà tu cuprinde cu puterile tale sufleteşti starea sufletului meu. Aşà scrie la cărţile filosofice: că fiecare om este o lume în sine, o lume de sine stătătoare, care se deosebeşte prea mult de alţi oameni. Eu până eri-alaltăeri am trăit, chemând la viaţă în lumea mea dinlăuntru o altă lume, pentru anii cari aveau să vie. Mulţi ani am hrănit eu această lume cu căldura sufletului meu. Liniştea multor nopţi am jertfit-o eu în slujba acelei umbre înşelătoare care m'a robit. Dumnezeu, sfântul, îmi vede sufletul, nimărui pe faţa pământului nu am spus taina mea, căci nu aveam încredere în nimeni. Tu eşti, Radule, cel dintâiu...

Brateş se cutremură. O clipă, îi venì să-l opreascà pe bătrân, să mărturisească totul: că e un ticălos, care a pătruns în casa lui cu gândul duşmănos şi negru al şearpelui. Făcuse şi gestul. Dar în clipa aceea simţise parcă un bold deasupra pieptului. Mâna îi rătăcise peste dolman şi sub abaua moale el simţì cadrul iconiţei... In depărtări vagi îi răsărì chipul lui Vodă Bogdan şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chipul fiului său pribeag, căruia dânsul îi jurase credinţă până la moarte.

Mâna boerului căzu încet pe mânerul scaunului. Iar Oană continuă:

— Tu eşti cel dintâiu. Numai în tine mă încred, Radule! Eu am păţit multe şi pe oameni eu nu pun niciun preţ. Toţi sunt ticăloşi. Chiar şi acela pe care îl socoteşti că e mai aproape de tine, când îi vine lui la socoteală, te părăseşte fără ştire. De aceea vezi, am îngropat în adâncul sufletului meu taina care nu o bănue nimeni în Moldova şi care azi este pricina schimbării mele, care vouă v'a bătut la ochi.

Bătrânul oftă. Pe faţa lui plină, tânără încă, se pogorîse umbra unei dureri înnăbuşitoare, un reflex palid ce-i drept, dar care nu puteă fi ascuns.

Brateş îl privià înfiorat. Îi erà duşman Oană, duşman de moarte şi lui şi feciorului lui Bogdan; cu toate acestea erà ceva în lupta tainică a temutului boer, o notă, care — o simţià bine Brateş — erà vrednică de cinste.

Intors la gândurile lui, Oană continuă:

— ...Acum şase ani nu eram acelaş om de azi. Eram logofăt la moşia Domnului din Vaslui. Eram văduv, căci cu un an-doi înnainte, Dumnezeu a binevoit să cheme la sine pe răposata mea jupâneasă, pe mama Tudorei. Intr'o bună zi mă pomenesc cu un crainic domnesc care-mi vestì că Vodă, Măria Sa Bogdan, ce venià din apropiere, are să tragă în gazdă la mine pentru o singură noapte.

Brateş începù să dee semne de neliniste...

— Porunca domnească nu sufere amânări. Imi chemai fata, erà atunci numai de şasesprezece ani şi-i împărtăşii şi ei vestea. Când se pogorî noaptea, Vodă ne căzù în casă. Erà el singur cu un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

curtean, un boer avut aci la noi în Moldova, anume Nicolae Brateș, despre care te-am fost întrebat. Ți-oiu spune de ce. Mare bucurie mi-a pricinuit coborîrea Domnului în casă la mine. Târziu până în noapte am stat împreună. Eu, un logofăt, cu Domnul Țării... Nebunul de mine! Nu știam eu că nu slujba mea, nu credința mea către Domn l-au adus sub coperișul meu... nu... ci ochii Tudorei. Căci de pe atunci se svonise prin împrejurimi despre fata frumoasă a logofătului Oană. Tudora a adus pe Vodă în casă la mine. Dumnezeu însă, a voit pesemne să fie, căci... Tudora, proastă cum erà, își perduse mintea după boerul Brateș care însoțeà pe Vodă. Am văzut eu și mi-a spus și Tudora. Și nici lui Vodă nu-i scăpă acest lucru din vedere. Nu mult după această întâmplare, Vodă trimise pe Brateș cu hârtii dela Domnie tocmai la Lwov și pe la Varșovia și mai știe Dumnezeu pe unde, ținându-l în străini mai bine de un an și ceva. A știut Vodă de ce. Dela un timp mă cam puseră pe gânduri desele descălecări ale Măriei Sale. Ca supus Domnesc, nu aveam însă ce zice. O singură dată am încercat să-l înduplec, să-mi cruțe casa... credeam că-mi ia viața... In schimb mi-a pus mâinile pe umeri... m'a privit, s'apoi a surâs atât de dureros încât mi-am plecat ochii... Știam ce e. Căsnicia pristăvitului Vodă Bogdan — o știà lumea întreagă, — erà iad curat și nu căsnicie. Înțelegeam eu aceasta... dar erà vorba de casa mea... de fata mea... de cinstea ei de fată... La vre-o trei săptămâni un crainic îmi aduce porunca Măriei Sale Vodă să pornesc fără amânare dajdia vinului spre Suceava. Eram logofăt. Porunca trebuià îndeplinită. Erà în iarnă, cam în preajma Crăciunului. Căzuse un omăt și dăduse un ger cum nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index.php/mdrr1901_1932

mai pomenisem. Haite de lupi se ațineau la răspântii, ba năvăliau chiar și în sate, mânate de foame și de ger. Vinul trebuiă însă pornit și pace bună. Am rădicat clăcașii cu săniile, am chemat în ajutor plăeșii și codrenii ca să ne apere de lupi și de hoți — vezi d-ta vinul are căutare la toată lumea—și încărcând poloboacele plecai cu convoiul spre Suceava. Acasă rămăsese Tudora singură, cu o babă bătrână și cu argățimea. Dincolo de Roman vremea se preschimbă pe neașteptate. Într'o singură noapte vântul se întoarse și când dimineața clăcașii deteră să înhame caii, își făcură cruce. Zăpada se topi. Unde să mai poți răsbi acum cu săniile. Repezii crainicii după care și după boi. Până să-mi vină, eu cu întreg convoiul eram țintuit pe loc. Ș'apoi nici lucrul de salahor nu e ușor. După pravilă răzeșul numai de bună voe vine, boerul deloc, iar clăcași erau puțini și cu trăgători slabi. Tocmai după o lună de zile, după ce se mântuiseră toate praznicile, am ajuns în Suceava. Am descărcat vinul în poloboacele pivnicierului domnesc, am luat răvaș despre descărcare și voiam să plec îndărăt, când un arcaș de slujbă mă chemă la armășie. Mă înfățișai în nădejdea vreunei porunci domnești. Când colea marele armaș mă primește cu un alaiu cum se cuveneă numai unui boer de Divan și-mi pune în mână „o piele" de danie despre moșiile de pe Trotuș. Măria Sa Vodă Bogdan se milostivi de mine, ridicându-mă la boerie mare, așă din senin. Sărutai cartea de danie după obiceiul pământului. Armașul mă încinse cu spada și înțepeni la cușma mea de vidră surguciul cu cele trei pene de vultur. Pe urmă mă înfățișai la Măria Sa Vodă. Îi sărutai mâna și genunchii mulțămindu-i pentru nevrednicia ce mă ajunse. Eram uluit. Din logo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

făt domnesc, eram acum boer de divan, stăpân peste întinsele moşii ale vistieriei de pe Trotuş. Un dor mă goniă năvalnic spre casă. Imi răsărise pe urma boeriei un gând negru în suflet, de care nu puteam scăpa. Incălecai un cal şi urmat de doui crainici luai drumul spre casă. Când am ajuns acasă, cel dintâiu lucru pe care l-am făcut a fost s'o întreb pe Tudora. Imi bătù la ochi faptul că ea nu-mi eşi în cale, cum făcea de obiceiu când veniam de pe undeva. Stanca, bătrâna pe care şi azi o am la mine, îmi spuse că Tudora e bolnavă. Când stătui la căpătâiul Tudorei, rămăsei ca trăsnit. In aşternutul alb se sbăteà fiica mea, luptându-se cu moartea şi... cu ruşinea. Intelegi acum... în timp ce eu duceam vinul... Vodă a descălecat din nou la casa mea. ...In zilele dintâiu îmi veniă să împlânt spada în inima copilei, să şterg prin sângele ei ruşinea ce i se pusese pe frunte. Imi veniă să mă întorc îndărăt la Suceava să trag la răspundere pe mişelul care m'a nenorocit... dar Vodă a fost acela şi capul lui Vodă e sfânt...

Din ziua aceea m'am schimbat. Nu mai voiam să ştiu de nimeni şi de nimic. Numai răzbunarea o aveam în suflet. Răzbunare voiam... Iar când Bogdănaş se arătă în sânul Tudorei, planul meu de răzbunare erà gata făurit. Să-l fac Domn în Moldova. După pravila noastră moldovenească el erà de drept feciorul legiuit al lui Vodă. Dar dacă nu erà fecior? Acesta erà gândul care mă muncià mai greu. Dumnezeu însă s'a arătat milostiv mie păcătosul şi faptul păcatului domnesc a fost fecior. Deacum toate erau bune. Pe incetul, în sufletul meu negru de necaz să furişă lumina blândă a iertării. Am iertat şi pe Vodă şi pe Tudora. Cerul mă răzbună pentru câtva. Măria Sa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vodă fu ucis la ospățul din Răuseni, copilul lui cel mare, Ștefan luă drumul pribegiei prin străini. M'am alipit cu toată credința, cu toată căldura sufletului meu necăjit de noul Domn, de fratele ucigaș, spre scârba și mirarea Moldovei. Dar ce-mi păsă mie. Eram puternic, tare, nu purtam grija nimărui. Noul Domn mă primise cu brațele deschise. M'a îmbiat cu hătmănia Moldovei, cu logofeția... Nu am primit nici una, nici alta. Rămăsesem sfetnicul cel mai credincios al noului Domn. Cinstit de dânsul, temut de boeri cari nu mă știau, vedeau însă că sunt tare și puternic. Închis în aceste ziduri ale cuibului meu, mi-am țesut țele planului în taină, de a vedeă pe Bogdănaș cândva în scaunul de stejar al Moldovei. E doar din sângele lui Alexandru-cel-Bun. Mă neliniștea un singur gând. Ștefan, feciorul cel mare al lui Bogdan pribegia în străini după moartea năpraznică a lui tătână-său. De n'ar fi fost numai atâta! Încercasem să întind mâna în două rânduri după el, dar, Nicolae Brateș, boerul pribegit cu dânsul de bună voe, înlătură în două rânduri moartea, pe care o trimisesem eu. Târziu, auzii că se află în Muntenia sub aripa lui Vlad Vodă. Am încercat și acî să-i ajung ca să-l ucid, dar nu am putut. ...Și nici nu cred să pot să-i fac ceva... E prea departe și Vodă Aron e o păpușe... nu vrea să facă nimic... Zice că-i ajunge o ucidere... slab om...

Brateș se cutremură fără de voe la auzul acestor cuvinte. Bătrânul urmă mai departe.

— Vezi dar, de ce sunt trist. Prin venirea ta, eu mi-am părăsit lumea mea, am renunțat la gândul de a-mi vedeă Domn pe nepotul meu... și Dumnezeu sfântul știe cu câte lupte am ajuns să fac aceasta, dar am făcut-o... de dragul Tudo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rei... și... fiindcă am văzut ce om de cinste... ești tu, Radule... Dumnezeu să te ajute... să trăiți bine!

Oană, emoționat până la lacrămi, întoarse fața către fereastră.

Brateș îl privia mirat. Ce suflet de om și acesta. Rău ca o fiară și blând ca un miel deopotrivă. Un om, care pentru un gând, ce-i răsărise nebun în vălmășagul simțimintelor de răsbunare, era gata să verse sânge nevinovat, uită acuma, în fața purtării cinstite a unui străin pe care nu-l cunoaște, toată ura grămădită în suflet, în răstimpul celor șease ani.

Brateș începu să chibzuiască. Omul acesta este foarte primejdios, căci e sprijinit numai de patimi. Oană va uită de fapta lui tot atât de repede, cum a uitat răzbunarea asupra copilului lui Bogdan. Și în frământările sale, îl stăpâniă o idee venită ca o poruncă tainică: „Omul acesta trebue nimicit cu orice preț". Brateș se cutremură de câte ori îl ispitiă acest gând.

La urechi îi sunau cuvintele pribeagului său stăpân: „Și să iai sama d-ta de un boer cu numele de Oană Pântece". Și la auzul acestor cuvinte, sufletul altfel blând al lui Brateș, se împetrià. Și tot mai des auzià porunca: „Nimicește-l!" Dar cum, când și unde?

Calea de până acum i se păreà bună. Să intre Oană singur în laț. El, Brateș, nu-și va pătă sufletul cu sângele tatălui soției sale. Simțià, că aceasta nu ar fi în stare să o facă. E creștin și român. Dar se poate nimici pe altă cale.

Glasul lui Oană, îi întrerupse pe nevisate gândurile.

— Ce-i, Radule, îți pare rău de cele ce-ai auzit?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md=1901 1932

— Nu, taică, ci mă gândiam ce să facem ca la adecăte să putem sprijini domnia lui Bogdănaș. Căci vorba e vorbă, dar după cum spuseși, dacă nu știe nimeni în Moldova...

Oană începu să râdă.

— Rău mă cunoști, fiule.

Scoase o cheie mică de argint dela brâu cu care deschise ușa unui dulap de fier zidit în părete. Scoase o cutioară de lemn negru, îi scoase capacul și o puse dinaintea boerului. Pe fundul cutioarei erà un pergament... actul de naștere al lui Bogdănaș întărit cu pecetea Domnului de recunoaștere și cu pecetea bisericii sfântului Grigorie, făcătorul de minuni, din Vaslui unde se boteză odrasla domnească.

Brateș rămăsese cu ochii holbați la petecul de pergament care cuprindeà în vălmășagul slovelor lungi și țuguiate viforul ce puteà da în viitor peste o țară mică, răpindu-i liniștea și pacea atât de trebuincioasă întăririi ei.

— Ce ai de gând să faci cu el? — întrebă Brateș.

— Acum nu mai am nimic. Eu mi-am încheiat socotelile, de acum ți-l dau ție, păstrează-l tu. Nu știi ce vremi au să vie. Și gândul de-a fi tatăl unui Domn, nu e de lepădat...

Capacul cutiuței căzu cu un sunet ascuțit, acoperind mărturia tainei...

Brateș părăsi odaia ducând cu sine greul celor auzite și cutia, învremece Oană rămase pierdut cu privirile rătăcitoare peste colnicile troenite, căutând parcă în depărtările albe, un vis pe care i se părea că l-a pierdut. Își simți sufletul ușurat.

XIII

In castelul lui Oană părea că s'a coborît o zâ-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nă de undeva de prin vechile poveşti şi prin cuvinte de farmece a schimbat şi castelul şi oamenii. Argaţii de curte şi clăcaşii din văi cari odată cu căderea iernii îşi găsiau timpul trebuincios ca să-şi pună unele socoteli la punct cu boerul, nu mai încetau a se mirà ce anume s'a întâmplat cu temutul lor stăpân. Atâta vedeau ei bine, că întorsătura mare s'a întâmplat de când cu cununia jupânesei Tudora.

Dacă se minunau clăcaşii de „pocăinta" boerului, aşà ziceau ei, nu mai puţin adevărat că se minună şi lumea bună.

Nici nu s'a apropiat postul Crăciunului şi nu mai erà colţ în ţara Moldovei unde să nu fi ştiut lumea de evenimentele noi din casa lui.

Ce-i păsà însă boerului de flecăreala oamenilor. El părea întinerit. Erà ca omul în conştiinţa căruia se năruie într'o bună dimineaţă o greutate mare ce se cuibărise şi zăcuse acolo vreme îndelungată. Până şi trăsăturile feţei se mai îmblânziră. Şi nici privirea nu mai erà atât de aspră ca mai 'nainte. De unde până atunci nu-l vedeà nimeni ieşind cu nepoţelul său, acum se plimbà zi de zi cu el, prin curte, pe ziduri, prin grajduri.

Dacă Oană era atât de fericit, de fericirea feţei, ce să mai zicem de cei tineri. Iubirea târzie a acestor două suflete izbucnì vijelioasă cum izbucnesc pretutindeni iubirile de a doua oară. Asemenea salcâmilor ce înfloresc toamna, uitând să înflorească primăvara. Se gârbovesc de floare.

Erà o nebunie, o beţie continuă, dragostea acestor fiinţe. Ca şi cum ar fi voit să-şi răzbune crâncen anii trecuţi, sterpi şi uricioşi. Steteau ascunşi ziulica întreagă în iatacul din turnul de de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdrr1901 1932

asupra porții, acolo unde pentru prima dată li s'a înădit a doua lor iubire.

Când bătrânul venià să-i cheme la masă, râdeà șiret pe sub musteți. Și le ședeà atât de bine, când îi vedeà împreună pe amândoi, aleși parcă anume, ținându-se de mână, ca doi copii mici, să nu cumva să se piardă.

Atunci își simțià sufletul mărit. I se păreà că toate păcatele lui sunt iertate, tot răul uitat, numai pentru fapta de-a fi legat laolaltă aceste două suflete de om.

Intr'o zi însă, Oană tresări privindu-și fata. I se păreà schimbată. Parcă ar fi plâns.

Bătrânul se tulbură. Vedeà bine că fata erà tristă. In cele din urmă surâse singur. Se izbì cu palma peste frunte:

— O, tu, prost bătrân! Și surâse din nou. Au tu nu făceai asemenea în vremea lor?

Și cufundat în jilțul său de stejar cu spetează înnaltă, boerul reîmprospătă în minte anii săi de tinerețe, de căsătorie fericită cu jupâneasa lui, ani ai căror amintire singură erà în stare să înduioșeze sufletul lui de piatră.

Intr'una din zile, Bogdănaș venì cu vestea la părinții săi, că „bunicul" face ospăț mare și a trimis crainici pe la boerii din jur. Brateș și cu Tudora se priviră mirați. Nu știau ce să creadă. Ceva trebuià să fie la mijloc. Bogdănaș nu aveà obiceiu să mintă.

Când deodată se ivì și Oană, frecându-și mânile voios.

— M'am săturat de viața aceasta de viezure.

— Cum? Eu să nu mai știu ce e viața? Ehei, copii, și „bunicul" vrea să trăiască. Ori n'am drept?

Copiii dedeau din cap.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1968

— Ș'așă vedeți — continuă bătrânul — am socotit să deschid porțile castelului și ușile pivniței. Se strică vinul și pace, trebue băut. Am chemat la chef toți vecinii.

Tudora deveni veselă.

— Vin și jupânesele, tată?

— Ba bine că nu. Cine a mai văzut chef la întunerec. Doar lumina o dau ochii jupâneselor. Deși pravila spune că femeea să nu stee împreună cu bărbații, voiu da la o parte pravila. Doar oameni suntem.

Brateș primi vestea cam îngrijat. Ce naiba l-a găsit pe bătrân? Se simțiă atât de bine acî, ascuns, neștiut de nimeni și acum dintr'odată, să te arăți lumii. Ș'apoi ține-te la vorbă. Peste nouă zile tot ținutul îl va cunoaște. Până și copii vor ști cine e. Căzù pe gânduri.

Rămas singur cu Tudora, se întristă cu desăvârșire. Femeea începù să-l mângâe, dar înzădar.

— Lasă Nicolae, nu te turbura, mai știi, poate nici nu va veni nimeni. Tata e urît de toți vecinii.

Brateș îi dete mâna la o parte.

— Ce știi tu! Vor veni cu toții nu de dragul lui, ci mânați de dorul de-a ne vedeà pe noi. Ș'apoi vor întrebà: Cine sunt eu, de unde, cum am venit. In câteva zile va ști toată țara că sunt pribeag muntean și cum mă chiamă. Ș'apoi cine știe de nu se va găsì un adevărat muntean pribeag prin Moldova, care la auzul numelui se va mirà și va spune că Corbeștii nicicând nu au fost boeri în Muntenia. Ce va fi atunci?

— Apoi... de... ce... iartă-mă Nicolae... de ce nu te lași de meseria ta? Uite, avem cuibul nostru... acî nu te va căutà nimeni. Ce-ți bați capul cu norocul altuia? Și cine știe, urma va alege,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/mcrr1901-1932

de a fost bine să te bagi în astfel de treburi grele. Vezi, eu nu vreau să te întorc... dar zic așa numai.

Boerul dedeă din cap.

— Nu se poate...

O umbră se pogorî pe fruntea lui frumoasă.

— De ce?

— ...I-am făgăduit „lui"... atunci în noaptea aceea grea din Răuseni, că-mi pun viața pentru feciorul lui.

Tudora tăcu. Peste odaia, al cărui coprins fusese martoră iubirii lor, se pogorî o undă cenușie. Pare c'a fost o umbră. Aerul deveni rece și mohorît, încât Tudora, cuprinsă de simțiri straniî, se înfioră și întorcându-se spre icoanele din părete își suflă în sân.

— Cheful tatălui tău îmi strică socoteala. De unde mă gândiam să plec către Bobotează (aceasta erà pricina tristeții Tudorei, care isbise pe Oană!) acum trebue să mă grăbesc.

Nu pot așteptà să mă cunoască lumea.

Femeea oftă, îngrijorată.

— Cum să pleci acum, în toiul iernii și fără pregătiri? Pe unde vrei s'o apuci? Muntenia e departe și pe drumurile mari tu nu poți plecà. Tata te va căutà. Tu trebue să mergi peste locuri neumblate...

Începù să plângă.

Lacrimile zguduiră pe boer.

Se plecă s'o mângâe.

— Nu te necăjì zădarnic, Tudoro dragă. E bun Dumnezeu, mă va păzì el după cum m'a păzit și până acum. Ș'apoi cel mult în trei ori patru luni sunt îndărăt. Bătrânul, se va împăcà cu rostul lucrurilor noui; e destul de cuminte să o facă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi noi vom trăi în pace mai departe, îngrijind de Bogdănaş şi... şi poate şi de alţii...

Printre lacrimile femeii străluci o scântee de bucurie. Prin pânza umedă a celor doui ochi frumoşi se crepă perdeaua unor nădejdi hrănite cu dragoste.

— Aşă... aşa, nu te mai frământă. S'a hotărît. După chef ori poate chiar în noaptea chefului, eu plec. Trebue să plec...

— Şi eu?... întrebă femeea, ştergându-şi ochii. Ce voiu face eu acî în vizuina aceasta fără tine, fără braţul tău apărător?

— Vei juca comedia până voiu veni eu. Vei plânge şi pe urmă pe încetul te vei liniştî. Eu vin.

O sărută pe frunte. Femeea se lipî de umărul lui şi înclină capul pe pieptul larg şi arcuit.

Din curte se auziră răcnete ca de năvală. Alergară la ferestî.

Argaţii se încăerară la luptă în curte, bușindu-se cu zăpada moale. Eră şi Bogdănaş cu ei. Băiatul îşi scoase sabia şi îndemnă o parte la năvală. Pe scările de sub cerdac stetea Oană îmblănit, râzând cu poftă de neghiobiile curtenilor şi de zorul lui Bogdănaş.

De sus mama îşi privià odorul cu duioşie. La strigătele mai ascuţite ale băiatului, tresăriră uşor.

Brateş la rândul său privià cu deosebit interes mişcarea băiatului. Deodată se cutremură şi-şi întoarse faţa.

— Ce-i Nicolae? întrebă Tudora îngrijorată.

Boerul surise dureros.

— Nu mai întrebà, te vei întrista dacă ţi-o spun.

Tudora însă nu renunţă, voia cu orice preţ să ştie ce anume a avut soţul ei.

— Vezi, cum mă uitam la Bogdan adineaori,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaneamul.ro/morri901-1932

mă năpădì un gând din senin: oare să aibă el vreun semn dela tatăl său... şi tocmai în clipa când mă gândiam astfel... copilul a ridicat amândouă mânile în sus îndemnând oamenii... Poate toţi copiii fac aşă... dar aceasta erà mişcarea tatălui său... când l-am văzut în codrul dela Cosmin.

Potrivirea gândului meu cu fapta... m'a făcut să mă cutremur.

Brateş îşi cunoşteà bine jupâneasa. Se întristă.

Umbra care pogorîse de-atâtea ori în casă, turburând seninul sufletului ei, se lăsă şi acuma greoaie.

In câteva zile, curtea largă a castelului se schimbă la faţă. Sănii mari, largi, încărcate cu boeri îmblăniţi şi jupânese vorbăreţe cărora abiă li se mai vedeau nasurile din atâtea vestminte, tăbărîseră în curte. Intreaga vecinătate a lui Oană ţinù să fie de faţă. Cuibul de vultur atât de tăcut se înveselì într'o clipă. Coridoarele mari încremenite în tăcerea anilor răspândeau în ecouri prelungi, sgomotul viu al oaspeţilor. Odaia mare, odaia de primire cu lungile mese aşezate pe capre de stejar, căminul mare a cărui gură turnà în afară luciul jarului de fag, ca gura unui balaur, vărsător de foc, din poveştile bătrâne.

Până şi Bogdănaş se simţia la largul lui, căci boerii îşi aduseseră şi copiii la chef.

Oană umblà dela oaspe la oaspe, întrebând sau aflând câte ceva, scăpând ici o glumă, dincolo o vorbă legănată la adresa cutărei jupânese cu faţa plină şi ochi scânteietori.

Jupânesele mai bătrâne făcuseră cerc în jurul Tudorei, asediind-o cu fel de fel de întrebări.

Sofronia jupâneasa lui Romoş dela Valea Rea nu se putù să nu zică lui Oană:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bine, bine jupâne Oană, şi putuşi d-ta să ascunzi atâta vreme bogăţia de fată în... în sicriul acesta? Ai, ai... cum te-aşi mai luà niţel de urechi.

— Ai şi nimerit-o, jupânească. Dacă o arătam, trebuià să-i arăt şi bărbatul şi bărbatul erà în Muntenia. Ş'apoi ce mai poveşti nu ştiau iscodì jupânesele, văzând o fată cu copil şi fără bărbat... Au nu-i aşà?

Boerii aprobară zgomotos, iar jupânesele protestau la rândul lor cu tărie împotriva învinuirii.

Boerul Treicu însă le puse cununa.

— Ia să nu vă prea apăraţi... aşà e cum zice jupân Oană. De gura jupâneselor şi Scaraoţchi se teme.

Şi astfel se legau vorbele una de alta până se ajunse la pusul mesei.

Gemeau blanele grele de brad sub povara frigărilor şi a cupelor cu vin.

La intâiul pahar se ridică Oană şi ţiind o cupă de argint în mână zise cu glas tare:

„Boeri d-voastră şi cinstite jupânese! Mare bucurie pe inima mea de părinte ziua de azi, şi v'am chemat anume acì pentru ca să fiţi martorii bucuriei mele.

„Acum şase ani venise mai mulţi boeri munteni cu carte de Domnie la pristăvitul nostru Vodă Bogdan. Intre ei erà şi unul tânăr, abià de-i răsărise mustaţa pe acea vreme. Domnul îl luă cu sine la vânătoare şi-l aduse în jurul Vasluiului, unde pe acel timp eu eram logofăt al vistieriei, după cum ştiţi cu toţii. (Oană apăsă cuvintele din urmă). Tudora erà atunci în floare şi mai frumoasă ca acum. Munteanul pusese ochii pe fată şi fata pe fecior. In cele şase zile, câtă vreme a petrecut Vodă în Vaslui, tinerii şi-au fă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivaniaro/mdrr1901 1932

cut de cap. La spatele mele un călugăr grec i-a cununat, dând şi răvaş despre cununie. Eu nu am visat nimic din toate. Munteanul a plecat. Abia târziu am ajuns să cunosc taina ce s'a săvârşit în apropierea mea. Ce erà să fac. Erà cununie. Munteanul a plecat şi şase ani a trebuit să treacă până să se întoarcă pribeag acum, fără casă, fără nimic. A venit fără voe, căci făgăduise să se întoarcă abeà atunci când bătrânul său tată va închide ochii. Face parte din familia Corbeştilor prahoveni şi se chiamă Radu. Aici este".

Brateş ascultă cu groază la prodoslavia bătrânului boer. Sufletul său cinstit se turburà de atâtea născociri. Ar fi voit să protesteze, să strige, cu preţul vieţii chiar, că toate sunt minciuni, dar umbra aceea tainică apărù din nou înnaintea sufletului său poruncindu-i tăcere.

Boerii isbucniră în urale, grăbindu-se a strânge la piept şi a sărutà pe noul cunoscut. De sărutatul acesta îi erà groază lui Brateş.

Simţià cât de necurat îi erà jocul. Pe la urechi însă în răsunară ca venite de pe alte tărâmuri cuvintele dela Răuseni ale lui Vodă Bogdan: „Nicolae, nu uità pe Ştefan".

Primì cu faţa liniştità a omului cinstit manifestările de dragoste.

Lăutarii începură cu degetele pe jumătate înghețate să-şi frământe lăutele.

Intr'o clipă de tăcere se auzì un zgomot din coridor. Glasuri de argaţi poftiau pe cineva înlăuntru.

— Oase, oase să roadă cine a întârziat! strigară boerii, în convingerea că este vre-un oaspe în întârziere.

Inainte ca Oană să ajungă până la uşă, aceasta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se deschise larg şi în prag apărû figura unui călugăr înalt.

Sgomotul amuţi. Mesenii se ridicară în picioare. Glasul lui Oană se auzì clar:

— Blagosloveşte părinte casa şi pe cei din cuprinsul ei.

Călugărul ridică mânile, iar boerii îşi plecaseră capetele punând dreapta pe inimă. Apoi oprindu-se în faţa lui Oană, îi zise:

— Sunt din mănăstirea Cahul şi merg să duc hrisov de binecuvântare Domnului Aron din partea Patriarhului ecumenic din Tarigrad, la care am fost în trebile sfintei mânăstiri.

— Fii binevenit Părinte în casa boerului de Divan al Măriei Sale.

Călugărul fù apoi poftit la masă. Binecuvântă mâncările şi se aşează pe scaun. Ochii lui mari negri începură să alerge dela boer la boer, cercetându-i cu luare aminte. Boerii ascultau cu mare interes povestirile călugărului despre ţara îndepărtată a Turcilor, despre cari auziseră dânşii, dar nu ajunseră s'o vadă. Călugărul vorbiă frumos. Spuneă de cruzimile mari, săvârşite asupra creştinilor, de sălbătăcia poporului, de necazul fraţilor din Muntenia, cari se ciocniseră cu Turcii. Pumnii se încleştară, atunci când călugărul pomeni că în curând o să vină rândul Moldovei, că Sultanul îşi pusese de gând să cutropiască Moldova.

— Murim! isbucniră boerii intr'un glas.

— O să arătăm noi păgânului!

— Să vie numai, are Moldova ac de cojocul lui!

Exclamaţii de felul acesta răsunară în sală. Deodată Brateş se cutremură din tot trupul. Parcă ar fi fost lovit de un fulger.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

Innaintea călugărului steteà un jungher împlântat în masă. Semnul hotărît în crâşma lui Mărgan.

In sufletul lui Brateş se făcù lumină. Călugărul erà trimisul lui Ştefan.

Plecă o clipă capul în piept.

Când ridică ochii, cuţitul erà trântit lângă tacâmul oaspelui, în schimb cei doi ochi mari, negri, se proniseră ca două suliţi asupra lui.

Tudora băgă de seamă schimbarea repede a soţului ei. Purtată de instinctul fin cu care natura a înlocuit pare-se judecata la femei, ea îşi oprì privirea asupra călugărului, bănuind într'însul pricina întristării soţului ei. Stăpânită de fiorul unei primejdii ce puteà să lovească pe omul care-i erà mai scump decât viaţa, Tudora căută prilejul să ia pe Brateş pentru câteva clipe deoparte.

Când se văzură singuri, ea întrebă:

— Niçolae, cine e omul acesta?

Brateş dete din umeri.

— Nu-l ştiu. Zădarnic i-am căutat chipul în sufletul meu, căci nu-l găsesc. Dar este omul lui Ştefan, căci mi-a arătat semnul. Trebue să fie vreo primejdie şi bunul meu stăpân a căutat să mă vestească de cu vreme. O să vedem ce va fi. Tu însă pregăteşte-te, căci eu la noapte — fug.

Femeea, la auzul acestor cuvinte, se întristă ca totdeauna. Fără voe, simţì pornindu-se de undeva, din adâncurile celor doui ochi izvorul lacrimilor alinătoare de dureri.

Proptì capul ei frumos ca în atâtea rânduri de umărul lat al soţului şi începù să plângă.

Boerul o mângâiè.

— Tudoro, fii cuminte. Vremea nu stă pe loc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi până una alta te pomeneşti cu primăvara şi odată cu dânsa sosesc şi eu... Ş'atunci...

Restul cuvintelor se înnecară în sărutări...

— Vai... îngână oftând jupâneasa, ce uşor să grăeşti aşă, dar, ce greu e să porţi amarul atâta vreme. ...Ce fac eu cu tata?... Ce o să-i spui? Are să mă ucidă. Doamne. Dumnezeule, ajută neputinţei mele.

In vremea aceasta, în odaia cea mare, oaspeţii se daseră chefului cu toată nădejdea. Cupele mari se goliau repede. Lăutarii cântau, făcând un zgomot înfiorător. Chiote răsunau sălbatec izbindu-se în tavan.

In răstimpuri, călugărul îşi reîncepeă povestirile din ţara Turcilor, despre asupririle grozave ale creştinilor. Şi totdeauna sfârşiă cu un oftat, dând curs liber îndoelii că nici Moldova nu va puteă ţine piept.

— Cine, Moldova? întrebă Treicu... te înşeli Sf. Ta. Moldova ţine piept lumei întregi.

— Aşa-i, aşa-i! ţineau isonul boerii.

— Dare-ar Domnul să fie aşă, răspundeă călugărul; dar...

— Dar?... întrebară boerii.

— Astăzi, astăzi nu mai e pristăvitul Domn Bogdan...

Cuvintele se pierduseră într'o linişte desăvârşită. Pare că o vrajă grea s'ar fi coborît peste odaia mai adineaori atât de zgomotoasă, încremenind-o. Boerii îşi culcaseră capetele pe piepturi. Un gând le fulgeră prin minte.

— Vodă Aron nu face să fie Domn peste Moldova.

Prin liniştea mare căzură grele cuvintele pe care călugărul le grăise răzleţe.

— Ei, de-ar trăi Bogdan... eră ostaş şi viteaz

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivania.ro/mdrr1901-1932

Domn, năpraznic în războiu... Ei, cine nu-şi aduce aminte de lupta dela Crasna! Crasna, unde s'a înnălbit pământul de oasele vrăjmaşului... unde pierise floarea Poloniei.

...Biedovsky, Davidovsky... Petru Oxdrovoz... şi un Nievnrsky... Bogdan-Vodă erâ acolo şi noi toţi eram.... Eram curtean atunci, nu călugăr... Eu am ucis pe Oxdrovoz... şi cât p'acì, şi pe fratele său pe cardinalul.

Ca loviţi de trăsnet săriră boerii dela masă.

— Tu ai fost... strigă Harţă, un boer bătrân, atunci tu eşti Bojidar Cârjă...

— Eu sunt!

Harţă îl îmbrăţişă.

— D'apoi ce păcate te-au împins să te călugăreşti, mă! Lumea credeă că ai perit în Bugeac.

Călugărul surâse trist.

— Ce m'a îndemnat să mă călugăresc? Gândul că Moldova numai e ţara vitejilor. Cu Vodă Bogdan s'a încheiat condica războaelor...

— Dar Movilele ce-au fost? întrebă Oană.

— La Movile? A fost luptă între frate şi frate.

Oană tăcu muşcându-şi buzele.

Văzând supărarea gazdei, boerii se cam sfiiră să meargă mai departe pe drumul apucat. Işi aduseră cu groază aminte că Oană e cel dintâiu sfetnic al Domnului.

Vorba se învârtì pe lângă alte lucruri.

Călugărul care văzù pe Brateş eşind, îşi găsì o treabă să se strecoare afară din odae.

Plecarea lui însă, deşi firească, nu scăpă lui Oană. Căută cu ochii pe Ştefan care umpleă cupele şi întâlnindu-i privirea îi dete un semn tainic arătând pe călugăr.

Sluga dispărù.

Cheful se pornì înnainte cu o veselie îndoită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cârjă, călugărul — curtean, ajuns pe coridor se oprì căutând după vreun argat... Nu văzù însă pe nimeni... Deodată răsărì bătrânul Ştefan.

— Măi, îl întâmpină călugărul, n'ai ştì să-mi spui unde e boerul dîn Muntenia?

Ştefan dete din cap.

— Trebue să fie în iatacul jupânesei. Colea, zise, arătând cu mâna spre o uşă din fund.

— Te du şi-l chiamă niţel afară. Am o veste pentru dumnialui.

Sluga plecă. Peste câteva clipe răsărì şi figura lui Brateş în fundul coridorului.

— Ce poftesti, Părinte?

Ştefan se oprì la câţiva paşi de dânşii. Călugărul îl zărì şi-i zise:

— Treci d-ta înnainte, venim şi noi.

Şi când servitorul plecă şi erà departe, că nu le mai puteà auzì vorba, se plecă la urechea lui Brateş şoptindu-i:

— Mă chiamă Bojidar Cârjă, boer Moldovan, până acum o lună călugăr la Cahul, de o lună încoace slujbaş al Măriei Sale Ştefan, viitorul Domn.

— Am venit trimis de Vodă ca fără amânare să pleci... am să te duc cu mine.... căci e primejdie mare.

La îndemnul lui Oană, ucigaşul a trimis pe Isaia şi Negrilă la Vlad Vodă... şi au întrebat şi de tine, de Radu Corbescu... Înţelegi... trebue să fugi.

— De mine a întrebat?...

— Da, da... şi fiindcă Corbeşti în Muntenia ca'n palmă... vei înţelege.

— Da, da... la noapte fugim! Dar cum?

— Ce cum? Oricum! Aici nu mai încape vorbă. Eu am venit în goana calului. Până ce am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

fost pe drum vor fi plecat şi ceia dela Bucureşti... Azi, mâne, pot cădeà acì şi atunci eşti pierdut.

Brateş dete din cap. Se gândì puţin şi zise:

— Ascultă. Odată cu căderea nopţii plecăm. Mergi acum la masă şi aşteaptă. Când voiu intrà eu în odaie să ştii să te scoli să iei caii şi să mă aştepţi în pădurice.

Cârjă dete din cap şi se înapoie vesel. Oană îl înţepă cu ochii lui mici fără să poată însă descoperì ceva pe chipul lui conţinut.

Afară umbrele sării coborîră. Pâlcuri de nori fumurii se porniră de sus căzând la pământ ca niste uriaşe cortine neguroase.

In candelabrele mari de bronz spânzurate din tavan se aprinseră lumânările mari de seu, răspândind o lumină tristă peste adunarea meseniilor.

Târziu de tot, Brateş intră în odae.

Boerii abia de l-au luat în seamă. Cei mai mulţi dormiau cu capul sprijinit pe mână răpuşi de puterea vinului. Doar ici-colea câte unul dintrânşii mai aveà putere să chiue.

Singur Oană erà treaz.

Când intră ginerele, el îşi părăsì locul şi îi eşì înnainte. In clipa când se depărtă, călugărul întinse mâna după cupa gazdei. O învârtì puţin în mâni ca şi cum ar fi admirat-o, apoi cu o mişcare repede isbì cu inelul cel mare ce-l aveà pe deget marginea cupei. A fost o mişcare atât de naturală încât nici n'a fost observată. Aşează apoi cupa la loc şi începù să bee.

Oană vorbià încet cu Brateş.

— Jupâne Oană! Pentru binele d-tale şi al casei, închin cupa mea!

Nu puteà să nu răspundă chemării călugărului. Oană luă cupa şi ciocnind cu călugărul o duse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la gură. Ceilalți boeri încercaseră și ei să se apropie, dar Cotnarul îi țintuì de scaune.

Călugărul tăceà. Închise pe jumătate pleoapele și-și împreună mânile pe piept. Păreà obosit. De sub gene însă urmărià pe Oană.

Bătrânul mai stătù câtva de vorbă, apoi își reluă locul. Ochii lui mici rătăciră deasupra mesei și un zâmbet ușor apărù în colțul gurii. Un zâmbet plin de batjocură.

Deodată începu să devie neliniștit.

Încercă să lupte cu oboseala ce-l cuprinse pe neașteptate. Dar luptà înzădar.

Cârjă nu-l slăbià din ochi.

— Ți-e somn, jupâne Oană? Ești bătrân, nu-i vorbă.

— Nu știu ce mi-e, mă prăpădesc de somn...

Mai căscă de câteva ori... apoi își culcă capul pe spetеaza scaunului de brad și odormì.

Cârjă râse și eșì din odae.

In ușă, se întoarse din nou. Aruncă o privire asupra mesenilor. Pe buze îi apărù un surâs diavolesc.

Închise încet ușa și eșì.

In noaptea de iarnă, grea, cei doi călăreți, trecând în goană nebună peste câmpiile înzăpezite, păreau niște fantome a căror liniște a fost răscolită. Copitele cailor scoteau scântei din petrișul drumului încremenit de ger. Promoroaca rece se prindea de haine, înzorzonind cu sticloasa-i podoabă cai și călăreți.

Brateș călărià tăcut, cu capul ascuns în gluga mare a cabaniței, lăsând în voie frâul fugarului său. Cârjă țineà grumazul întins, cercetând cu ochii, săgetați de șuvoiul rece, dacă sunt pe drumul bun ori nu. Goana dură toată noaptea cu mici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

opriri. Era încă beznă când prin aerul rece şueră un ţipăt ascuţit. Cârjă îşi oprì fugarul.

După câteva clipe se auzì un glas:

— Ştefan!

— Moldova! — răspunse Cârjă sărind din şea.

Era un prietin cu doi cai odihniţi.

XIV

A doua zi de dimineaţă, Oană se trezì cam greu. Era legat la cap. Când deschise ochii, privì mirat în jurul său, se gândì o clipă, apoi sărì din pat şi chemă pe credinciosul său Ştefan.

— Măi, ce s'a întâmplat cu mine? Cum am ajuns eu în pat?

Sluga dete din umeri şi nu-şi putu oprì un surâs.

Oană încreţì din sprâncene.

— Nemernic ce eşti! Crezi că am fost beat?

Ştefan bolborosì câteva cuvinte neînţelese prin care cerea iertare.

— Taci! — porunci Oană. Dar ceilalţi boeri ce fac?

— Chefuesc şi acum... numai...

— Ei?

— Boerule, nu cutez...

Oană tresări. Trăsăturile feţei se înăsprirà şi mai mult de cum, decum văzu sfiala servitorului.

— Vorbeşte! — se răstì către bătrân.

— Boerul Radu şi călugărul de aseară nu se găsesc nicăeri... jupâneasa plânge.

Auzind aceste cuvinte, Oană răcnì cu atâta putere, încât bietul servitor, obişnuit cu astfel de purtări, se clătină pe picioare...

— Când au pierit?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Solomon, arcașul dela poartă spune că eri sara...

Oană se cutremură. Duse o mână la frunte, iar cu cealaltă se sprijini de piciorul patului. O liniște de moarte învăluiă odaia. Se auziau lămurit, cum zvâcneau inimile în pieptul celor doi bărbați.

— Să vie Tudora numaidecât! Și suflet de om să nu știe ce s'a întâmplat, ai auzit? Vă scurtez cu un cap pe toți cari ați cutezà să scoateți graiu din gură.

Ștefan plecă fruntea ascultător. Știă bine ce însamnă cuvintele boerului.

Eși.

Oană rămas singur, se trânti pe patul desfăcut, proptindu-și gânditor capul în mâni. Il cuprinse una din acele furii, cari pătrund în adâncul sufletului omenesc făcându-l să se sbată și să se frământe ca o fiară închisă în cușcă.

Când intră Tudora, își țintì ochii asemenea unor săgeți pe fața-i trasă de zbuciumul nopții și-o întrebă:

— Ce s'a întâmplat, fată?

Jupâneasa făcù o față desnădăjduită, ridică din umeri și duse colțul șorțului la ochi. Începù să plângă...

— Las' acum plânsul! — se răstì tatăl, și spune ce știi. Ai vreme să plângi și mai apoi, acum să vedem ce poate fi la mijloc.

— Nu știu, tată nimic... Călugărul... de cum a venit... am văzut că... s'a schimbat Radu...

Plânsul îi oprì cuvintele în piept.

— Când ai băgat de seamă tu că lipsește....?

— Pe la ceasurile nouă... a venit să-și ia rămas bun dela mine... zice că până 'n primăvară... nu crede că vine... L'am rugat să nu plece, l'am întrebat unde pleacă; mi-a răspuns că trebue... și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.ro/mdrr1901-1932

călugărul se tot ținea după el... am alergat la d-ta, dar dormiai, parc'ai fi fost mort...

Oană se isbì peste frunte. Începù să strige:

— Știu acum, mi-au dat ceva de dormit... Nemernicul de popă... Ah!... de ce nu-mi cade în mâni...

Bătrânul scrâșnià de ciudă... Făcù un semn fetei să plece. Ea îl ascultă și eși fără sgomot. Păreà o stafie.

Oană rămase adâncit în gânduri. Apoi începù să se îmbrace. Și când se înfățișă oaspeților în odaia mare, deasupra căreia pluteà un aer greu, umed de mirosul vinului, fața îi erà liniștită, ca și cum nu s'ar fi întâmplat nimica.

— Măi, îl primì Harță, dar slabi oameni, și tu și ginerele tău. Da unde-i, că i-am și uitat fața?

— A plecat la Suceava cu Cârjă...

Odată adusă vorba de călugăr, fiecare căuta să-și spună impresiile.

— Straşnic om! zise Ivașcu, un boer din apropiere.

— Păcat că e călugăr, adause un altul.

Și așà, ba una ba alta, depănau vorba mai departe. Singur Oană tăceà furat de gânduri, cu buzele strânse, cu pleoapele pe jumătate coborîte.

In seara aceleeași zile oaspeții plecară spre casă. Clăcașii porunciți anume, călăriau pe lângă sănii, luminând cu tocuri uriașe de răşină noaptea de iarnă. In castel liniștea obicinuită, se pogorî mai grea, după sgomotul zilelor trecute. Parcă o mână nevăzută ar fi apăsat cu toată puterea asupra-i.

Oană rămase numai cu fiica lui. Zilele ce urmară au fost înfiorătoare pentru biata femee. Pe deoparte durerea după soțul perdut, pe de alta îngrijorările continue ale părintelui înfuriat, la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care se adăogau şi temerile pentru viitor. Marea taină ce i-o încredinţase aceluia de dragul căruia renunţase la viitorul copilului, o chinuiă îngrozitor. Simţiă în întregime nefericirea ei. Zilele treceau atât de greu şi atât de încet, prevestind, parcă, nenorociri mai mari.

In una din zile, pe la amiazi, un stol de călăreţi se oprì înnaintea curţii lui Oană. Veniseră boerii Isaia şi Negrilă cu carte dela Domn din Suceava.

Tudorei i-se strânse inima când primì vestea. Ingenunchiè în faţa icoanei Preacuratei şi cu lacrămi în ochi o rugă să gonească norul greu şi încărcat, care-i plutiă deasupra capului. Simţiă că trebue să fie ceva rău. Domnul nu-l chemă nici odată pe Oană prin boeri de divan.

Oaspeţii se închiseră în odae cu Oană şi rămaseră acolo multă vreme.

Intr'un târziu plecară. Oană îi însoţì până la poartă apoi îşi chemă fata.

Biata fată, când auzì glasul tatălui, simţì cum i-se tae picioarele dela genunchi. O cuprinse atâta slăbiciune şi groază, încât păreă că merge la moarte.

Pe Oană il găsì măsurând odaia cu paşi mari. Cum o simţì că a intrat, se întoarse şi începù să o cerceteze cu privirea lui înfricoşătoare, apoi isbucnì plin de mânie :

— Ştii tu cine e bărbatul tău?

Femeea îngălbenì ca o făclie de ceară.

— Un mişel, un nemernic, un ticălos... care a intrat în casa mea ca un tâlhar...

— Taci!

— Taci! Sunt prăpădit! De acum va râde întreaga Moldovă de mine... de mine... de tine... de noi... de casa noastră...

— Tată! încercă din nou femeea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafalticeanu.ro/mdrr1901-1932

— Ce, vrei? Să-l aperi... pe nemernicul. Să nu crâcnești... altfel uit că-mi ești fată.

— Dar tu ai voit... tu l-ai adus...

Oană își strânse buza mușcând-o.

— Eu, da, eu sunt păcătosul... Of, Doamne!... cum ai putut să mă pedepsești astfel...

Și începu să istorisească fetei cum au umblat prin Muntenia solii Domnului și ce au aflat de „el". Nu era în largul cuprins al țării boer cu numele lui...

— Nu se poate tată... Dar de va fi având pricină să-și ascundă numele! Era doar atât de blând... și bun... și mi-a spus că vine de primăvară... Așteaptă până atunci și nu te supără. Vezi, eu rabd...

— Da, dar până atunci se umple țara și vor râde oamenii de mine... de Oană... înțelegi!?

Tudora lăsă capul în piept. În gând o rugăciune mută se înnălță spre cer, cerșind îndurare și apărare pentru acela, care cine știe pe unde rătăcia.

Oană nu se putu liniști. Săptămâni dearândul umblă și se învârtiă neputincios în cuprinsul castelului său. În vremea aceasta peste Moldova căzu iarna cu toate grozăviile ei, închizând lumea în casă. Numai știă unul de altul. În răstimpuri rare, vre-un crainic silit să plece la drum, mai purtă câte-o veste dela o curte la alta. Incolo omătul iernii păreă o uriașă pânză albă sub care sălășluiă în tăcere de mormânt o țară întreagă. În odaia ei, fata lui Oană Pântece cu ochii perduți la întinsul covor alb, numără în gând zilele și așteptă, cu sufletul încărcat de dor, ivirea primei raze de soare, ivirea întâiului petec galben pe coasta colnicilor îngropați în omăt. Odată cu adierea lină a primăverii știă că are să vie și acela care-i lipsiă, acela pe care-l dorià,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-19

atât de mult. Şi adesea în clipele când imaginea iubitului se iveă, îi răsunau în urechi cuvintele ţigancei Rhumi. Atunci fata lui Oană se cutremură înfiorată şi-şi făceă o mare şi sfântă cruce, ridică ochii la cerul posomorît şi fumuriu al iernii, în nădejdea că de-acolo, de sus, va veni mântuirea.

XV.

Călugării de pe la mânăstirile Moldovei frunzăreau paginile groase ale cărţilor bisericeşti leat 1457 dela naşterea Mântuitorului Isus Hristos.

Se începeă un an care dintru întâiu dăduse de gândit oamenilor. Prin Mărţişor se topi fără de veste zăpada, aducând o adiere caldă cum se obicinuiă numai prin luna lui Cuptor.

Gornici din Orheiu veniţi la Suceava povestiau întâmplări minunate de ţi se ridică părul măciucă. Se zice că în nopţi senine de primăvară se înalţă din zările mohorîte ale spetei imense, glasuri necunoscute, urlete înfricoşate, încât mulţi păzitori de pe lângă Nistru au înnebunit de groază. La Baia o femee a dat naştere unui copil cu două capete — lucru nemaipomenit.

La mânăstirea Hârlăului, icoana Maicei Domnului a început să lăcrimeze, iar mucenicul Gheorghe din cadrul lui aurit, ridicase într'o bună dimineaţă spada ca de atac.

Lângă zidurile Hotinului se aciuiase pe vremi un biet tătar nogaic ducându-şi viaţa amărîtă cu pescuitul.

Într'o zi de Miercuri, din senin, a căzut un trăsnet în bordeiul tătarului şi i-a topit unica-i armă, un junghiu de oţel.

Toate minunile acestea au răsbit dela un colţ al ţării până în celălalt, înspăimântând lumea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistasilvania.ro/mdrr1901-1932

Erà așà de mare neliniștea ce a cuprins norodul, încât Vodă Aron orândui prin Mitropolitul țării rugăciuni de primejdie și molitve de iertăciune.

Și după aceste dovezi de credință lumea părù a se mai potoli, când pe neașteptate într'o noapte înstelată, pe bolta cerului apărù o sabie de foc. Arătarea aceasta încremenise cu desăvârșire lumea.

Bieții oameni nu mai știau ce să facă. Vedeau doar bine că sabia de pe cer nu poate fi altceva decât un semn prevestitor de mari necazuri.

Preoții grăiau de pe amvoane despre păcatele norodului și apropiata pedeapsă a lui Dumnezeu. Bisericile se umpluseră cu desăvârșire. Nimeni nu mai voià să iasă la lucrul câmpului. De ce să mai lucreze?

In astfel de împrejurări poporul este gata la toate. Sufletul mulțimii e asemenea mai uriaș jăratec, înnecat sub spuză, căruia îi ajunge o adiere ușoară de vânt ca să prindă flăcări.

Suflul acesta nu întârzie.

Pe la sfârșitul lunei lui Martie, căzù ca un trăsnet știrea că fiul lui Vodă Bogdan, Ștefan, a intrat în țară venind cu oaste muntenească și secui tocmiți.

Focul de sub spuză se înaripă.

Temerile îngrămădite în sufletul mulțimii, prin groaza evenimentelor din primăvară, se deslănțuiră pe neașteptate.

Țara, care timp de șase ani a purtat pe grumazii ei domnia nelegiuită a ucigașului Petru Aron, ca lovită de un șuvoi de foc, se ridică în picioare. Târgoveții veniți pe drumul Chiliei povestiau în taină minuni despre bucuria mare cu care primiau megieșii țării pe pribeagul fiu de Domn,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care venià să ia în moşfenire scaunul tatălui ucis mişeleşte.

Domnul şi boerii tremurau de groază în cetatea Sucevei. Ce erà acum de făcut?

Vodă repezi crainicii săi domneşti pe la ispravnici ca să ridice gloatele şi să le îndrepte spre Suceava. Norodul însă, în vederea schimbării Domniei, nu prea voia să pornească sub steag.

Pe timpul când boerii Isaia şi Negrilă încercaseră la curtea lui Vlad Vodă din Bucureşti să se tocmească asupra capului pribeagului fecior de Domn, Logofătul Mihu, om bogat, puternic şi cuminte, după însărcinarea Domnului merse la Brusa, în capitala Imperiului Turc, ducând cu sine zapisul Domnului Moldovei iscălit de toţi boerii de divan, zapis prin care ţara Moldovei, feciorelnicul cuib de vulturi, se închină Turcilor luând asupră-şi îndatorirea de-a plăti anual vistieriei păgâne, în schimbul unei păci, 2000 galbeni leşeşti.

Zapisul l-au iscălit boerii cu mare anevoe siliţi de prezenţa toporaşilor domneşti dela curtea din Vaslui.

Aceasta se întâmplase pe la sfârşitul anului trecut 1456, pe vremea când Nicolae Brateş, vestit de călugărul Cârjă, fugì dela curtea lui Oană în împrejurări pe cari le cunoaştem.

Moldova închinată Turcilor! Acesta erà gândul negru care turburà în atâtea nopţi liniştea atâtor boeri, cari poate vor fi având şi ei păcatele lor, dar aveau o mare virtute: îşi iubiau ţara mai mult decât viaţa.

Şi gândul închinării ţării nu le lăsase odihnă. Deaceea se cam codiau când Domnul îi chemă la sine. In ochii lor, Aron nu erà numai ucigaş, ci şi vânzător de ţară. Ceeace îi mai legă însă de el, erà jurământul ce-l făcuseră înnainte cu şase ani.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ca să nu calce acest jurământ, s'au adunat totuşi sub steag. Vai însă de armata pe care o duci cu sila împotriva duşmanului.

In timpul pregătirilor lui Aron, Ştefan, feciorul lui Bogdan, înnaintă spre Suceava.

Trecând în Moldova pe la Buzău, el luă cursul Siretului drept călăuză şi înnaintă destul de repede spre capitală. La Dolješti, un mic cătun, i-a ieşit înainte oastea lui Petru. După o luptă scurtă, Ştefan răsbeşte pe protivnici şi-i fugăreşte. Apoi apucă pe apa Moldovei în sus şi la Orbic în ţinutul Neamţului se dă a doua luptă, care se termină tot cu biruinţa lui Ştefan.

La auzul celei de a doua biruinţă, Vodă Petru încărcându-şi bunurile pe cară, apucă drumul pribegiei spre Polonia apropiată, sălăşluindu-se undeva într'o cetate aproape de hotarul Moldovei, sub scutul castelanului de Snavatin, Muzillo de Buczacz, un vechiu prieten al său, aşteptând prilejul nimerit ca să-şi recâştige Domnia.

Odată cu norocul, Domnul fu părăsit şi de boeri. Pâlcuri veniau aceştia să-şi plece genunchii în faţa noului Stăpân. Mitropolitul Teoctist, la locul numit „Direptate" în faţa obştei întrunite, a turnat pe capul lui Ştefan mirul regilor, puindu-i şi coroana de aur în trei colţuri pe cap, şi dându-i în dreapta schiptul domniei Moldoveneşti.

Ştefan erà uns Domn.

Cu dânsul se începe pentru ţara mică a Moldovenilor epoca de aur. Patruzeci-şi-şapte de ani stăpâneşte el ţara, purtând-o din vijelie în vijelie, căci cum zice înţeleptul Costin „spre răsboae a tocmit Ştefan ţara, dând oastei Căpitani şi steaguri".

In Aprilie 1457 în preajma Sfintelor Paşti pu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-

iul de Vultur ajuns Domn, își făcu intrarea în Suceava, în inima țării.

Țara întreagă fu cuprinsă de mare bucurie, căci în tronul de stejar ședeă din nou un vlăstar de al lui Alexandru cel Bun.

*

Vestea intrării în țară a feciorului lui Bogdan, găsì pe Oană Pântece pregătit. Bătrânul nu îmbătrânise înzădar. De cum se porniseră primele veşti despre apropiata schimbare de domnie, el se şi pusese pe lucru. Chemă pe clăcaşii de pe moşie şi deschizându-le pivniţele mari ale castelului îi înarmă pe toţi. Ţiganii din vale făureau zoriţi sub supravegherea curtenilor arme: topoare, suliţi şi săgeţi. Sute de cai mici moldoveneşti erau ridicaţi de pe moşie şi aduşi în curtea castelului.

In nopţile de primăvară ciocăniturile ţiganilor răsbiau până sus în castel, umplând împrejurimile cu sunetul lor strident. Care mari aduceau între ziduri grâu şi porumb. Puţul adânc din mijlocul curţii fu curăţit în puterea iernii, astfel că atunci când crainicul trimis de Vodă îşi striga, prin poarta boltită şi cu glas răguşit, chemarea obştească la luptă Oană Pântece se răzima pe ascultarea unei cete de 500 de oameni. Fără a pierde multă vreme, el porni spre locul de adunare. Castelul îl lăsase în grija unui hotnog credincios, apărat de-o ceată de codreni viteji.

Tudora privì multă vreme de pe meterezele cetăţuii oastea tatălui ei, cum se perdeă ca o fâşie neagră printre colnicele pe cari boarea de miazăzi topise covorul alb al iernii. In ochi îi tremurau lacrămi. Şi învremece clopotul mic cu glas argintiu îşi înnălţă glasul limpede ca o rugăciune

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdrr1901-1932

din turnul castelului, cerşind parcă biruinţa stăpânului, din sufletul jupânesei se rupse o altă rugă îndreptată spre acelaş Domn al văzduhului. Erà rugăciunea pentru omul, al cărui chip îi stăpânià inima cu totul.

Şi astfel, femeea rămase singură: doar pustiul cel mare, ce coborîse asupra castelului, erà mai greu decât singurătatea ei.

De multe ori o apucă un dor nebun de ducă. Ar fi eşit din curte şi ar fi voit să plece undeva departe, unde singură nu ştia, doar îi va ieşì în cale soţul iubit. Din castelul lui Oană ieşirea erà însă cu neputinţă. Hotnogul se ţineà de poruncă. Viu ori mort, dar de intrat nu aveà voe nimeni să intre.

Intr'o zi, cam pe la asfinţitul soarelui, Tudora eşì ca de obiceiu în cerdac. Răzimată de balustrada de lemn, puindu-şi coperiş palma deasupra ochilor, ea îşi pierdù privirea în depărtarea cenuşie. Nu aşteptà pe nimeni, dar credeà că trebue să aştepte pe cineva. Deodată se cutremură. La poalele zidurilor castelului, acolo unde pădurícea atingeà cu crengile-i verzi zidul mohorît şi rece al cetăţii, văzu răsărind un român în obicinuitul port ţărănesc. Ţăranul privì cu mare luare aminte în jurul său, încordă apoi arcul, puse o săgeată şi ţintì spre jupâneasă. La începuţ femeea se îngrozise, apoi un fulger îi brăzdă sufletul umplându-l de lumină. Arcaşul trebue să fie trimisul lui Nicolae.

Săgeata brăzdă distanţa, se izbì în zid şi căzù apoi obosită pe scândurile de gorun. Tudora se plecă repede şi o ridică. Pe stilul uşor de lemn, sub capul de fier al săgeţii dânsa dete cu ochii de niste crestături. Erau niste semne simple, trei cruci culcate una lângă alta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1938

Fata lui Oană știă înțelesul semnelor. Soțul era pe drum, sănătos și teafăr. Căută cu ochii pe arcaș, care se retrase după un copac și făceă cu mâna. Ii trebuiă răspuns.

Jupâneasa se pierdu în casă și nu peste mult apăru cu Bogdănaș. Copilul aveă arcul cu sine.

— Uite, dragul mamii! zise dânsa arătându-i copacul în dosul căruia se aciuase românul — vezi tu gorunul acela?

Copilul urmări mișcarea mamei.

— Vezi, încoardă arcul și încearcă de-l poți nimeri. Pune săgeata aceasta, e mai grea ca ale tale.

Copilul luă săgeata și o cercetă cu luare-aminte.

— Ce's astea? întrebă el arătând crustăturile de pe laturi.

— Mama nu știe!

Bogdan culcă săgeata pe arc, întinse struna, ochi o bună bucată de vreme și slobozi trăgaciul. Săgeata își înfipse capul ascuțit în zidul de aer și plecă în direcția arătată.

Copilul scoase un strigăt de bucurie.

— Am nimerit, mamă!

Tudora îi mângâie fruntea și apoi privi liniștită cum se întinde de după copac o mână și ridică săgeata.

O liniște senină se pogorî peste castel.

Amurgul coborâ. De după culmi, soarele cu o ultimă sforțare mai încercă un zâmbet de adio Moldovei și căzu în somnu-i scurt.

Din turnul de deasupra porții, buciumul arcașului de strajă porni peste văi cântecul lui trăgănat. Erâ atâta durere ascunsă în sunetele prelungi, încât jupâneasa simți cum i se picură lacrimi.

Luă copilul și plecă înnăuntru.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La câteva zile după aceasta, într'o noapte, Tudora sări îngrozită din aşternut. Când desfăcu obloanele grele şi privi jos în curte, se înfioră.

Sosise Oană cu o ceată de călăreţi. Răcnetele scurte pătrundeau până la dânsa. Două felinare răspândeau în preajmă lumina lor slabă. O învalmăşială de nedescris domnia în curte. Care mari, înnaintea cărora în loc de boi erau înhămaţi cai, îşi căscau larg gurile negre. Servitorii se învârtiau grăbiţi încărcându-le. Tudora se cutremură. Pregătirile prevesteau pribegire. Părăsi fereastra şi îndemnată de instinctul ei fin de femee, începu să se îmbrace. Dintr'un scrin mare, scoase podoabele ei femeeşti şi le rânduì frumos pe pat. De jos, din curte, se înnălţă în noapte un murmur continuu. Deodată, se oprì să asculte. Niste paşi se apropiau de odaia ei. Erau paşii lui Oană. Când îl simţi oprindu-se la uşă, încremeni de groază. Ce s'a putut întâmplà? Ce nenorocire a adus pe Oană atât de repede îndărăt de pe câmpul de luptă? Gândurile aceste au trecut ca fulgerul prin mintea îngrozită a Tudorei. Tresări. Tatăl ei bătu în uşă.

Tudora apăsă cu mâna pe piept şi întrebă ca şi cum atunci ar fi tresărit din somn:

— Cine-i?

— Eu, tatăl tău!

Jupâneasa deschise uşa.

Când îi privì faţa luminată de palidul reflex al opaiţului ce-l ţinea în mână, se înspăimântă. Trăsăturile bătrânului erau adâncite cum se întâmplă după mari nefericiri sau dezastre.

— Tată, pentru Dumnezeu, ce-i cu tine?

Oană o privì duios. De mult nu-şi mai adusese Tudora aminte să fi văzut această privire în ochii lui. El îşi încolăcì braţul stâng pe după gru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mazul fiicei și privindu-i lung în ochi, o sărută pe frunte cu o gingășie pe care nimeni n'ar fi bănuit-o în firea lui brutală, și apoi îi zise:

— Tudoro, pregătește-te de drum. Trezește-l și pe Bogdan, plecăm încă în această noapte!

— De ce tată, ce s'a întâmplat? — întrebă Tudora.

Oană plecă capul în piept.

— Am fost biruiți, Domnul a pribegit și după dânsul trebue să plecăm și noi.

Femeea pără că se gândește.

Oană încreți din sprâncene. Văzu bine că i se pregătește o împotrivire, ceeace totdeauna îl întărîtă.

— Cum de am fost învinși? întrebă Tudora.

— Eh, răspunse Oană scârbit — ticălosi și nemernici, au luptat ca niște babe.

— Și acum...

— Acum e Domn în țară Ștefan, pribeagul de ieri, feciorul *„lui"*...

— Dar de ce trebue să fugim? Închină-te, tată, și nu mai apucă drumul pribegiei. Ești bătrân și nu ești singur. Unde vrei să apuci cu o femee slabă și un copil neputincios.

— Trebue să fug, tună Oană.

Femeea se cutremură la auzul glasului.

— Ce-i, tată?

— Ce-i răcni Oană! Am voit să-ți ascund taina, dar văd că te împotrivești. Am văzut în tabăra lui Ștefan pe Radu al tău... când ni s'a întâlnit privirea a râs într'un hohot atât de batjocoritor de am înlemnit.... Știi ce mi-a strigat?... Jupân Oană! Ginerele tău Nicolae Brateș îți trimite sănătate. L-am recunoscut, el erà. Mi-a venit să turbez! Băgasem de seamă că ostașii pribeagului mă cruță și încearcă să pună de viu mâna pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdrr1901-1932

mine. Atunci s'a copt în creerii mei gândul să las tabăra şi să fug... Nu mai pot sta... Dincolo, unul care ştie taina copilului... bărbatul tău... dincoace Domnul pe care l-am părăsit. Mă duşmăneşte şi învingătorul şi învinsul.

Ochii Tudorei se luminaseră.

— Tată, d-ta fă ce vrei, eu şi copilul rămânem! Eu trebue să-mi aştept soţul, copilul, pe tatăl său.

Oană se făcù roşu ca macul.

— Ce zici? scrâşnì dânsul, apropiindu-se de fată ca o panteră gata de atac. Să rămâi aici... ha, ha, ha... soţul să-l aştepţi...? Tu nu ai soţ... nemernicul acela... Nu, scumpa mea fetiţă, tu vii cu mine... Vezi, vezi — continuă el rânjind — tu ai rămâneà în cuibul cald... o nu... nu, dragă... eu nu te pot lăsà pe tine în vizuină. Ţi-e dor de el?... întrebă deodată.

Tudora dete din cap.

— Aşà? râse Oană... apoi cu dorul lui să mori!

Infăţişarea bătrânului erà îngrozitoare.

In clipà aceea, el află tocmai lucrul de care se temeà mai mult. Că fata lui a ştiut taina pribeagului intrat în casă. Şi el s'a lăsat înşelat. Orgoliul de tată se răsvrătì la gândul că fata ţine mai mult la omul acela decât la dânsul. Şi gândurile vechi îi reveniră odată cu batjocura lui Brateş. O să le arate el. Tudora plângeà.

Bătrânul se răstì.

— Vezi de te pregăteşte de drum! Argaţii sunt acì să-ţi iee îmbrăcămintea.

Tudora sta nemişcată, ca o stâncă de piatră, de părea că îi prinseră picioarele rădăcini.

— Ai auzit? întrebă tatăl.

— Nu plec, tată, nu pot plecà.

— Te ucid! răcnì bătrânul şi pumnul lui mare se făcuse măciucă, gata de izbit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu pot plecà, tată, gângăvì femeea... i-am jurat credință... trebue să stau... D-ta poți face ce vrei, eu îi sunt femee și nu pot plecà.

Oană păreà un nor uriaș ce amenință într'o clipă să se descarce.

Se apropiè atât de mult de fată, încât răsuflarea îi atinse fața.

— Bine... rămâi... Bogdan pleacă însă cu mine! Dete să plece.

— Tată! îngână femeea. Copilul nu-l dau...

Oană rânji.

— Atunci vino cu el.

Plecă.

In ochii Tudorei se aprinse lumina urii. Privirile răsfrânte prin pânza lacrimilor păreau niște suliți de foc. Când bătrânul dispărù, Tudora se retrase în odae. Puterile o părăsiră cu desăvârșire. Zădarnic a încercat să se opună voinței tatălui ei. O știà și deaceea se și pregătise de plecare.

In patul de alături copilul își dormià somnul liniștit și nevinovat. Mama îl privì lung, cuprinzându-i fața în cununa privirilor ei duioase. Pe obrajii trași, lacrimile se scurgeau șuvoaie.

Sbuciumată de întâmplarea neașteptată, îngenunchiè și-și răzimă capul de marginea patului.

Se rugà ori blăstămà?

Liniștea odăii erà turburată numai de sgomotul pregătirilor din curte cari răsbiau până sus, în castel.

Când ridică capul de jos păreà liniștită. Deschise oblonul și privì afară. Cerul se întindeà senin și tainic, sclipind din mulțimea ochilor săi luminoși. Ca un paznic somnoros, luna se pregătià de odihnă. Un cântec de cocoș răsbì din vale,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statrans.ro/mdrr1901-1932

vestind ivirea zorilor. In curte zorul oamenilor se înteţise.

Tudora privì tristă în noapte, apoi ridică ochii în sus la cer şi ca şi cum ar fi vorbit cuiva, murmură:

— Dă-mi putere, Doamne, să împlinesc şi lucrul acesta. Grijeşte de copilul meu, Stăpâne, şi calcă peste inima mea. Treci cu vederea slăbiciunea mea femeiască şi îndeplineascâ-se voia Ta.

Işi făcu semnul crucii şi se apropiè de patul lui Bogdan, încercând să-l trezească. Copilul dormià dus şi nu prea voià să se deştepte. Mai cu încetul, mai cu chemarea, băiatul se trezì. Se întinse întâi galeş, surâzând. Mama îi proptì capul şi-l chemă pe nume.

— Bogdan, scoală că plecăm!

— Unde? întrebă el grăbit. Se trezise într'o clipă.

— Mergem departe, puiul mamii. A intrat duşmanul în ţară, şi trebue să fugim.

Copilul se miră, căscând ochii mari.

— Ce duşman?

— Las' că-ţi spune ţie moşul, scoală numai şi te îmbracă.

Copilul urmă porunca.

Imbrăcatul merse repede.

— Sabia, mamă, să mi-o încingi! ceru copilul. Şi văzând privirea mirată a mamei, el adause serios:

— Dacă ne calcă duşmanul vreau să te apăr.

Tudora surîse trist.

— Impotriva duşmanului nostru, tu eşti încă prea slab ca să lupţi, puiul mamei.

Copilul nu înţelese cuvintele mamei. Când erau toate gata, răsăriră şi argaţii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tudora își aruncă pe umeri cataveica căptușită cu vidră și pe deasupra luă o cabaniță ușoară, iar părul bogat îl ascunse sub cușmulița de nevăstuică albă, întărind-o de păr cu un ac mare.

Luă copilul de mână și plecă.

Din prag mai întoarse odată privirea spre odae, cuprinzând-o într'o privire mută de bun rămas. Rămâneau acì, în cuprinsul pereților tăcuți, înmormântate atâtea taine dulci, amintirea atâtor ceasuri de fericire.

Ajunsă în curte, Tudora găsì pe Oană în șea. Un argat ținea alături un cal înșeuat pentru dânsa. Bogdan trecu în car, alături de un argat tânăr cu numele Dragomir.

Când Tudora urcă în șea, Oană dete semnul de plecare. Carele ieșiră rostogolindu-se greu peste podul dela poartă. Gornicii, călări, apucară carele la mijloc și convoiul mic porni înnainte. În fața lor, sub zare, se crepă o dungă de lumină.

Erau zorile.

La o cotitură de drum, Oană trase fugarul în lături și întoarse capul îndărăt, spre castel.

O rază rătăcită căzu peste podoabele de aramă ale turlelor.

Arama râdeă.

Iar Oană plecând capul în piept, dete pinteni calului și apucă după convoiul ce se înfigeă ca o bucată de fier în aerul fumuriu al dimineții. Jur-împrejur aburii calzi ai pământului se înălțau în suluri uriașe, ca niște răsuflări grele ale unor plămâni uriași.

Sus în văzduh, un vultur își scălda trupul în lumina soarelui răsărit.

XVI.

A doua zi dimineața gornicul care călărià în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.staraveniia.ro/mdrr1901-1932

fruntea convoiului arătă cu mâna spre o dungă prelungită care răsăria neagră la poalele zării și strigă:

— Prutul!

De pe țărmul râpos, oameni și cai priviau miraţi la valurile tulburi, umflate de ploile de primăvară, cum trec spre mare rostogolindu-se vijelios.

Caii sufiau greu. Goana de-o zi și de o noapte i-a istovit.

Nici călăreții nu erau mai bine.

— Să căutăm un vad! — zise Oană.

Oamenii coborîseră din șea și porniră răzleți în susul și în josul apei, cercând pe după desele cotituri ale răului capricios vre-un loc de trecere. Cât vedeai însă cu ochii dedeai numai de malul înnalt și râpos.

Țărmul celălalt al Bugeacului erà jos. Abià de ieșià din apă. Și dincolo, până unde ajungeau privirile, ședeà o imensă stepă, un pustiu ce părea fără de margini acum verde, iar peste o lună galben ca aurul.

Oană steteà pe mal răzimat în baltag și privià pierdut la valurile gălbue ale Prutului.

Cine știe dacă prin creeri nu i se vânzoliau gândurile tocmai ca și valurile apei românești. Și gândurile lui au plecat de undeva ca și isvorul apei, dar unde vor ajunge cine poate spune? Deodată tresări. În jurul râului pe o ridicătură, un curtean chemă din mâni. Se vede că a găsit vadul dorit. Convoiul se pornì într'acolo. Erà un vad și încă un vad din cele mai bune.

Odată ajunși pe celălalt țărm, Tudora întrebă:

— Și acum încotro, tată?

Oană arătă spre Răsărit și adause:

— Spre Nistru!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1907

Stepa imensă păreă o uriaşă perie de puf. La adierea vântului undele de iarbă se culcau gingaşe în brazde largi, legănătoare, ce se pierdeau sub zare. Prin bălării, carele înnaintară foarte încet. Gornicul, care călărià în frunte, se oprì.

Din stepă, se ridică un sul de fum albăstriu spre cer. Păreă că firea a aprins pe altarul ei un uriaş prinos de tămâe.

— Ce să fie? întrebă Oană.

— Ciobani! zise un curtean.

— Dar de-o fi vre-un foc de tătari? dumerì altul.

Oană stătu puţin pe gânduri, apoi dete comanda: — Înnainte!

Convoiul se pornì. Căldura începu să devie din ce în ce mai aprinsă. Caii supăraţi de muşte deveniau nărăvaşi.

— Măi, Surule! strigă Oană pe un gornic bătrân; du-mi-te tu înnainte, de-o fi tătar te-i înţelege cu el să ne spună de am apucat-o pe drumul bun.

Gornicul se desfăcu din laturea carelor şi o luă ceva mai repede în direcţia stâlpului de fum care, culcat de vântul tărişor, se aşternuse peste stepă.

După scurt timp se văzu în faţa unui bordeiu cutropit cu desăvârşire de burueni. De nu erà fumul trădător, puteà omul trece în dragă voe pe lângă el fără a bănui măcar că în dosul bălăriilor se ascundeà o vatră de oameni.

Gornicul zorì calul până la uşa bordeiului. Un miros de ceapă prăjită răzbià prin uşă.

— Hei, mă, oameni buni!

Nici un răspuns.

— Efendi! Efendi! încercă pe turceşte Surul.

Se auzì o tusă seacă venind de undeva din bor-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

delu. Par'că vorbia cineva dintr'un cavou. Mai târziu se arătă o tidvă lucie în deschizătura uşei.

— *Salem aleicum!* (Pace ţie!) — grăi românul.

Tătarul ieşit din bordeiu la auzul salutului, făcu o temeneă şi încrucişând mânile peste piept răspunse:

— *Aleicum salem!* (Şi ţie pace!).

Surul în tinereţe făcuse câţiva ani de robie în Crâm şi vorbiă bine turceşte. Întrebă de drumul spre Cetatea-Albă. Tătarul iscodì cu ochii lui mărunţi pe român şi abiă într'un târziu răspunse:

— Drumul e departe şi periculos pentru acei cari nu-l cunosc. Dacă se învoeşte însă stăpânul tău, Selim pescarul îl conduce până acolo.

Suru stete pe gânduri. Scârţâitul carelor se auzi de aproape. Gornicul întoarse calul şi călări înaintea lui Oană.

— Jupâne! E un tătar pescar, care vrea să ne ducă până la mare. Aşi zice să-l primeşti, stăpâne.

Oană avù un gest de nemulţumire.

— Nu-mi place să am de lucru cu oamenii aceştia. Sunt vicleni şi vânzători.

Gornicul ridică din umeri. Oană chemă la sfat şi pe Tudora. Fata eră de părere să vie şi Tătarul. Se învoiră. Selim luă un borcan cu apă şi-l turnă pe jăratecul din bordei. Aburul năvălì în nori groşi prin crăpăturile bordeiului. Proptì apoi uşa cu un par şi şueră întins. Din marea de iarbă se auzì un nechezat uşor şi peste câteva clipe, printre bălării, năvălì un cal mărunt, pintenog, oprindu-se în loc.

Tătarul îi puse şeaua şi frâul, se întoarse către Răsărit închinându-se adânc. Rădică mânile cu palmele întoarse spre cer, bolborosì câteva cuvinte neînţelese şi se aruncă în şea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

Convoiul o porni după dânsul.

Oană băgă de seamă că Tătarul schimbase direcția drumului. Mergeau spre Miază-zi.

Caii osteniți luau în piept valul de iarbă înnalt, pe care vântul de sud îl așterneà înnaintea lor. Sub seară pribegii făcură popas sub niște sălcii scorburoase, cari își duceau acum viața din belșug la marginea unei bălți.

Selim tătarul, după ce-și priponì calul de un pociumb, ceva mai departe de fugarii moldovenilor, așternù pe pământ covorul sfânt, care ziua îi ținеà moale sub șea, și începu să-și îndeplinească rugăciunea de seară.

Câțiva gornici începură să se izbească din coate văzând mișcările tătarului, cari li se păreau caraghioase. Surul, care făcuse robia grea a Crâmului, le zise încet:

— Nu râdeți, măi, ci făceți-vă și voi cruce și începeți vorba cu Dumnezeu să ne ajute, că altfel nu ajungem în pace până la mare.

Moldovenii priviau tăcuți. Sub o salcie, cea mai scorburoasă din toate câte erau în jur, începù a sclipì o pară mică. Încetul pe încetul apoi lumina se întinse, formând lungi și întortochiate limbi, ori valuri de foc, cari în râvna lor arzătoare, tindeau să apuce crengile verzi ale salciei întregi.

Lângă foc, în gura unui cort mic ridicat anume, ședeà tolănit pe cabaniță-i mare, purtat de gânduri, boerul Oană.

Tudora ținea de urît lui Bogdănaș în carul dealături. Peste întreg convoiul se scoborîse blăstămul unei tăceri desăvârșite. Oană de două zile nu mai scoase vorbă din gură, încât luase și celorlalți cheful de vorbă.

Convoiul părea că pleacă la înmormântarea cuiva.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A treia zi, în clipa când soarele își arătă obrazu-i strălucitor potopind cu razele lui întinsul verde al stepei, gornicul care călărià alături de tătar oprì calul.

Mișcarea fu atât de bruscă, încât trezì bănuiala lui Oană, care călărià după dânșii.

— Ce-i? întrebă el.

Gornicul întinse — drept răspuns — mâna înnainte și arătă înspre un covor verde-albăstriu, care păreà că se întinde din zare în zare, atingând undeva departe cu fruntea sură, albastrul cerului.

Oană oprì și dânsul calul privind cu luare-aminte priveliștea ce-i erà necunoscută.

Surul isbucnì din capătul convoiului:

— Marea, Stăpâne, marea!

Moldovenii mișcați, priveau țintă din șeile cailor. Afară de Surul, niciunul nu văzuse marea cu ochii. Toate poveștile aduse din Crâmul robiilor amare pomeniau des de marea frumoasă, cu apa vânătă, pe ai cărei sâni puternici se legănau atâtea corăbii, case mari cu coperiș de pânză, mânate de oameni și de vânt.

Multă vreme admirară Oană și oamenii lui priveliștea subjugătoare ce li se desfășură înnaintea ochilor.

Intre timp soarele se suì binișor pe boltă și sub văpaia lui, perdeaua de aburi care plutià ca o pânză ușoară pe deasupra nesfârșitei oglinzi de ape începu să se ridice în formă de suluri întortochiate spre albăstrimea cerului, când Tătarul strigă:

— Ack-Orman! Ack-Orman!! (Cetatea-albă).

Intr'adevăr, ca o fecioară împodobită cu cămașa albă a fecioarei, răsărià din valuri Cetatea-Albă. Ack-Ormanul Turcilor biruitori.

Turnurile înnalte se întreceau cu minarete sub-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

țiri, unele mai albe ca celelalte, iar prin ele ca un șarpe roșu, uriaș, se legau zidurile înnalte prevăzute cu metereze.

Oană oftă ușurat la văzul cetății.

Eră mulțămit că a putut ajunge în pace și nevătămat în cetatea aceasta stăpânită de Turci, poporul răsboinic în care-și pusese toate nădejdile răzbunării sale.

Făcû semn lui Selim și convoiul se urnì din loc. Trecuseră o coamă de deal și deteră peste o șosea albă, pe care o luară coborînd tot mai mult spre cetate.

Tudora privià ca perdută la toate câte se petreceau în jurul ei. Ochii îi căzuseră în fundul capului și luciul lor păreà cu desăvârșire stins. Erau asemenea candelelor unui mormânt uitat.

Singur Bogdănaș nu se schimbase. Pentru dânsul toate câte vedeà erau noui: răuri, stepă, Turci, Tătari, mare. Bătеà din palme minunându-se la vederea vreunui turc, ce purtà de frâu un catâr, pe care călărià câteo turcoaică învelită în clarșaful lung și alb, lăsând abià două găuri pentru ochi.

Innaintea ochilor celor pribegi se întindeà marea și orașul străin și păgân, în suflet însă dăinuià icoana codrilor moldovenești, a castelului părintesc și Suceava domnească cu turnurile ruginite de soare și de ploi.

Ajunseră în cetate.

Străjerii dela poartă vorbiră mult cu Selim, apoi cercetară cu deamănuntul cele două care, pe codreni și abià după aceste mici neajunsuri le dete voie să intre.

Carele încărcate produceau un sgomot groaznic scuturându-se greoi pe caldarâmul rău întreținut.

Târgoveți ieșiți cu marfa până în stradă, nu-și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

puteau oprì limba să le arate mirarea, la văzul neobicinuitelor caravane.

Copii aproape goi şi numai cu capul acoperit se luaseră după „ghiaur"-ii cu carele mari. Selim călărind în fruntea convoiului se tot plecà din şea şi vorbeà cu câte un trecător.

Innaintea unei case mari, asemănătoare unei adevărate cetăţi, cu o poartă îngustă apărată de nişte blane uriaşe de gorun, Selim tătarul se oprì.

— *Ghiaur Serai!* (hanul creştinilor) zise arătând casa.

Oană îndemnă calul şi intră, iar după dânsul ceilalţi.

Ajunşi în curtea largă, deodată se pomeniră cu un omuleţ lângă dânşii care luându-şi fesul din cap le grăì cu un glas piţigăiat:

— Bine-aţi venit la noi, Boeri D-voastră!

Oană întoarse capul mirat.

— Eşti moldovean, jupâne?

— Nu, sunt grec dela Brăila, unde am învăţat moldoveneşte bine...

Oană se bucură că a dat peste un suflet care înţelege limba lui în aceste părţi necunoscute.

Că erà grec, nu însemnà pe acele vremi nici un rău în ochii Românilor. Popor pravoslavnic şi subjugat de Turci, Grecii se puteau bizui deapururi pe ospitalitatea ţărilor româneşti.

Dupăce Grecul luă poruncile boerului, începù lumea să forfotească în hanul de altfel murdar ca toate hanurile Orientului, încât credeà omul că nu altul, ci un împărat grec a descins într'însul.

Sara, Oană chemă pe grec şi-l întrebă cum ar puteà ajunge mai lesne la Ţarigrad. Răspunsul Grecului fu, că numai o cale este şi anume, pe mare. Dar trebue să aştepte boerul, căci naia nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pleacă decât peste câteva săptămâni şi alte săptămâni vor trece până ce ochii lui vor vedeà luciul Sfintei Sofii, batjocorită de păgâni.

Oană se lăsă în voia soartei. A doua zi chemă pe Surul, îi dete o pungă cu bani şi-i porunci să se întoarcă acasă. Codrenii veniră cu totii să-şi ia rămas bun dela stăpân, poate pentru totdeauna. In ochii câtorva, luciau lacrămi. Nici Oană nu-şi putu oprì durerea, când văzu ieşind din han oamenii săi, cei de pe urmă cari îi mai amintiau de viaţa din trecut, de plaiurile Moldovei. Ii venià să plângă. Slăbiciunea lui durase însă numai câteva clipe. Ura, biruì duioşia şi de data aceasta. Scrâşnì din dinţi şi ridică pumnul amenințător spre apus, spre locul unde credeà dânsul că e Moldova, ţara care acum şi-a plecat genunchii înnaintea duşmanilor săi.

La câteva zile începu să simtă greul traiului prin străini, îl coprinse un dor nebun după ţară, după Moldova cu copii viteji şi pământuri grase. Ce-i folosià lui marea nemărginită, cu undele ei lucii spumegânde, când peste luciul ei nu sunà glas moldovenesc?

Prin mijlocirea Grecului, Oană făcu cunoştinţa beiului stăpânitor, a cărui bunăvoinţă repede o câştigă bătrânul, cu ajutorul aurului.

Boerul ştià ce face. Beiul, om tânăr încă, dar cu mare răspundere, puteà ajunge azi mâne, om cu trecere la Ţarigrad şi o cunoştinţă de acestea lui nu-i poate strică.

In vreme ce bătrânul înnădià astfel ițele răzbunării sale, în odaia ei din han, Tudora îşi secà isvorul lacrimilor sfinte în sbuciumul mistuitor al dorului după bărbatul iubit. Din fereastra ei, privirea cădeà pe mare. Şi de câte ori ochii îi lu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

necau peste suprafața neșfârșită a apei, îi venià un greu-pe suflet de-și dorià moartea.

Intr'o seară, croită parcă anume atât de frumoasă ca să-i mărească ei durerea, sufletu-i obidit scăpă întâia protestare, când nemaiputând suportă greul, trântì în fața tatălui ei cuvintele:

— Să te bată Dumnezeu tată, că m'ai nenorocit și pe mine și pe copilul ăsta.

Oană se cutremură și rămase trăsnit de mirare.

Afară, ca o mireasă strălucitoare în noaptea nunții, luna plină se plecă tot mai dornică spre fruntea încununată cu spumă a mării, ca să-i dee sărutul de revedere.

Marea părea că se încovoae voluptoasă, săltându-și sânii puternici în valuri umflate.

Totul aveà în seara aceasta farmecul iubirii.

Departe, într'un cerdac deschis se auzià sunetul unei cobze...

Numai peste pribegii din „ghiaur serai" plutià norul negru al blăstămului Tudorei, ca o fărădelege îndreptățită.

Din vârful unui minaret izbucnì subțire, glasul trăgănat al ulemalei peste liniștea sării, chemând moslemii drepcredincioși la odihnă:

— *Alah il Alah Mohemed rasul Alah!* (Alah e Dumnezeu și Mohamed profetul lui).

Pribegii se cutremurară.

Alt Dumnezeu păzià somnul oamenilor de aici.

Oană se răzimă de fereastră și privì afară. In ochii lui mici se luptau să iasă la lumină două lacrime.

Pieptul uriaș se ridică și printre dinți, năvălì, cuprins într'un eftat ușor cuvântul sfânt:

— Moldova!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XVII.

In vremea aceasta, Ştefan, tânărul Domn al Moldovei îşi ocupă scaunul tatălui său şi începu să dea poruncile întâielor zile de domnie. Moldova îl primise cu braţele deschise. Vlăstarul vânjosului trunchiu a lui Alexandru-cel-Bun, întinde în voie rădăcinile în glia moldovenească.

A doua zi după sosirea în Suceava, Nicolae Brateş se înfăţişă înnaintea Domnului şi-i ceru voe să se depărteze pentru câteva zile dela curte.

Domnul, ştiind ce anume îl îndeamnă pe credinciosul său prietin să plece, îi dete voe şi adaose:

— Nicolae, ia să încerci să scoţi din bârlog ursul şi să-l aduci încoace. N'are să se teamă de nimic. Socrul lui Nicolae Brateş, chiar duşman de mi-ar fi, n'are să se teamă.

Boerul plecă.

Luă cu sine o sută de călăreţi moldoveni sub conducerea unui polcovnic şi se aşternu pe drumul Romanului.

Il mână dorul nebun să revadă fiinţa de care i-se legase sufletul. Innaintea ochilor, ca în atâtea alte dăţi, îi pluteă arătarea din poveşti a soţiei sale. Dorul femeii îl chinuiă cumplit. Şi cu atât mai vârtos acum când deşi aproape, nu ştiă nimic despre dânsa.

Crainicul de acum câteva zile îi adusese numai semnul încrustat pe săgeată; ştiă că trăeşte. Altceva nimic. De atunci încoace însă, s'au întâmplat atâtea lucruri mari, încât se mai puteau întâmplă şi lucruri neaşteptate.

Cunoşteă pe Oană şi ştiă că erà în stare de orice. Şi cu atât mai mult acum, după lupta dela Orbic, când în focul ciocnirii i se descoperi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Știa că bătrânul dispăruse din tabăra ucigașului Aron. Ceata de călăreți repezită după dânsul nu l-a mai putut găsi. Prin creerii lui, stăpâniți numai de dorul revederii soției iubite, se strecurau icoane cari îi strângeau inima în piept. Ce va fi cu Tudora? Cum va fi suportat ea descărcarea furiei lui Oană, când s'a întors dela luptă?

Gândul acesta îl cutremură. Sudori i se iviră pe frunte și pintenii se vârau tot mai adânc în vintrele fugarului, îndemnându-l la goană. Ceata de călăreți abiă îi ținea pe urmă.

Sub sară, fața boerului se însenină. De după o muchie de deal se văzură turnurile castelului lui Oană. In amurg ceata se oprì innaintea castelului al cărui pod erà ridicat, astupând poarta mare.

La sunetul de corn, curtenii înarmați se iviră pe după metereze. Hotnogul Sandu, care aveà paza cetății ieși la ivcală și întrebă:

— Ai cui sunteți și ce voiți?

— Ai Domnului Ștefan, Domn în Moldova, și cerem intrarea în cetate.

— Stăpânul cetății e boerul Oană, iar Domn în Moldova, pe cât știu, Măria Sa Aron. Alt Domn eu nu cunosc. Deci de nu sunteți de al stăpânirii mergeți în pace.

Călărețiì lui Brateș auzind vorba cutezătoare, începură să murmure. Cei mai tineri își aduseră tolbele de săgeți la piept ca să le fie mai îndemână.

Brateș nu se supără.

— Jupân hotnoage! zise dânsul, roagă pe boerul Oană să stea cu noi puțintel de vorbă.

— Jupân Oană a plecat cu toată casa lui de patru zile, răspunse hotnogul.

Fața lui Brateș se înoură.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Unde a plecat?
— In pribegie!
— Dar unde?
— Nu ştiu! Nu mi-a spus!

Hotnogul ridică din umeri. Erá un oştean şi jumătate. El ştiá una şi bună, că cetatea e dată în grija lui şi atâta.

Brateş căzù pe gânduri. Parcă o măciucă l-ar fi isbit în creştet, paralizându-i trupul. Vestea hotnogului îl nimici pentru un moment. Creerul lui învârteá în acelaş timp atâtea închipuiri încât toate rămaseră vagi în mintea lui. I se păreà că visează.

Toropeala nu durase însă, decât câteva clipe. Se răstì la hotnog.

— In numele Măriei Sale Domnului Ştefan al Moldovei, deschideţi porţile.

Hotnogul râse cu hohot.

— Cine vrea să intre în cetate, poftească, noi îl aşteptăm, dar porţile unui vânturătară nu deschidem.

Curtenii de pe ziduri aprobară. Brateş se mâniè.

— Eu sunt ginerele lui Oană, bărbatul jupânesei Tudora, deschideţi!

Alt hohot fu răspunsul.

— Ginerele boerului nu luptă împotriva lui. Dacă i-ai fi ginere, acì ţi-ar fi locul.

Faţa lui Brateş se aprinse. Se întoarse către călăreţii lui şi dete comanda:

— In pădure! răzleţi!

Intr'o clipă locul de dinnaintea porţii erá gol. Numai de după metereze se auziau chiote şi huidueli, ce nu durară mult. Lovituri de topoare se auziră căzând ca ploaia din pădurice. Curtenii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

știau ce înseamnă aceasta. Dușmanii ce gătiau de atac.

Noaptea căzuse repede învălind totul în negură. Aburii ridicați din pământul cald se culcaseră peste dealuri ca o pânză neagră și grea. Cele câteva felinare mari, aprinse pe ziduri, sclipiau ca niște ochi somnoroși în bezna umedă.

Pe la miezul nopții o lovitură de topor căzu în blana de stejar a porții răsunând lugubru în noapte. Urmară altele, însoțite de răcnete turbate. Săgeți vâjâiau ca niște limbi de șerpi prin văzduh, oprindu-se cu un sunet tremurător în câteun copac tânăr. Pe alocuri cădeă și câte un vaet îndurerat. Săgeata se înfipse în carne vie.

Poarta mare începu să cedeze sub loviturile vârtoase. Din turnul de deasupra porții, cornul sună întins și înfiorător peste învălmășala furnicarului de oameni. Deodată se auzi o trosnitură puternică. Poarta se prăbuși la pământ. Peste aripele ei sfărâmate ceata lui Brateș năvăli în curtea largă, gata să ucidă pe toți câți s'ar împotrivi. Dar care le fu mirarea văzând mica garnizoană înșiruită pe două rânduri, în mijlocul curții cu armele în cumpănă.

Brateș răsări în fruntea oamenilor săi și-i opri în pornirea lor de-a năvăli asupra curtenilor. Arcașii se potoliră. Hotnogul făcu câțiva pași apropiindu-se de Brateș, trase sabia și asvârlind-o la picioarele învingătorului zise:

— Ne-am făcut datoria! Am primit porunca să apărăm curtea de dușmani; împotriva Moldovenilor nu avem poruncă să luptăm.

Brateș dete numai din cap. Mintea lui în clipele acestea, rătăcià aiurea.

— Când a plecat boerul?

— Acum patru zile!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1903-2023

— Cu cine a plecat?

— Ți-am spus, cu toată casa lui, jupâneasa, copilul și zece gornici de pază cu două care.

— Și nu ți-a spus unde pleacă?

— Nu, nici n'am întrebat.

— N'a spus să-l aștepți?

— Nu.

Boerul căzu pe gânduri. Lăsă apoi pe hotnog și se îndreptă spre scările cari duceau înlăuntrul castelului.

Abiă plecă și dușmanii de mai adineaori se împrieteniră. Se schimbară fel de fel de vorbe, despre Domnul cel nou și cel vechiu.

In vremea aceasta, Brateș intră în odăile Tudorei. I-se păru că intră într'o biserică. Amintirile celor mai frumoase zile ale vieții sale îi năpădiră cu atâta putere sufletul, încât simți că e prea slab ca să le îndure. Ochii i se umeziră.

Dela plecarea lui nu se schimbase nimic în cuprinsul odăilor cari i-au fost pe vremuri cuib de fericire.. Icoana Maicii Domnului erâ tot în coltul din stânga, privind, din cadrul ei, tristă la golul ce se desfășură în juru-i. Candela se stinsese de mult, căci nu mai erâ cine să toarne într'însa untdelemnul hrănitor.

Patul rămăsese desfăcut, așâ cum l-a părăsit Bogdan. Privindu-l, Brateș scoase un geamăt greu. Se trânti peste pat îngropându-și fața în pernele albe și plânse ca un copil, în cuibul de bucurie părăsit, fericirea-i atât de scurtă.

Când se ridică, fața lui păreâ distrusă. Durerea își întipări pecetea ei lugubră pe fruntea-i albă. Ochii priviau dornici împrejur, căutând cu râvnă un semn măcar, un semn după care pornind, să dee de urma femeii iubite.

Văzându-și neputința, îl cuprinse o furie nebu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaroscania.ro/mdrr1901-1932

nă să spulbere, să nimicească tot ce-i mai aduceà aminte de fericirea trecută.

Voià să se răzbune într'un chip oarecare asupra lui Oană pentru lovitura ce i-o dăduse.

Coborî jos şi dete scurt poruncă arcaşilor.

— Daţi foc cuibului, copii!

Câţiva arcaşi năvăliră cu felinarele în castel.

Peste puţin timp, un miros greu se împrăştià în curtea largă. Geamurile începuseră să se lumineze, pe încetul şi din coperiş izbucni deodată un sul de fum.

Scântei rătăcitoare goniau prin aer ca nişte suflete chinuite şi pe urma lor se porni răpăitul lemnelor cuprinse în flăcări. Noaptea se luminà ca la ivirea unui soare nocturn, prelungindu-şi lumina roşietică peste colnicele dimprejur, învestmântându-le în podoaba purpurei împărăteşti.

Când se iviră zorile biruind cu lumina lor albă puterea focului, din castelul falnic al lui Oană, din cuibul tainic şi temut nu mai rămăsese decât zidurile înnalte, afumate şi cornii scrumaţi, negri, ca nişte enorme degete dela o mână moartă.

Suluri de fum albicios se înnălţau ca nişte valuri uriaşe spre bolta tainică, luminată de primele raze surâzătoare ale soarelui de dimineaţă.

In câteva luni, din castelul lui Oană nu va mai rămâneà nimic. Ceeace a cruţat focul va nimici soarele şi ploile de vară, ajutate de clăcaşii din jur, cari se vor grăbì să-şi clădească casele din pietrele zidurilor.

In drum, spre Suceava, la întoarcere, Brateş mai privì înapoi de câteva ori să vadă locul nimicìt al celor mai dulci zile din viata sa.

Castelul mai fumegà, încà, în depărtare.

*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1903

De zece zile, corabia care ducea pe Oană şi pe ai lui, pluteà între cer şi apă.

Inchis ca într'o cuşcă îngustă—boerul se frământă cu gândurile-i negre. Cum va fi? Ce lume va găsì în Tarigrad? Cât va durà pribegia amară?

Aurul cu care îşi găsise drumul ce ducea drept la lumina tânărului şi hrăpăreţului beiu al Cetăţii Albe, i-a mai adus un mare folos. Erau hârtii de recomandare către puternicii zilei din Stambul, îndeosebi către paşa Ahmed Riza Köprili, pe la acest an cel mai puternic favorit al padişahului Mohamed II.

Boerul Oană de câteori ajungeà să înnădească planurile pentru viitor, se răzimà întotdeauna pe aceste hârtii către Köprili.

Beiul îi spuse că e om tânăr, un italiano-albanez renegat cu mari însuşiri ostăşeşti şi diplomatice. E omul cel mai cu trecere pe lângă Luminata Poartă.

Răzimat de bordul corabiei, Oană cu ochii cufundaţi în contemplarea suprafeţei verzui ţesià în gând tortul planurilor sale. Se vedeà de pe acum la Stambul, în apropierea lui Köprili. Aurul îi va deschide şi acì toate încuetorile. Va deschide şi lacătul inimii lui Köprili. Intrigile se vor pune la cale şi Oană vedeà pornind la un semn tainic al padişahului, coloane serioase, furnicare de oameni, cete întregi de copii sălbateci de pe câmpiile Asiei înaintând ca un nor amenințător spre sârma de argint care despărtià două lumi, spre apa Dunării albastre.

Moldova se va cutremurà la vestea că vin oştile musulmane.

El, Oană, stând cu nepotul său în umbra corturilor turceşti, împodobite cu cozi de cai după mă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rimea rangului respectivei pașale, va privi mândru și rece la tabăra lui Ștefan care va cercă să stee în cale mâniei turcești.

Ba nici nu se va ajunge la luptă.

Osmanii vor încunjurà pumnul de oameni ca să nu poată scăpà. Și când Moldovenii vor vedeà că nu mai au scăpare, atunci cu voia Pașalei va eși dânsul, Oană, înnaintea oastei îngrozite și le va zice :

— Boeri și curteni! Juraţi credinţă lui Bogdan, feciorul lui Vodă Bogdan și oastea aceasta se întoarce pe loc îndărăt, iar Moldova scapă de măcel.

Și boerii bucuroși că scapă așà ușor, vor da în mâna lui pe Domnul ţării pe care Turcul îl va duce în Stambul în cele „Șapte turnuri“[1], unde din dosul zidurilor groase va puteà ascultà o viaţă întreagă murmurul valurilor mării, plângându-și ori blăstămându-și soarta. Iar în Suceava se va urcà Domn, Bogdan, iar la spatele său va sta Oană.

Pradă închipuirilor sale, el începu să dec din mâni și să scrâșnească din dinţi.

Tudora se ivì pe puntea corăbiei și văzând pe bătrân atât de agitat, îl strigă.

Oană se întoarse brusc și răspunse :

— Iar m'a răpit gândul vechiu. L-am văzut Domn în Suceava.

Jupâneasa plecă capul în pept.

Prin suflet îi va fi fulgerat gândul tainic în chip de rugăciune:

— Nu-l ascultà, Doamne.

Tudora s'a mai recules.

---

[1] **Temniţa politică în epoca de aur a Otomanilor. Azi numai ruinele se mai văd pe ţărmul Bosforului.**

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aerul sărat al mării i-a făcut bine. Fața ei își recâștigă culoarea de mai înainte, iar slăbiciunea a dispărut. Aveă obrajii plini. Numai ochii îi erau vecinic înlăcrămați.

Târgoveți cu suflet sarbăd nu-și aduceau aminte să mai fi văzut o frumuseță mai desăvârșită ca „ghiaura" cu ochii stinși.

Poate numai între „huriile" raiului lui Mohamed, dacă i s'ar găsi pereche.

Stăpâniți de frumusețea ei covârșitoare, toată suflarea de pe corabia greoae se puse s'o slujească. Începând dela aga poruncitor până la cel din urmă matelot, căutau toți să-i intre în voe.

Intr'o seară, poate cea mai frumoasă din câte au petrecut pe apă, s'a întâmplat un fapt care răscoli cu desăvârșire liniștea călătorilor, dând prilej la fel de fel de explicări.

In seara aceea, Tudora și cu Oană ședeau pe bord, pe niște pernuțe, după datina turcească.

Luna își turnă argintul pe fața întinsă a mării care părea de fapt o mare argintată. O liniște desăvârșită domniă pretutindeni. Numai lovirile cadențate ale „Capudan ciauș"-ului, care dedeă cu ciocanul de lemn tactul vâslașilor, întrerupeau liniștea.

La soarta vâslașilor, fata lui Oană se gândiă de multe ori. Odată când capacul de pe bord rămâsese pentru o clipă ridicat i-a fost dat să-i vadă, și această icoană nu și-a mai putut-o șterge din minte. I-a văzut goi, ferecați cu lanțuri de banca lor de lemn, cu privirea țintă, îndobitocită, cu spatele gârbovit, strângând în palmele aspre coada lopeților lungi. Sărmane ființe omenești! La început nu știă ce sunt, credeă că asudă pentru o bucată de pâne. Lanțurile însă o încredințară că sunt făcători de rele și în pedeapsa aceasta, e-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1901-1932

vlavioasa fiică a lui Oană vedeă răsplata cerului pentru fărădelegile săvârşite. Şi numai atunci, când tatăl ei îi împărtăşi că aceştia sunt robi prinşi în războaie, inima ei se întristă. Aveă soţ oştean şi copilul ei puteă aveă aceeaş soartă. Gândurile viitorului copilului ei o frământau, în seara aceea fermecătoare. Deodată tresări şi atinse cu mâna braţul tatălui ei.

Din jos din fundul caicului, ca venite din adâncurile mării, răzbiră sunetele unui cântec trist şi trăgănat. Sunetele tremurătoare păreau tot atâtea oftări dureroase. In seara lină, cântecul se culcă peste apele încremenite ca un suflu de vrajă. Pribegii ascultau cu luare aminte. In ochii Tudorei lacrămile îşi începură jocul dureros. Oană îşi frământă mânile, chinuit.

Eră un cântec moldovenesc.

Din adâncul vasului, un rob moldovean îşi cântă amarul robiei. Glasul suiă duios din adâncuri...

„Duceţi-vă rândunele
La oblonul maicii mele
Şi spuneţi tătucului,
Că îs robul Turcului...
Turcului, păgânului
Năpasta Românului...

Din ochii Tudorei lacrimile cădeau înşiruindu-se ca o salbă de mărgăritare.

Până şi străinii, cari nu înţelegeau graiul străin se lăsară stăpâniţi de tristeţa adâncă, ce izvorâ din acordurile triste, trăgănate...

Tu, Moldovă, ţara mea,
O să mor nu te-oi vedeă.
Vino taică, vino maică!
Vino maică şi mă scapă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Din robia blăstămată.
Din robia Turcului
Turcului păgânului...

Ciocanul „Capudan ciauș"-ului căzu puternic pe placa de metal și cântecul se rupse... brusc.

Oană oftă adânc.

Capudan Aga, comandantul vasului, ședeă pe puntea de comandă fumând în tihnă din narghileaua impodobită. Oană luă cu sine tâlmaciul tocmit în Cetatea-Albă și se înfățișă înnaintea lui. Tâlmaciul împreună mânile pe piept și se plecă adânc în fața Agăi:

— *Alah ackbar!* (Lăudat să fie Alah!).

Aga dete din cap bolborosind ceva și scoțând țeava narghilelei dintre dinți:

— Puternice Agă! — începu tâlmaciul în limba înflorită a osmanliilor. Ghiaurul bogat, care călătorește sub scutul tău spre Stambulul luminatului Padișah, căruia Alah cel puternic să-i lungească firul vieții, ascultă glasul trist al ghiaurului pus la vâsle din porunca Padișahului. Glasul i-a adus aminte de țara lui bogată de care s'a rupt și te roagă prin smerenia mea, robul tău, să-i spui cine e cântărețul și ce crimă l-a dus la vâsle. Ghiaurul e bogat și nu cere Luminației tale decât un mic serviciu.

Turcul ascultă cu o liniște mare cuvintele tâlmaciului, apoi gândindu-se o clipă, bătu de trei ori din palme.

Un matelot răsări înnaintea lui ca o stafie chemată prin cuvinte de vrajă. Aga îi spuse un cuvânt și matelotul dispăru ca să se întoarcă peste alte câteva clipe, cu un catastih mare pe care îl așeză la picioarele stăpânului.

Turcul începu să frunzărească a lene prin con-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

dică. La o pagină se oprì şi începu să treacă degetele sale albe peste şirurile negre ale condicei.

La nişte cifre mai răsărite degetul lui se oprì.

— *Moldavanski ghiaur!* grăì dânsul apăsat. Atât mai ştiă el şi Oană ce însemnează. Creştin moldovean.

Întreabă de nume. Aga cetì încet:

— Lupaşcu...

Şi spuse apoi turceşte tâlmaciului că e rob adus de tătari la Ack-Orman şi vândut vistieriei turceşti. E rob de nouă ani, a fost prins la lupte dela Lipinţi....

Faţa lui Oană se înseninâ. Işi aduse aminte de această luptă. A dat-o Vodă Bogdan cu câţiva ani înnaintea morţii, împotriva Tătarilor din Crâm. Un fior de groază trecu prin măduva boerului. Nouă ani de robie amară. Nouă ani ferecat de vâslă. In câte nopţi va fi răsunat peste apele mute şi neînţelegătoare cântecul amar de tânguire după ţara frumoasă, după părinţi, după rudele înstrăinate.

Şi departe, înaintea ochilor lui Oană răsări o curte mică boerească, înfundată undeva în vreo vâlcea încântătoare, în cuprinsul căreia doui bătrâni îşi duceau traiul secându-şi isvorul lacrimilor în dorul mistuitor după feciorul iubit, despre care nu vor fi ştiind de a murit ori trăieşte undeva în greul robiei. Icoana aceasta înfioră sufletu-i năcăjit. Ii venì o pornire să facă un bine, să mântue un suflet de om, să-şi facă pomană pentru iertarea păcatului pe care abiă trebuiă să-l săvârşească. Făcu agăi propunerea să-i vândă robul cântăreţ. Aga făcu ochii mari, se mirâ de propunere, dar ca orice moslem iubitor de aur, se învoì. Ceru un preţ, care s'ar fi dat pen-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tru un boer de divan, dacă ajunseă în robie. Oană făcu socoteala repede în cap şi se învoi. Aga chemă capudan-ciaşul şi-i împărtăşi porunca să libereze pe ghiaurul moldovean.

Oană se retrase pentru puţin, şi când reveni pe bord aduse un mic săculeţ de piele, căptuşit, îndesat cu galbeni. Ochii agăi râdeau.

In vremea aceasta jos, în cuprinsul trist al vâslaşilor se petrecu o scenă înfiorător de dureroasă. Ciaşul luă cu sine pe mecanicul vasului, un faur de rând şi se pogorî la robi. Se oprì lângă moldovan şi dete poruncă să-i desfacă cătuşele. Robul holbă ochii mari şi scăpă vâsla din mână.

Când auzì lanţurile căzând cu un sunet strident pe podelele de brad, îl cuprinse un leşin uşor, aşà că nu mai auzì glasul ciaşului vestindu-i mult dorita şi neaşteptata liberare.

Din două sute de ochi, din ochii nefericiţilor cari rămâneau şi pe mai departe ţintuiţi de vâslele grele, se pornì o privire pizmuitoare. Oamenii aceştia nu mai ştiau să se bucure de bucuria tovarăşului lor.

Ei vedeau numai, că unul e scos dintre ei, că va vedeà din nou soarele, lumina zilei, va îmbrăţişà cu căldură soţia, va strânge la pieptul său copilaşii şi părinţii, în vreme ce dânşii vor continuà munca plictisitoare a vâslelor.

Numai moartea îi va puteà răscumpărà din această robie. Şi moartea li se păreà acestor robi un înger, un înger liberator. Lupaşcu, venindu-şi în fire, fu îmbrăcat în niste zdrenţe cari să-i ascundă cătuş de puţin goliciunea desăvârşită a trupului şi fu dus înaintea lui Oană.

Ajuns sus pe bord, robul se oprì.

Aerul rece, umed, îl ţintuì în loc. Sorbì odată din acest aer înviorător, sorbì afund şi se cutre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

mură. Văzu deasupra capului cerul înflorit cu stele... Erâ liber.

Oană privì cu luare aminte la robul care nu se puteà reculege. Erà un om înalt, bine făcut. Numai brațele îi erau prea desvoltate în urma anilor petrecuți cu vâslitul, iar picioarele rămaseră pipernicite de atâta ședere. Puteà să aibă cel mult treizeci-și-cinci de ani, deși părul lung și barba neîngrijită îl arătau să fie de peste cincizeci.

Ochii mari, negri, erau afundați în orbitele adânci deasupra cărora se boltià frumos o frunte înnaltă pe care nici anii de suferință nu au putut-o brăzdà.

— Cum te chiamă, frate? îl întrebă Oană însfârșit.

— Ioan Lupașcu, răspunse acesta cu o voce metalică, hotărîtă.

— De unde?

— Moldovean din părțile Hotinului.

Oană căzu pe gânduri. Voià să ispitească pe rob, văzându-i însă halul se hotări să-l cruțe. După un răstimp grăì:

— Te-am auzit adineaori cântând, și te-am scos din robie. De-acum mergi cu noi la Țarigrad unde ai voe să stai cu noi ori să te întorni la căminul părintesc, unde știu că te așteaptă de bună samă cineva...

Tăcù.

In ochii stinși ai robului se aprinse o lumină stranie și lacrimile îl podidiră la amintirea vetrei părăsite de atâta timp.

— Vino cu mine, continuă Oană, vino să te îmbraci!

Pe urma lor, Tudora privià îngândurată. Prin suflet îi vor fi trecând în acest răstimp cine știe ce icoane stranii cari îi vor fi cutremurat inima.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1922

In seara senină, învremece galera înnaintà brăzdând cu vârful ei ascuțit pânza de apă, gândurile femeii se strecurară încet, unul după altul, pe suprafața fără de sfârșit înapoi spre Moldova.

Își vedea soțul, umblând ca ieșit din minți să-i dee de urmă. Și urma nu o găsià. In orașul mare, în care se va pierde curând, cine o va descoperì? Cine va puteà duce veste în depărtata Moldovă iubitului, care se va fi dat pradă desnădejdii crâncene neștiind unde e și ce e cu dânsa?

Deodată i-se făcu lumină în suflet.

Lupașcu...

Da, robul pe care-l scăpase tatăl ei dela vâsle, dăruindu-i odată cu libertatea atât de ahtiată și viața, acela va fi care va duce veste lui Nicolae Brateș. Și într'o bună dimineață soțul va venì după dânsa și o va lua cu sine. Facă Oană ce va voì pe urmă.

Femeea se dase cu totul în brațele înșelătoarelor visări. Când deschise ochii, se văzu singură pe bordul galerei. Erà noapte. Imprejur se culcase liniștea grea pe care numai călătorul pe ape o are, o liniște care chinue și îndurerează.

Se ridică în pripă și se duse să se odihnească.

De sus, cerul privià tainic, oglindindu-și fața întunecată în oglinda lucie, liniștită, de necuprins cu ochii.

XVIII.

A doua zi disdedimineață strigătul unui matelot răscolì pacea călătorilor. Toți alergau înspre partea de dinnainte a galerei urmărind cu luare aminte îndrumările matelotului.

— Stambul! Stambul!

Acest cuvânt magic răsună în aerul senin al

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dimineții din toate unghiurile galerei. Orașul se zărià cu conturele vagi și totuși destul de deslușite.

Minaretele subțiri și albe, ca niște gâturi uriașe de cocostârci, se ridicau răzlețe din cadrul verde al păduricelor de rodii și măslini.

După o cotitură mai largă, făcută după o muchie râpoasă care se vârà ca un pinten în sânul mării, se vădì orașul în întreaga-i strălucire. Moslemii dreptcredincioși la văzul lui, ridicară mâinile în văzduh și plecând capetele pe piepturi începură a strigà :

— Aja Sofia! Aja Sofia!

Din marea de acoperișe colorate se ridică o cupolă uriașă dominând cu măreția ei tot cuprinsul. Erà biserica sfintei Sofia, biserica Paleologilor bizantini, transformată în moschee de cuceritori, copii ai lui Osman.

Ceata de pribegi privià mirată la priveliștea ce se desfășurà înnaintea ochilor.

Când intrară în cornul de aur, în strimtoarea care leagă două mări, orașul pentru o clipă dispăruse. Abià de se vedeau țuguiatele minarete. Un brâu enorm cuprindeà orașul, un brâu de ziduri uriașe care coborà de sus, de pe înnălțimile colinelor, până jos la mare. Erau întăriturile Stambulului, întărituri ridicate încă de Greci și întărite și mai mult de nouii cuceritori.

Intrară în portul care gemeà de corăbii. Galera se lipì de pieptul de stâncă al cheiului. Un furnicar de oameni, bodogănind în diferitele limbi ale lumii, se frământà în jurul corăbiilor. Tâlmaciul lui Oană chemă pe un turc cu trecere și-i spuse ceva în limba lui. La un moment dat o ceată de hamali se repezì pe bord și până ai bate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în palme lucrurile boerului pribeag erau luate în spinare.

După o cale lungă, făcută prin străzi întortochiate, tâlmaciul se oprì înnaintea unui serail (han) mare, unde hamalii depuseră lucrurile.

Târgul cu proprietarul se făcu repede şi după o oră boerul Oană, pribeagul moldovan, în pustiul acesta de oraş străin, putu să se aşeze în linişte pe pernițele de lângă fereastră cari dedeau spre port. Işi ajunsese ținta.

In după amiaza aceleiaşi zile Lupaşcu porni cu Bogdan prin oraş. Şi când veniră sub seară la han nu aveau cuvinte să laude din destul frumusețile oraşului, oamenii şi bogățiile ce-au văzut.

După cină, când se adunaseră în cerdacul mare pentru a mai sta de vorbă, Lupaşcu aduse vorba de Moldova.

— Ce zici, boer d-ta, despre puterea păgânului?

— Mare putere! — răspunse Oană îngândurat.

— Şi totuşi — continuă tânărul — e mai puternică Moldova noastră săraca. Tare mi-e dor de ea.

Tânărul atinse nişte strune cari răsunau dureros în toate sufletele acestea de pribegi.

Până acum nu venise vorba despre treburile lor personale.

Lupaşcu nu întrebase pe Oană ce anume îl aduce în acest oraş al padişahului, atât de departe de Moldova. Iar Oană copleşit de noile impresii uitase să mai întrebe de trecutul său pe tânărul rob moldovan.

Seara aceasta lină părea anume croită pentru destăinuiri. In marea aceasta de străini, ei formau o insulă ruptă de pe alte tărâmuri. Singuri, gata să se ajute între dânşii, sufletele lor se desbrăcase de orice prejudiții.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi spre marea mirare a Tudorei, Oană întrebă pe Lupaşcu :

— Ai vrea să ştii de schimbările din Moldova, de când ai plecat?

Ochii robului de ieri se aprinseră.

— Grăeşte boerule, grăeşte!

Şi Oană începu să spuie de moartea lui Bogdan, de urcarea în scaun a lui Aron, de răsturnarea lui prin feciorul lui Bogdan, anume Ştefan, acum Domn în Moldova.

Lupaşcu ascultă cu luare-aminte, sorbind cuvintele lui Oană.

Când tăcu, un oftat adânc ieşi din pieptul lui Lupaşcu.

— Mi-am adus aminte de părinţii mei. Oare mai trăiesc săracii, ori nu. Îi va fi vârît sub glie gândul morţii unicului lor copil ce-am fost. Sărmanii! Câte pomeni nu vor fi pus ei pentru liniştea sufletului meu! Şi câte rugăciuni nu vor fi înnălţat la cer.

Se lăsară cu toţii în voia visărilor dulci.

— Mai ştii? zise Oană, poate îi vei găsi în viaţă. Ai vrea să pleci, aşa-i? Ţi-e dor?

Lupaşcu nu răspunse, ci dete numai din cap. Oană se înnoură. Într'un târziu îşi urmă vorba:

— Dacă vrei să te răsplăteşti cumva de desrobire, atunci ai răbdare o lună. Voiu aveà şi eu o însărcinare poate pentru Moldova. De mi-o faci, te-ai deslegat de datorie.

— Boerule, rău mă socoteşti. Mi-ai dat viaţa, poţi face cu ea ce vei voi. Aşà sună legea noastră. Stau până vei porunci d-ta să plec. Cum am purtat dorul nouă ani, îl mai port câteva luni.

Pe urmă, Lupaşcu povesti crâmpee din viaţa lui de rob. Cum a fost prins, cum a fost târît la Ak-Orman, cum l-au ferecat la galeră. Şi 'n nouă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ani de zile, glas moldovenesc nu i-a fost dat să audă.

Vorbiă cu o ură pătimaşă despre turci. Oană asculta în tăcere şi nu ziceă nimic.

A doua zi îşi luă tâlmaciul şi îmbrăcându-şi straele cele de ţiniş porni cu dânsul în oraş. N'a spus nimărui nimic.

Tudora simţi însă că drumul lui duce la Köprili, favoritul Sultanului, atotputernicul favorit, la a cărui dorinţă armate uriaşe se pun în mişcare, împăraţii se prăbuşesc la pământ.

Şi pe când Oană se află în oraş, fata lui făcu pe Lupaşcu părtaş tainelor cari au adus acî pe Oană.

Moldovanul, viţă de boer şi el, se cutremură la auzul planului de trădare al lui Oană şi făgădui să-l împiedice. Duios suflet aveă Lupaşcu. Când jupâneasa îi împărtăşi durerile cari pătimiau inima ei de femee, el se înduioşă până la lacrimi. Iar Tudorei i se uşură inima văzând că în locul acesta străin mai este totuşi o fiinţă care simte cu dânsa, împărţind durerile cu ea.

Când Oană, se întoarse, oricine puteă să-i citească de pe faţă bucuria. Fusese bine primit şi urzirea lui se puse în lucru.

Într'o bună zi Oană zise lui Lupaşcu:

— Prietene, dacă vrei să pleci, nu te mai opresc. Trebile mele se trăgănează mult şi voiu găsi un altul să mi le ducă în ţară. Ţi-oiu da un cal şi bani de drum. Ajuns acasă să plăteşti datoria la mănăstirea Hârlăului. Să-mi fie de pomană.

Lupaşcu n'aveă ce zice. Se învoi.

A doua zi disdedimineaţă el porni la drum, la drumul care duceă spre Dunăre. Ajuns odată la apa albastră nu mai avea să-şi bată capul, eră pe pământ românesc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe urma lui, Tudora privià liniştită. Ii părea rău că pleacă, dar nu-şi puteà ascunde bucuria că soţul ei va puteà ştì cel puţin peste vreo lună unde o poate găsì. In suflet îi răsărise nădejdea revederii. Stând lângă fereastră îşi făceà socoteala în taină: o lună, două, îi ajunge lui Lupaşcu până în Moldova. Să zicem că trec trei luni până ajunge la Brateş. Peste alte trei-patru luni soţul poate fi aici şi într'o bună dimineaţă Oană se va trezì singur în cuprinsul oraşului străin... Planul acesta o înviorà. Incepu să vadă cu alţi ochi lumea. Biata femee nu ştia că în cartea vieţii ei soarta trăsese de mult dungă peste socoteala făcută, hotărînd pentru cursul planului ei cu totul altă albie. Şi cum nu ştià nimic, sufletul îi erà plin de nădejdi.

Boerul Nicolae Brateş îşi duceà zilele într'o desnădejde ucigătoare de suflet.

De cum se înturnă la Suceava, după noaptea aceea de sbucium, s'a schimbat cu desăvârşire. Devenì închis, încunjurând oamenii. Câtă vreme nu puteà lipsì de lângă Vodă, în primele luni de domnie, n'aveà încotro, dar cum se înjghebase domnia puiului de vultur, el părăsì Suceava, retrăgându-se la moşiile sale întinse, pe cari le reprinì din mila Domnului dela vistierie. In liniştea vieţii dela ţară căutà alinare pentru rana îngrozitoare care-i ardeà sufletul, care-i mistuià viaţa topind-o cum topeşte flacăra ceara lumânării. Nu mai nădăjduia să-şi revadă soţia iubită. Gornicii pe cari îi repezise după distrugerea castelului lui Oană, întâlnirà după un timp pe Surul şi însoţitorii săi cari se întorceau din Cetatea-Albă. Dela dânşii auzì prima veste despre Tudora. Un tânăr pripăşit în Suceava, pentru bani mulţi, făcu calea până

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la Ack-Orman, aducându-i apoi ştiri despre boerul moldovean.

Vestea ce-o adusese însă omul, eră şi mai zdrobitoare, rupându-i sufletul, ultima nădejde de revedere.

Zilele ce-au urmat au fost îngrozitoare. Bieţilor clăcaşi de pe moşie, ţărani pacinici cu sufletele aşezate, li se părea că noul lor stăpân s'a bolnăvit, văzându-l cum cade din picioare.

Clăcaşii păscându-şi caii pe imaşul din jurul curţii boereşti, zădarnic cercau să afle nevoile ce bântuesc sufletul stăpânului lor, răscolindu-i liniştea nopţilor.

In odăile mari şi goale peste cari pacea omorâtoare de viaţă se aşternuse cumplită, boerul Nicolae Brateş se războiă cu sine şi cu durerile lui.

Se vedeà pornit la drum spre Ţarigradul păgân, se vedeà în cuprinsul oraşului străin rătăcind în mijlocul unei lumi necunoscute, căutând urma femeei slăvite, urmele soţiei de care îşi simţià legat sufletul şi rostul vieţii. Vremea treceà, durerea rămâneà aceeaşi.

Trecuse şi vara cu căldurile-i mari, cu lucrul încordat al câmpului, cu nopţile înstelate.

Stoluri de cocori îşi îndreptau sborul spre meleaguri nebântuite de iarnă, căutând cuibul de noui fericiri în ţările calde.

Din cerdacul larg, boerul Brateş urmărià cu profundă duioşie plecarea cocorilor. Simţià cum trece vremea şi îşi simţià sufletul îngreunându-se tot mai mult. Uneori se hotărà să plece la Suceva. Numai în sgomotul curţii domneşti, unde e mare forfota oamenilor în toiul trebilor domneşti, nădăjduià să mai găsească liniştea. Alte gânduri însă îl ţintuiseră de moşie. La curte va vedeà numai feţe fericite, chefuri straşnice, bu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

curii, şi pentru dânsul toate astea muriseră de mult. Şi de ce-ar turbură el voia bună a altora?

Intr'o seară, cânii dela curte începuseră să latre furioşi. Câţiva argaţi, prinşi cu lucrul grajdurilor, se repeziră afară.

In amurgul sării zăriră un călăreţ cum îşi învârtià calul apărându-se de cânii cari erau cât p'acì să-l doboare din şea. La strigătele argaţilor, dulăii se mai îmblânziră şi călăreţul se putu coborî.

— Măi, ce dulăi aveţi! începu străinul vorba.

Unul din argaţi încercă să se apere, spunând că e sară şi cânii nu cunosc decât pe curteni.

— Boerul e acasă? întrebă străinul.

— Acasă — întăriră argaţii plecând cu străin cu tot spre curte.

Zgomotul din curte atrase şi luarea aminte a boerului care ieşì în cerdac. Văzu că i-a picat un oaspe în casă şi încercă să-şi dee samă cine poate fi. Credeà că e vre-un crainic dela Suceava. Care nu-i fu însă mirarea trezindu-se cu un străin în faţă.

— Bună seara, boerule! grăì străinul.

— Mulţămesc, d-tale! răspunse Brateş poftindu-l înăuntru.

Argaţii se depărtară. Când se văzură singuri, străinul zise:

— Te vei mirà de mine, văzându-mă aici. De cunoscut nu mă cunoşti. Mă chiamă Lupaşcu şi acum nouă ani am căzut în mâna Tătarilor într'o încăerare dela hotar. Pe urmă am robit nouă ani de zile la vâsle pe Marea Neagră.

— Nouă ani! exclamă Brateş.

— Nouă ani, repetă oaspele. Şi acum patru luni, Dumnezeu mi-a ascultat ruga înnălţată spre scaunu-i ceresc în atâtea nopţi de chin şi a trimis în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gerul său izbăvitor în chipul boerului Oană Pântece, care m'a răscumpărat cu banii lui.

La auzul numelui lui Oană, Brateș sări de pe scaun și apucă mânile lui Lupașcu. Era palid. Ochii îi ardeau ca două lumini în orbitele negre.

— Vorbește, frate, unde e Oană? vorbește!

— E în Țarigrad cu jupâneasa Tudora care-ți trimite multă sănătate și așteaptă să vii să o scoți din ghiarele tatălui său.

Sub impresia puternică a celor auzite, boerul Brateș rămase ca trăsnit. Se întoarse o clipă cu spatele spre străin ștergându-și două lacrime cari apăruseră pribege în ochii lui frumoși.

— Mulțămesc, mulțămesc! atât mai putu să grăiască.

Lupașcu îl lăsă să treacă peste încercarea aceasta grea. Bucuria e tot atât de dușmană sufletului omenesc ca și durerea. Când Brateș păru mai liniștit, Lupașcu luă din nou cuvântul:

— Așa-i, multă, multă sănătate și voe bună îți aduc dela jupâneasa. Să nu te zbuciumi, te roagă, ci să faci cum știi numai s'o scoți de-acolo că se prăpădește de dor. Și Bogdănaș te sărută, deși nu i-am spus că vin încoace de teamă să nu-l scape gura către Oană, c'apoi nici eu nu mai vedeam plaiurile acestea.

— Merg, trebue să merg, îngână boerul vorbind cu sine însuși. Să știu că toate moșiile le vând, dar trebue s'o găsesc și s'o aduc. Când crezi c'ar fi bine să plec?

Lupașcu dete din umeri.

— Apoi de plecat să pleci sigur, dar nu pe grabă. Mai socotește, căci e departe drumul și primejdios. Și unul singur nu ai ce face. Trebue să fie cel puțin zece oameni. Și Oană e șiret! Vaj-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaitaraneasca.ro/mdrr1901-1932

nic om, Dumnezeu să mă ierte. Il poartă gândul să vândă Moldova!

— Să vândă Moldova Turcului? întrebă mirat Brateș.

— Păi așă mi-a spus jupâneasa ; ziceă: „să-i spui lui Nicolae că are Oană un nepot pe care vrea să-l pună în scaun cu ajutorul păgânului" așă mi-a spus dânsa, întări Lupașcu.

Boerul se cufundă în gânduri. O singură dată îi scăpă cuvântul care vădiă pe deplin tot mersul gândurilor lui:

— Ticălosul!

Până noaptea târziu, au sfătuit cei doi bărbați. A doua zi, des de dimineață, Lupașcu plecă spre Hotin, iar boerul Brateș, spre mirarea curtenilor porunci să i se pregătească toate cele trebuincioase, căci sara pleacă la Suceava.

Când ajunse în capitală, ceru Măriei Sale să-l primească. Erà din nou Nicolae Brateș cel vechiu. O înviorare care se vedeà cât colea îl transformase cu desăvârșire.

In locul desnădejdii mari care-l stăpânise atâta timp, alungându-l dintre oameni în pustnicia dela țară, odată cu sosirea lui Lupașcu, se întoarse iarăși nădejdea. Știă acum unde se află Tudora și erà hotărît s'o caute chiar la marginea pământului.

Impărtăși taina sa și Măriei Sale.

Bucuria lui se strecură și în sufletul tânărului Domn. Se bucură de bucuria prietinului său credincios, făgăduind din a sa parte tot sprijinul.

Brateș erà gata să plece la Țarigrad. Vodă însă îi dete alt sfat. li spuse să amâne plecarea până în primăvară. Și dorià cu atât mai vârtos această amânare cu cât i-ar fi lipsit boerul în unele treburi încâlcite ale domniei, cari trebuiau descur-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932/

cate în Varşovia, la curtea leşească. Aron stând la pândă sub scutul castelanului din Podolia, în dosul zidurilor Emotryczului, nu rămase cu mâinile în sân, ci căuta să obţină sprijinul regelui, care însemnă pentru dânsul recâştigarea scaunului Moldovenesc.

Pentru a zădărnici munca duşmanului său, lui Ştefan îi trebuiau oameni de încredere. Şi când era vorba de încredere puteă fi vorba numai de Nicolae-Brateş, om umblat, om cu carte, care-şi desăvârşise învăţătura la şcolile popeşti din Lwov. Nicolae Brateş se învoi, cu toate că inima îi sângerà rău. Dorinţa stăpânului său însă, el era învăţat să o pună deapururi înaintea voinţei sale. Rămase la curte.

Timpul treceà destul de repede, mai repede de cum credeà boerul.

Intr'o dimineaţă de toamnă se înfăţişă la curte boerul Tamblac, care pe urmă se călugărise, unchiu al Domnului şi cu dânsul plecă în solie la curtea din Varşovia.

Călătoria a durat mult pe acele vremi. Carele cu darurile Domnului străbătiau greoaie drumurile rele şi popasurile rare mistuiau zile, uneori chiar săptămâni, când se întâmplà să-i apuce pe drum câte o ploae mai mare.

Crăciunul îl făcuse Brateş în Varşovia şi abià târziu după Bobotează, limpezind treburile şi încrucişând cărările pribeagului Aron, se hotărîse să plece înapoi în ţară.

Când sosì la Suceava erà iarnă deabinele.

Petrecerile ce urmară însă, până la intrarea în Păresimi, făceau ca timpul să treacă mai repede. Nicolae Brateş aşteptà să vadă numai dealurile Moldovei, scoţându-şi faţa gălbue de sub vălul alb al iernii ca să plece la drum. Lupaşcu intrase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivania.ro/morr1901-1932

în slujba armăşiei şi petreceă deasemenea la Suceava.

De multe ori veghind până târziu în nopţile albe de iarnă cei doi boeri împrieteniţi desbăteau cu multă râvnă planul lor de călătorie.

Nicolae Brateş ardeă de dorul plecării. In mintea lui se şi vedeă strângând la piept fiinţa, de care soarta crudă îl despărţise mai bine de un an.

Vodă văzându-l într'o zi atât de frământat îi zise în şagă:

— Măi Niculae măi, potoleşti-te căci n'are să-ţi meargă bine.

Boerul zâmbi şi mângâe cu palma lui aspră teaca îmbrăcată în catifea a săbiei sale.

— Jupâneasa aceasta cu limba ascuţită mă va ajutà, Măria Ta, deschizându-mi toate căile.

Vodă dedeà din cap.

— Eu te sfătuesc Nicolae să o laşi pe Dumneaei mai bine acasă şi în schimb să umpli buzunarele cu aur. *Cine culcă capul pe căpătâi de aur* bun somn are în ţara luminatului Padişah.

Deodată Vodă tresărì şi întrebă mirat:

— Ce-i cu tine, Nicolae?

Boerul steteà cu faţa galbănă ca ieşit din mormânt.

Picioarele abia-l mai ţineau.

La întrebarea Voivodului dânsul răspunse încurcat: „Nimic Măria Ta... ia... păcatele... mele... mi-e cam cald...“

Când se văzu pe coridor sorbì adânc din aerul rece, înviorător. Se trase apoi la o fereastră şi căzu pe gânduri. La cuvintele lui Vodă despre culcarea capului *pe căpătâi de aur* îi răsăriseră în suflet, ca împinse de o mână necunoscută, cuvintele de acum doi ani, cuvintele ţigancei Ruhmi dela moşia lui Oană. *„Pe argint îţi vede Ruhmi*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

capul"... Da, da, își aduce el aminte bine... Așà a fost... Dar cum de răsăriseră tocmai acum cuvintele acestea în sufletul lui? Un fior îi trecu prin inimă. Se cutremură. Se învălì bine în cabaniță căptușită cu piele de urs și plecă, cu sufletul încărcat de gânduri bizare, spre casă. Îi venià nu știu cum pe suflet. Ca și cum ar fi simțit o mare nefericire, adunându-se deasupra capului său.

Ajuns acasă, credinciosul lui argat Tudor, „căprarul" cum îi ziceau la oaste, îl întâmpină cu știrea, că l-a căutat un târgovăț Grec de departe. Zice că ar fi având o solie pentru boer și nu o poate spune decât între patru ochi. Boerul, la auzul acestei vești, simțì cum se învârte pământul cu dânsul. Astea aveàu să fie începutul. De unde puteà venì solia, dacă nu dela Tudora? Hotărì să se lase în voia soartei.

Peste câteva ore Grecul sosì. Făcu ploconelile obicinuite, însoțindu-le cu glasu-i pițigăiat și dulceag.

Brateș încreți fruntea. Pe acea vreme, Moldova nu suferià reptilele.

— Spune ce ai de spus!

Grecul scotocì prin buzunarul giubelii sale și scoase la lumină un plic sigilat. Brateș întinse mâna după dânsul. Mâna îi tremurà puțin. Simțià cum i se grămădește sângele în piept. Zvâcnirile inimei se răriseră, în schimb însă cădeau ca niște lovituri de ciocan în coșul pieptului. Rupse pecetea și pironì ochii pe înșiruirea neagră a slovelor mari slavonești. Deodată sărì ca mușcat de șearpe. Fața i se albì ca un giulgiu, ochii cufundați în orbite își stinseră lumina.

Degetele lungi, albe, se încleștară convulsive, ca niște ghiare de vultur în postavul hainei, în dreptul inimii. Parcă ar fi voit să scoată afară

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bucata de carne, care într'o clipă părea că şi-a încetat mişcarea. Grecul încremeni văzând efectul îngrozitor al vestei ce adusese. Cu mâna tremurândă boerul îi întinse câţiva galbeni şi grecul se strecură prin uşa de stejar ca o stafie.

Rămas singur, Brateş îşi vârî degetele în pletele sale lungi şi căzu pe un scaun cu un geamăt greu, isbindu-se cu fruntea de dunga ascuţită a mesei. Deasupra lui, în încăpere, se pogori o linişte adâncă, tulburată numai de oftările dese ale omului care se frământă în sbuciumul celei mai crunte dureri. Păreă că îngerul morţii a trecut în fâlfâcli de ghiaţă, încremenind cu răceala lui orice pornire de viaţă. In frământarea crâncenă a degetelor plicul, purtător al vestei dureroase, foşnea sinistru.

Când ridică Brateş capul, privi mirat în jurul său. Deschise ochii mari, stinşi. Tresări ca scuturat de friguri. Se frecă la tâmple şi proptindu-se de oblonul ferestrii, îşi pierdu privirea peste colnicele cari împrejmuiau Suceava. Credeă că a visat. Deodată simţi în mână solia funestă, se înfioră din nou. Un oftat greu îi străbătu pieptul.

Desfăcu încet hârtia şi o cetî din nou. O pânză uşoară, umedă ca o urzeală tainică, i se aşeză pe ochi şi prin prizma durerii slovele luară o înfăţişare stranie.

Cu glasul frânt începu să cetească:

Nicolae,

O moartă, care nu mai are nimica pe pământ, decât aducerile aminte ale unui vis frumos, îţi trimite ţie multă sănătate prin acest răvaş scris de mâna unui om, care văzuse şi dânsul odată vremuri mai bune. Te vestesc că părintele meu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe care să-l bată Dumnezeu milostivul pentru faptele lui cele rele şi să nu-i ajute în această viaţă, pe care mi-a amărit-o atât de mult, ni-a adus în Tarigradul păgân pe mine şi copilul meu Bogdan. Ţi-am trimis veste printr'un anume Lupaşcu, boerinaş, pe care părintele meu îl răscumpărase din robia păgânului, vestindu-te unde mă găsesc ca să faci ce-oiu puteà şi să mă scapi de aici. Nu ştiu de te-a găsit Lupaşcu ori nu. Dar n'ai venit. Acum chiar de-ai veni, nimica nu mi-ai ajutà. Ochii păgânului Köprili, cu care ţesuse părintele meu pânza vânzării Moldovei, s'au oprit asupra mea într'o zi când venise la noi. De cum m'a văzut nu mai voià să ştie de planurile tatălui meu decât numai pe preţul meu. Tata a luptat mult cu sine, dar dorul nebun de răsbunare l-a hotărît să mă dee, să mă vândă păgânului.

Nimic n'a fost că i-am spus Grecului turcit, că femeea lui nu voiu puteà fi nicicând; m'a ridicat cu oamenii lui într'o noapte şi m'a dus la casa lui împreună cu copilul meu.

Îmi face toate după voe şi nu cred să fie pe acest pământ dorinţă, pe care nu mi-ar împlini-o. Dar eu nu am dorinţe pentru dânsul. Gândul meu sboară la tine, pe tine care te doresc şi cu care nu mă voiu mai întâlnì în această viaţă. Voiu căutà să mă întâlnesc cu tine acolo, în cealaltă lume, în luminatul lăcaş al celor cari au dus acì pe pământ o viaţă grea, plină de dureri.

O Nicolae al meu, cât de mult iubitu-te-am pe tine şi vezi cum ne curmă soarta crudă căile fericirii noastre.

Eu nu ştiu cu ce am stârnit împotriva mea mânia milostivului Dumnezeu, căci nimănui nu am făcut vreun rău.

Eu rog pe Domnul să reverse asupra ta bel-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index.php/mdr/1901-1932

şugul darurilor sale şi să te mângâie în durerile tale. Ingrijeşte de copilul meu, de cumva soarta îl va aduce înapoi în Moldova şi apără-l. Dacă nu mi-se vor curmă zilele, îl voiu învăţă înnainte de-a ajunge pe mâna tatălui meu, să nu ridice niciodată arma asupra ţării Moldovei, iar tu să spui Domnului tău în ce trebi şi-a vârît Oană capul: să spui la toată ţara Moldovei că Oană Pântece, boerul de divan, e un vânzător.

Eu mă voiu prăpădî Nicolae, aici între străini departe de tine. Iar de cumva Dumnezeu nu se va încumetă a-mi tăiă firul vieţii, nu voiu încetă a mă gândî la tine şi a mă rugă pentru viaţa ta.

Iar tu, ca bun creştin, să pui pomană ca unei moarte jupânesei tale, care se sbate în ghiarele păgânului împinsă în braţele morţii de tatăl ei.

Să nu mă cauţi, să nu umbli după mine. In casa în care mă găsesc nu pătrunde suflet de om fără ştirea puternicului Stăpân, pe care cu scârbă îl văd la picioarele mele cerşind un dram de dragoste inimei mele pe care nu i-o pot da, căci nu e a mea, ci a ta, Nicolae.

Ci Dumnezeu să-ţi ajute ţie şi nu plânge după mine, căci aşă mi-a fost scris. Şi să nu dai uitării pe nenorocita ta jupânească,

Tudora".

Scrisu-s'a această carte prin mine Ştefan Otkolinsky din Cameniţa, robul puternicului vizir Riza Köprili, la anul dela Naşterea Domnului 1458.

Lacrămile picurau pe hârtia albă. Prin fereastra deschisă ultimele raze ale soarelui ce apuneă după culmile albastre ale dealurilor depărtate, căđeau ca o ploae de aur asupra boierului, imple-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tind în jurul pletelor lui negre cununa celei mai înfiorătoare mucenicii.

In curând toată Moldova știa de nefericirea boerului Nicolae Brateș. Și nu se găsiă om în cuprinsul țării de viteji care să nu fi găsit un cuvânt de mângâere pentru omul care a suferit așă de cumplit.

Iar boerul trântì peste durerile sale capacul greau al coșciugului, îngropându-și nefericirea în adâncul pieptului său. Durerea se prefăcu în ură năpraznică împotriva neamului aceluia al cărui fiu a rupt floarea lui, floarea crescută în sfântul pământ al Moldovei. Brateș se jurase că nu va cruță nici un suflet păgân. In zadar Vodă îl mulcomià adesea, fluturând înnaintea ochilor lui pânza înfloritâ a nădejdilor. Boerul dedeà din cap neîncrezător. Și ce nu a făcut Vodă pentru prietenul său! Oferit-a sute de pungi de galbeni pentru roaba frumoasă a lui Köprili... Zădarnic... Vremea singură e în stare să vindece rănile sufletești. Rana lui Brateș erà însă atât de adâncă, încât cuminţenia vremii a dat greș. Cosciugul continuă să rămână în sufletul boerului.

Moldova, sărmana, cu copiii ei simpli, dar cinstiți, privià la boerul Nicolae Brateș ca la un sfânt. Căci atâta durere numai un sfânt poate purtà.

XIX.

După plecarea lui Lupașcu, Tudora rămăsese izolată în cuprinsul imens al orașului străin. Unica mângâere i-o aduceà Bogdănaș. Culcându-i capul în poală, perzându-și privirea peste suprafața lucie a mării, îl adormià povestindu-i povești frumoase despre țara depărtată, despre Moldo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivelor.ro/mdrr1901-1932

va, unde îi rămase tatăl ca să lupte cu Vodă Aron cel Rău.

Copilul ascultă cu duioşie poveştile cari îi reaminteau ca prin vis icoana castelului, a pădurii, a prisăcei din vale, a lui moş Ştefan şi a curtenilor pe cari nu-i mai vedeă.

Mintea lui crudă nu puteă cuprinde rostul schimbărilor, cari au mânat pe bunicul şi pe mama lui în aceste locuri depărtate, unde nu i-a mai fost dat să audă limba cu care s'a obicinuit.

Vedeă numai că de câteori aduceă vorba de tatăl său, ochii duioşi ai mamei se îmbrobodeau de lacrimi. Şi băiatului neînţelegător îi veniă un dor nelămurit, o durere necunoscută care i-se aşezà pe suflet.

Se treziă şi el plângând in taină, alături de mama lui, fără să ştie singur de ce.

Oană, cuprins numai de gândurile-i negre de răsbunare, nu mai găsià timp să se ocupe de ai săi. El se gândià necontenit la Riza Köprili, favoritul temut al Sultanului Mohamed II, de al cărui caftan îşi legase toate visurile sale, toate gândurile negre ale dorului său de răsbunare.

Ce va fi făgăduit Oană, Grecului purtat de noroc, cine ar puteà spune? Bănuind după faptul că Köprili s'a legat să ducă la îndeplinire planurile boerului, preţul târgului ruşinos trebuie să fie din cale afară de mare.

Intr'o bună zi, Oană veni acasă cu ştirea că a găsit o casă, pe care a şi închiriat-o, unde vor locuì singuri, nestingheriţi de nimeni.

Vestea asta înviorà puţin sufletul mâhnit al Tudorei. Ii venià bine. Pentru sufletul ei, nimic nu erà mai potrivit decât un colţişor ascuns şi paşnic în cuprinsul căruia să-şi poată închide co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901

moara ei amară, durerea nemărginită după soțul dorit și țara părăsită.

Locul ales de Oană era cum nu se poate mai nemerit. O casă în mijlocul unei grădinițe de leandri și rodii, o căsuță cu acoperiș de olane vopsite, ai cărei pereți albi cuprinși în brațele unui zid de iederă se oglindeau toată ziua în albastrul minunat al apei Bosforului. Cu toată durerea ei, Tudora simte o mulțămire oarecare în sufletu-i necăjit. Sicriu mai frumos pentru îngroparea durerilor ei, nici că se puteă.

De cum s'au mutat însă în alba căsuță de pe țărmul mării, o schimbare s'a petrecut și în viața lor obicinuită. Seara după ce glasul aspru al lui Oană îi poruncià să intre în odaia scundă cu obloanele mari și grele, ea auzià bine cum umblă pași necunoscuți prin casă. Și de multe ori, când veghià, neputând să adoarmă, deslușià bine glasuri streine pătrunzând din iatacul tatălui ei. Astfel, inima i se grămădì în piept de durere, știind că acolo, în acele clipe, se hotărăsc condițiile celui mai rușinos târg: al vânzării de țară.

Vai, de ce nu aveà aripi? Să zboare până în țara Moldovei, numai pentru ca să vestească târgul acesta soțului ei. Pe Oană nu-l întrebà nimic, iar acesta cât crà de tăcut mai înnainte, acum amuțise cu desăvârșire.

Intr'o zi, o întâmplare răscolì din adâncuri puțina pace ce mai rămăsese în sufletul negru de durere al Tudorei. Steteà pe țârm urmărind pe Bogdănaș care-și ticluise din câteva șindrile un fel de corabie, pe care o încredințase valurilor ce se isbeau de țârm. Numai dinspre portul apropiat mai rătăciau din când în când crâmpee de strigăte largi și zgomot de mărfuri descărcate. Tudora se dase visărilor ca în totdeauna.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index.php/mdrr1901-1932

Deodată o izbì un zgomot ciudat. Loviri cadenţate căderau undeva în apropiere, însoţite de un clocot puternic, cum se aude la fierberea apelor.

Femeea îşi ascuţì auzul. Muzica aceasta îi erà cunoscută. Erà căderea regulată a vâslelor în apa mării.

De după un grup de sălcii pletoase, cari îşi plecaseră dornice crengile deasupra valurilor puternice ale mării, ţâşnì prora împodobită cu aur a unui caic. Şi primele vâsle se vădiră.

Tudora voì acum să se retragă, dar erà prea târziu. Caicul lung eşì la iveală lunecând maiestos, mânat de mâni dibace, la o depărtare de abià câţiva paşi de dânsa. Pe patru stâlpi sculptaţi erà prinsă o pânză de catifea albastră care căděà de cele patru părţi ca patru pereţi de azur, formând o boltă răcoroasă. Ciucuri grei de aur săltau pe de margini, legaţi de stâlpi cu fireturi scumpe. In cuprinsul caicului, în mijlocul unui belşug de covoare scumpe, tolănit pe perne de puf, zăceà întins un turc de o frumuseţă izbitoare. Tudora înlemnise cu desăvârşire. Turcul lungit pe perne o observă şi mişcarea cu care se smucì din braţele lenei la văzul ei, arătà pe deplin impresia ce-o făcuse ea asupră-i.

Dete o comanda scurtă şi cele opt vâsle încetară de a se mai cufundà în apă. Iar caicul perdu din repejune strecurându-se încet peste valurile line, învremece stăpânul sorbia din ochi arătarea de pe ţărm.

Ochii lui mari, negri, se înfipseră ca un sfredel asupra Tudorei, care se cutremură înfiorată văzând, în dosul celor două lumini negre şi adânci, clocotul patimei trezite.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901

Caicul dispăru în curând şi fata lui Oană răsuflă uşurată.

Chipul Turcului însă o urmăreà mereu din acea clipă. Părea c'o pândeau cei doui ochi mari, negri şi stranii.

Zădarnic se luptă împotriva lor. Reveniau ziua ori noaptea, turburând tot mai mult sufletul ei destul de turburat şi altfel.

O apucase fiori de groază, de groaza unei primejdii ce o ameninţă nevăzută. Seara, în rugăciunile ei, împleteà în ruga apărătorilor de alte nevoi şi ajutorul împotriva celor doui ochi necunoscuţi. Sărmană femee, de ar fi ştiut dânsa cine a fost acela care-i ameninţă acum liniştea!

Intr'o seară, Oană venì foarte mâhnit acasă. Mâhnirea i-se cetia pe faţă. După ce mântuì tăcut cina, el ceru Tudorei să stee de vorbă. Femeea se înfioră. Simţià că nimic bun nu poate răsări din întrevederea lor.

Oftă uşurată însă, când bătrânul ii aduse la cunoştinţă că mâne sub seară va venì un oaspe în casă, Riza Köprili, puternicul stâlp al planurilor sale.

In seara hotărîtă, Tudora se retrase de cu vreme în odăile ei. Nu se cădeà să fie de faţă la întâmpinarea oaspelui.

Amurgul, frumos cum poate fi numai la miazăzi, căzuse de mult peste oraş şi minunatele-i împrejurări, atunci când oaspele mult aşteptat îşi făcu intrarea în casa boerului pribeag.

Riza Köprili venise dinspre mare. Boerul cu argăţimea îl aşteptà pe ţârm. Caicul bogat al puternicului favorit se lipì de ţârm şi stăpânul sărì din el sprinten şi vesel, apucând mâna lui Oană şi scuturând-o prietenește. Oană conduse apoi pe turc înnăuntru, poftindu-l să şază. Roabe din Ge-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

orgia, din neamul frumos al druizilor subjugați, împrumutate anume cu bani grei dela neguțătorii de fete din Bazarul cel mare, apărură ca niște fantome în haine străvezii, servind dulceață și șerbet spumegător. Renegatul, obicinuit cu splendoarea vieții de moleșeală a copiilor lui Osman, rămase isbit de luxul boerului moldovan.

Cu toate astea, ochii săi mari, negri, pătrunzători, țintiau perdeaua de catifea care acoperiă intrarea odăii, așteptând parcă ivirea unei făpturi și mai neobicinuite.

Oană observă nerăbdarea Grecului și o fășie de umbră se sălășluì pe fața lui.

Ochii scânteiară scurt, ca și fulgerul care sfâșie o clipă fruntea întunecată a nopții.

Chemă apoi un servitor la sine și-i șoptì ceva la ureche. Servitorul eșì.

Pe urma gestului lui Oană, Köprili devenise mai neliniștit. Convorbirea se întrerupeà des.

Deodată perdele dela ușă fură trase la o parte și în deschizătura lor apăru, ca o regină din poveștì în ploaia de aur a luminilor, Tudora.

Turcul deschise ochii lui mari în negura cărora se aprinse dintr'odată lumina unui foc misterios și-și încrucișă mânile peste piept plecându-și capul.

Iar în tăcerea ce căzu peste dânșii glasul profund al boerului se rostogolì greoiu zicând:

— Fiica mea, Tudora.

Köprili făcu câțiva pași spre arătarea care se deslipì parcă din păretele din spate și când ajunse în fața ei plecă un genunchiu în semn de nețărmurită stimă.

Tudora se cutremură înfiorată. Riza Köprili eră acelaș care cu câteva zile mai înainte îi răscolise sufletul în urma întâlnirii de pe țărmul mării. O

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

clipă femeea avu senzația unui leșin. Cu un gest de regină ea întinse Turcului mâna ei de alabastru și Riza Köprili în clipa asta, uitând de toate prescripțiile coranului, apucă mâna și o duse la buze.

Mâna Tudorei era ca ghiața.

— Sunt vesel, îngână Turcul, să cunosc pe cea mai frumoasă floare ce-a produs undeva pământul acesta. Alah să fie lăudat pentrucă mi-a hărăzit această bucurie.

Tudora înclină trist din cap și se așeză alături de tatăl ei. Köprili se perduse cu totul. Ochii lui, ieșiți aproape din orbite, priviau cu patimă nebună feerica arătare ce-i răsărise în cale din mila și voia întâmplării. Tudora simțiă cum privirile păgânului o cuprind din ce în ce mai mult ca un cerc uriaș de fer, din care simțiă că anevoie va mai găsi scăpare. In spaima ei căută sprijin în ochii tatălui, privindu-i țintă. Când dete însă de privirea pânditoare a lui Oană, cu care urmărià tulburarea sufletească a lui Köprili, se îngrozì. I-se păru că în dosul ochilor mici și vicleni ai tatălui, stă ascuns gândul tainic că până și pe prețul ei — va trebuì să răzbească cu planurile sale.

Convorbirea luă din nou cursul întrerupt prin intrarea ei. Köprili înnălță în slavă puterea Padișahului infiltrând nădejdile cele mai mari în sufletul lui Oană. Povestià — și vorbià atât de frumos — despre binefacerile luminatului Padișah, despre mila lui cea mare pe care o revărsa cu atâta belșug asupra acelora cari veniau la dânsul s'o cerșească.

Oană săltà la auzul vorbelor astea, învremece la urechia Tudorei ele sunau ca un cântec ademenitor de sirenă, ca șuerul viclean și dulceag al unui șarpe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Până târziu în noapte rămăsese Kőprili în casa lui Oană. Şi dacă ar fi fost după el, poate nu pleca niciodată.

Când s'a ridicat să plece, se vedeà cât de cu greu îi vine să părăsească lăcaşul acesta în cuprinsul căruia îşi pierduse cu desăvârşire sufletul.

Când caicul împodobit cu făclii de răşină se deslipì de ţărm, adâncindu-şi ciocul în pânza verzue a apei, Tudora se proptì de umărul tatălui ei şi zise şoptind:

— Tată, să fugim de-aici. Să fugim chiar azi.

Oană isbucnì în hohote de râs.

— Te-a ajuns dorul după Nicolae Brateş? Nu, nu, rămânem acì. Va veni şi timpul plecării în Moldova.

Tudora se depărtă de lângă el, scârbită de atâta răutate. Ridică ochii spre cer şi zise:

— Este un Dumnezeu, taică, nu uită!

Plecă.

Pe urma ei, tatăl privì lung cu fruntea încreţită. Apoi înnălţă capul semeţ, şi plecă şi el perzându-se în casă.

In noaptea aceea fata lui Oană nu putu să doarmă. Dar nici Riza Kőprili, nu închisese ochii.

Pe dinaintea ochilor săi plutià mereu chipul fetei „ghiaurului" moldovan ca un „djin" din poveştile orientului, fermecătoare, seducătoare, omorîtoare de suflet.

Şi în aceeaşi noapte, în creerul Turcului se implântă hotărîrea de a devenì stăpânul acestei femei.

Dimineaţa se trezì cu planul gata.

Tudora trebuià să fie a lui.

In vremea aceasta, în odăiţa casei albe de pe ţărmul mării, fata lui Oană îngenunchiată în colţ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în fața icoanei Maicei Domnului, cerea cu lacrămi ajutorul cerului împotriva patimei păgânului.

Icoana din părete o privià mută.

O săptămână se strecură în pace.

Tudora începu să uite întâmplarea care o tulburase atât de mult.

Erà o noapte furtunoasă. Oană întârziase în seara aceasta, împotriva obiceiului său. Afară furtuna răscolise lumea. Vântul puternic urlà înnecându-și câteodată geamătul în clocotul talazurilor mării.

Tudora ascultà încremenită de groază la hora nebună a valurilor. Ii erà frică. Se cutremurà de câte ori lumina orbitoare a fulgerului despica bezna nopții și-i veniau ameteli când tunetul, pornit pe urma fășiei de foc, sguduià acest clocot uriaș.

Deodată i-se păru că o chiamă cineva pe nume. Ascultă atentă.

Chemarea se repetà încet, venind dinspre odaia tatălui ei. Tudora rămase nedumerită. Erà aevea, ori poate numai nervii osteniți de atâtea dureri își încearcă jocul lor cu dânsa?

Tresări... Pentru a treia oară se auzì strigată. Deslușià bine, erà graiul lui Oană. Luă hotărîrea și deschise ușa, ieșind în noaptea vijelioasă. Abià făcu însă câțiva pași, când se oprì țipând îngrozită.

Din umbra cerdacului se deslipì o fantomă uriașă, cuprinzând-o în brațele-i vânjoase și astupându-i gura. In svârcolirile ei neputincioase simți cum alte mâni îi pun cu sila o glugă peste cap. Puteri nevăzute o ridicară în sus. Țipetele-i îngrozite se înnecau în cuprinsul îngust al glugei și chiar dacă ecoul slab ar fi pătruns mai departe, uraganul ce stăpânea noaptea l-ar fi stins.

Sdrobită de neputință, își perdu simțirile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când se trezi, se văzu într'un cuprins străin şi fermecător, ca rupt dintr'o poveste veche. Erà în casa lui Köprili. Groaza ce-o cuprinse îi adună sângele în cap. Se repezì la uşă încercând s'o spargă. Erà însă uşă de stejar şi rezistà nepăsătoare. Căută o armă să-şi curme viaţa. Nu găsì nimic. Căzu apoi sdrobită pe covoarele ce acoperiau podelele şi plânse amarnic. Când îşi ridică privirile se trezì cu un arap în faţă. Il năpădì cu întrebări. Namila de om steteà însă ţapăn fără să scoată un cuvânt. Ori nu o înţelegeà, ori erà mut.

Săptămâni trecuseră în frământările acestui sbucium nou. Friguri, isvorîte din groaza nopţii crâncene, o topiseră cu desăvârşire. Sufletul ei rămăsese însă sănătos. Când fiorul morţii se depărtă dela căpătâiul ei, apăru şi Köprili ca un copil blajin, cerşind iertare pentru fapta lui şi aducând drept singură scuză — dragostea-i nebună. Fata lui Oană ascultă rugile înfocate, cu sufletul îngheţat.

In vreme ce Köprili petreceà la căpătâiul ei, cerşind un dram de dragoste, sufletul ei chema din marile depărtări chipul unui alt bărbat, chipul lui Nicolae Brateş.

Pe încetul însă se împăcă cu soarta-i amară. Văzând slăbiciunea Turcului pentru ea, prinse din nou nădejde.

Köprili erà fericit. Tânăr, avut, scăldat în favoarea Padişahului şi având cea mai frumoasă femee în iatacul său, nici nu se puteà să nu plutească în norii fericirei.

Şi nimeni nu ştià taina acestei fericiri. Căci zidurile reci tăceau, iar slujitorii erau ca şi pereţii.

După vreo lună, fata lui Oană se liniştise. Ziulica întreagă rătăcià pe cărările grădinei minuna-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

te, lăsând drum liber sufletului, în calea-i obicinuită, spre Moldova depărtată.

In grădină, făcu într'o zi cunoştinţa slahtiţului polon Otkolinsky care, ca rob prins în războiu, făceà pe grădinarul. Polonul îşi puse în joc capul pentru nefericita femee şi scrise răvaşul cunoscut lui Brateş, îngrijind cu bani grei ca să ajungă la destinaţie.

Zilele goniau nebune.

Nu mult după plecarea răvaşului, în sufletul Tudorei se produse o mare schimbare. Devenise mai blândă faţă de Kőprili. Gingăşia Turcului, frumuseţa şi sincera lui dragoste, pe care o dovedià cu atâta cerbicie, muiară inima fetei lui Oană. Se aflà la răspântie. Trebuià să aleagă între o moarte şi altă moarte. Oare nu crà moarte pentru dânsa viaţa în casa lui Kőprili? Erà în stăpânirea lui. Şi ce puteà dânsa, o femee slabă? Dar între ea şi Kőprili se pusese o umbră. Erà umbra lui Nicolae Brateş. Puternicul favorit al Sultanului ştià de umbra aceasta. I-o spusese doar idolul vieţii lui — Tudora.

— Kőprili! ziceà dânsa, până ce va trăì boerul Nicolae Brateş eu nu voiu fi a ta. Tu ai putere deplină asupră-mi, dar mă vei puteà numì a ta numai moartă.

Erà atâta hotărîre în cuvintele ei, încât Kőprili îşi încovoie capul gânditor. Şi în sufletul său luă hotărîrea de-a nimicì umbra care i-s'a pus în cale.

In Moldova, Nicolae Brateş, cu sufletul stins, trăind numai pentru ura împotriva păgânului, încălzià la rândul său inima tânărului Voivod împotriva păgânătăţii.

Ce va fi oare, când aceşti nouri încărcaţi cu ură se vor izbi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XX

Douăzeci de ani se scurseră încet, clipă de clipă, prin sita vremii. Douăzeci de ani lungi.

Câte nu s'au întâmplat în acești douăzeci de ani?

Voivodul tânăr al Moldovei se înnălță ca soarele, pe cerul învălmășelii neamurilor, orbind lumea cu luciul măririi sale. Țara mică, cu copii viteji, ajunse la un renume pe care nu l-a mai cunoscut vreodată. Pe paginile groase ale condicelor, logofeți învățați înscriau cu slove mari, țuguiate, faptele minunate, menite să hrănească nădejdile de mai bine ale unui alt șir de oameni cu veacuri mai târziu.

Din Ștefan cel tânăr, în douăzeci de ani, deveni Ștefan-cel-Mare, cel Bun, cel Sfânt, „ostașul lui Hristos" „apărătorul creștinătății" spaima neamurilor păgâne ale Orientului. Moldova mică își lărgi hotarele scăldându-și trupul, deopotrivă, în apele gălbui ale Nistrului, Dunării albastre și apele nemărginite ale Mării Negre. Din Hotin și până la mare eră o singură stăpânire, stăpânirea românească. Chilia și Cetatea-Albă, Ackormanul păgân, fluturau pe meterezele înnalte stindarul roșu-albastru al Moldovei, împodobit cu capul de bour.

In cetățile mărginașe, pârcălabi moldoveni hotărau pricinile tuturor.

In fundul nesfârșitei stepe, Tătarul bătut de atâtea ori pândeă lacom, dar îngrozit, la mica țărișoară. Polonii puternici, sdrobiți de mânia vijelioasă a țării sărace, făceau pe prietenii în silă. Iar pe tronul țării Ungurești, Matia, regele eșit din opinca românească a Huniadeștilor, își aduceă cu groază aminte de înfrângerea grozavă de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la Baia Moldovei. Turcul, retras în dosul Balcanului, își legă ranele primite dela un alt Vodă românesc : crâncenul Vlad Țepeș, feciorul lui Vlad Dracul.

Din scaunul de stejar al domniei moldovenești, Ștefan privià liniștit în jurul său. Prin sabie a câștigat cinste, respect și nume țării de eroi.

Un gând însă îl neliniștià : Turcul. De un timp încoace, de vre-o zece ani, atacurile puhoiului otoman deveniau tot mai dese, tot mai crâncene. Țara-Românească după lupte eroice, cari întreceau cu mult puterea unui neam mic și desbinat, după râuri de sânge, îngenunchiază, răscumpărându-și liniștea cu bani grei. Vlad Țepeș își mântuià ultimele zile ale vijelioasei sale vieți în casematele dela Buda, unde îl aruncase ruda sa, Matei Corvinul.

Rămăsese numai Moldova, în calea triumfătoare a copiilor lui Osman, respingând cu pieptul ei de oțel încercările neamului vijelios de a trece în Apusul luminat și încărcat de bogății.

Cât se puteà să dureze această rezistență, nici Vodă Ștefan nu știà. Vedeà bine, cum an de an se grămădesc tot mai pripite oștile turcești la vadul dela Obluciță. Pârcălabii din Chilia și Cetatea-Albă cereau tot mai intetit oști pentru apărarea porturilor românești. Prin gândul Voivodului, acolo în odăile largi ale cetății din Suceava, în nopți de nedormire, săturate cu grijile grele ale Domniei, vor fi trecut des înfiorările unui cataclism care să îngenuncheze și cuibul de vulturi— Moldova. Și ajutor nu puteà aștepta Moldova de nicăiri. Inconjurată de vecini hrăpăreți, de vecini cari nu puteau uità înfrângerile suferite, de unde să fi așteptat ajutor?

Toată nădejdea, ca întotdeauna, Vodă și-a pus-o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în Domnul din ceruri, ocrotitor al neamului şi în miile de viteji născuţi pe glia fecundă a ţării.

Şi veştile triste veniau la Suceava tot mai des. Ispravnicii din ţara de jos vestiau mari adunări de oşti, dealungul Dunării, despre cari nu se ştiă de pleacă spre imperiul german ori apucă drumul spre Moldova. Era anul 1476. Cu un an mai 'naainte vitejii moldoveni înfrânseră la „Podul Innalt" (1475) oastea Padişahului. O înfrânseră şi o înecară în apa Dunării.

Şi duşmanul se iveşte din nou, să răscumpere ruşinea din anul trecut. Sute de mii de Turci zăceau în tabără, la gurile Dunării, gata să treacă în Moldova. La gândul acesta, prin sufletul Voivodului treceau toate icoanele îngrozitoare ale încălcărilor vrăjmaşe. Vedeă satele în flăcări, poporul trecut prin sabie, femeile pângărite, fetele şi copiii târîţi în robia grea din care nu mai eră scăpare. In vederea oştilor păgâne, Ştefan chemă ţara la pregătire pentru luptă.

Eră anul memorabil 1476, anul scris cu sânge şi cu jale în letopiseţele moldoveneşti, ajunul luptei dela Răsboeni sau Valea-Albă, mormântul Moldovei.

Riza Köprili eră în culmea măririi sale. La un semn al lui, sute de mii de turci isvorau din zările sălbaticelor câmpii ale Asiei, înarmaţi până în dinţi, gata să-şi verse sângele pentru Profet şi Padişah. Grecul de odinioară devenì cel mai mare om al imperiului otoman.

Şi totuşi Riza Köprili nu eră fericit. Cine l-ar fi văzut în cuprinsul plin de minunăţii al seraiului său, îngenunchiând ceasuri întregi la căpătâiul unei roabe, cerşind cu cerbicia unui copil un dram de dragoste din belşugul sufletului roabei sale fru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

moase, acela n'ar fi recunoscut într'însul pe puternicul om, de teamă căruia tremură o jumătate din lume.

De douăzeci de ani cerşiă Turcul dragostea fetei lui Oană Pântece. Şi de douăzeci de ani, în fiecare zi, trebuiă să asculte acelaşi răspuns:

— Nu pot, Stăpâne! — umbra lui Nicolae Brateş nu mă lasă!

Vai, cât de înfocat urâ Köprili această umbră! De douăzeci de ani ura lui se grămădiă tot mai mult împotriva acestui om care se pusese, deacurmezişul, în calea dragostei lui. Ce n'a făcut pentru a-l perde! Repezit-a Tătarii Crâmului asupra Moldovei, dând poruncă Hanilor să caute capul boerului Nicolae Brateş. Prin intrigi iscusite a vârit vrajba între Moldova şi toţi vecinii ei cu gândul ascuns că, în unul din numeroasele războae, Nicolae Brateş va cădeà în cele din urmă.

Alah ori Iadul — Köprili nu ştiă — păzià însă capul ghiaurului. Deşi erà pretutindeni în fruntea oştilor, deşi îl vedeau duşmanii asvârlindu-se în cele mai crâncene învălmăşeli, săgeţile îndreptate asupră-i nu-l nimeriau.

După ani lungi veni în fine anul 1475, anul luptei dela Podul Innalt, când Köprili avu prilejul să stee pentru întâiaşi dată faţă în faţă cu acele oşti, în cuprinsul cărora lupta „umbra" duşmanului său de moarte, Nicolae Brateş. Când a plecat cu oastea, — luând cu sine pe Bogdan, viitorul Domn şi pe bătrânul trădător Oană, care se gârbovise cu desăvârşire în decursul lungului exil, — Köprili plecase cu gândul că va scăpà în fine de „umbra" vrăjmaşe. Luându-şi ziua bună dela sărmana-i roabă, îi făgăduì pe Coran că va aduce, viu ori mort, pe Nicolae Brateş.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Mort, mort să-l aduci — Nu vreau să-l văd viu... răspunse femeea cu lacrămi în ochi.

Şi Kőprili a plecat.

Lupta s'a dat la Podul Innalt, luptă dârză, pe viaţă şi moarte între cele două neamuri. In vârtejul îngrozitor al luptei a ajuns Kőprili să cunoască pe Nicolae Brateş. Boerul lupta ca un heruvim în fruntea cetei sale de călăreţi, asvârlindu-se nebun în învălmăşala fioroasă. Ordiile de ieniceri şi spahii, muşcau iarba îngălbenită a Moldovei sub loviturile duşmanului ce nu ştiă de milă. Kőprili mână mereu trupe proaspete, odihnite, anume spre locul unde luptă duşmanu-i de moarte.

O zi ţinuse lupta şi sub sară, când călărimea moldovană răzbi peste pod, soarta luptei fu hotărîtă. Copiii viteji ai Moldovei secerară coloanele de ieniceri, cari îngroziţi de furia grozavă a duşmanului întoarseră spatele câmpului de luptă lăsând laurii altora.

Kőprili a scăpat mulţămită picioarelor fugarului său. Vestea înfrângerii a ajuns înnaintea lui în Stambul şi pe urma ei oraşul se prefăcu într'un locaş al plângerii. Singură, numai casa lui Kőprili nu lua parte la doliu.

Retrasă în iatacul ei, nenorocita fată a lui Oană înnălţă rugi de mulţămire cerului, pentru biruinţa oştilor ţării după care i-se ducea sufletul şi pe care numai aveă noroc să o vadă.

Trist a venit înapoi Kőprili povestind Sultanului îngrozit, minuni despre ţara de viteji, îndârjind prin aceasta şi mai mult furia Padişahului împotriva Moldovei.

Războiul pierdut fu răpede uitat şi lumea păgână fu chemată din nou la arme, pentru a şterge pata de pe steagul verde al Profetului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901

Tudora ascultă, îngrozită, veștile cari se porniseră despre pregătirile mari ale păgânilor. Otkolinszki, polonul îmbătrânit în robie, i-le aduceă toate. Sufletul femeii, pe care întunerecul celor douăzeci de ani n'au putut să-l înstrăineze de pământul Moldovei, se turburase la auzul pregătirilor uriașe ce se făceau pentru pustiirea pământului din care s'a născut. Gândul ei zburâ la soțul despre care știă numai că trăește. Și aceasta o știă dela Kőprili, stăpânul ei, căci vedeă cum îi crește ura zi de zi împotriva „umbrei" care nu-i deschideă calea spre sufletul femeii.

Tudora aveă un fel de admirație pentru Kőprili. Sufletul ei de femee se simția măgulit de trăinicia dragostei ce-i arătă păgânul. Cinstea într'însul, gingășia și nobleța, însușiri atât de rare și la Turci, dar mai vârtos la Greci.

Erà doar absolut stăpân pe viața ei. Puteà culege, cu mână îndrăzneață, toate fructele dragostei. Kőprili voià însă femeea *întreagă,* îi doria și sufletul pe care ea nu-l puteà da, căci nu mai erà al ei.

Șovăelnică, cu suflet slab de femee, de multe ori ajungeà la capătul împotrivirii. In vremea celor douăzeci de ani, în decursul necontenitelor stăruințe ale lui Kőprili, brațele ei nu odată simțiră dorul de-a se desface...

Kőprili o rugà doar atât de frumos... viața — e scurtă, toată bucuria omului e aci pe pământ... Dar în clipele de slăbiciune, ea simțià cum umbra „lui", a soțului rătăcitor pe cărările vieții, îi ține brațele strânse.

Intr'o zi Otkolinski i-a șoptit că armiile turcești sunt gata de plecare.

Polonul erà trist. Credeà cu siguranță că Moldova va cădea de data aceasta și, sufletu-i de bun

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivaromania.ro/mdrr1901-1932

patriot, vedeà semiluna trecând peste ruinele Moldovei spre Lwov şi Varşovia, pământul ţării sale iubite. Tudora se înfiorà. După vre-o două zile venì şi fiul ei Bogdan la dânsa. Copilul de odinioară se făcuse fecior în toată puterea cuvântului. Erà cel mai frumos tânăr din Ţarigrad. Prin protecţia mare a lui Köprili, intrà de tânăr între vitejii „spahii", fără să-şi lăpede legea. Limba însă, o uitase aproape cu desăvârşire. Vorbia cu patimă despre apropiatul războiu şi despre urcarea sa în scaun. Tudora ascultà mâhnită cuvintele feciorului ei, care uitase de mult ţara iubită şi crescut printre străini, şi-a înstrăinat şi sufletul.

In decursul vorbirii, prin creerul fetei lui Oană fulgerà un gând straniu.

Chemă pe Bogdan în odaia ei. Ce a vorbit *mama* copilului ei, în liniştea odăii umbroase, nu se ştià, dar când peste câteva ore Bogdan părăsì seraiul erà trist şi ochii purtau semnele neînşelătoare ale plânsului.

Mama a descoperit feciorului taina naşterii sale, vorbindu-i fără a se stingherì de tatăl lui, de fratele bun care e acum pe tron, de Nicolae Brateş, de miselia lui Oană.

Când sufletul copilului rămase mişcat de povestea tainică a naşterii, ea, cu o ultimă sforţare, îi ceru cea mai mare jertfă ce o poate cere o mamă feciorului ei. Ii ceru să fugă din oastea păgânească, să treacă în tabăra fratelui său şi dacă nu se va puteà astfel, să moară mai bine alături de tatăl său adoptiv şi de neamul său, decât să urce cu ruşine, peste colinele de morţi moldoveni, pe Tronul de stejar al Moldovei.

Copilul făgădui.

Sufletul lui trecuse, în aceste câteva clipe, printr'o prefacere desăvârşità, la gândul că e fecio-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rul pristăvitului Vodă Bogdan. Zguduirea sufletească fu prea mare. Nu mai vedeà decât singura cale, calea cinstei care nu se puteà sfârşi decât în moarte. Va muri pentru Moldova. Va muri atunci când ţara va cere această jertfă tuturor fiilor ei. Copilul unui Voivod moldovan nu poate face alta decât să moară pentru ţara sa.

Nu mult după ce-i plecă feciorul, venì şi Kőprili.

Când îl primì, obrazul Tudorei erà liniştit, senin. Numai din când în când cădeà câte un fulger straniu pe faţa ei, cum cade vara fulgerul răsleţ, după o furtună straşnică, peste firea înseninată. Kőprili, cuprins cu totul de farmecul dragostei sale nebune, vrăjit numai de gândurile zilelor viitoare, de răzbunarea lui, nu observă fulgerările astea.

Vorbià aprins despre apropiatul războì. Işi desvăluia deschis toate planurile.. Innaintea ochilor săi pultià icoana năvălirii în Moldova, pe care o vedeà prăbuşindu-se.

Fata lui Oană avu tăria să asculte liniştită, întregul potop de vorbe, răsărit din orgoliul jicnit al păgânului, fără a vădì cu un singur semn măcar, că sufletul îi sângerează. Ascultă tăcută şi abiă atunci tresărì, când auzì pe Kőprili spunând:

— De data aceasta am să-ţi aduc capul „lui".

Prin trupul maiestos al Tudorii trecu fiorul groazei. Dar fu numai o înfiorare de-o clipă

Ziua aceea se sfârşì în farmecul cu care a încercat Kőprili să-şi îmbrace rămasul său bun. Nici de data asta el nu încetă de a-i cerşì dragostea. Tudora îi mângâie capul şi-i zise trist:

— Până la întoarcere, aşteaptă ! Odată întors, când umbra „lui" nu va mai fi, atunci... atunci, da.

Kőprili îi duse mâna la buze.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Rămasă singură, în strălucitul palat, fata lui Oană petrecu acea noapte, veghind. Din dosul geamurilor închise, ascultă îngrozită ropotul cadențat al oștilor cari treceau... ca un puhoi ce părea că nu se mai sfârșește.

Prin sufletul Tudorei gândurile grele năvăliau șuvoiu și fără de nici o legătură. Cum încerca să închidă ochii, icoane de mult văzute răsăriau ae vea. Vedeă gloate de țărani liniștiți, răzimați de uriașe lănci, cu ochii aprinși de dorul uciderii, pândind tăcuți în largul cuprins al câmpiilor moldovene. Vedeă boerimea adunată în pâlcuri, în hainele ei scânteetoare, pregătindu-se cu tradiționala liniște, moștenită din străbuni, pentru măcelul apropiat, care le aduceă poate și moartea. Vedeă până și lupta, desfășurându-se în toată grozăvia ei înfiorătoare și în învălmășeala mare, în umbra steagului țării, vedeă luptând nebun, căutând cu dinadinsul moartea... soțul ei.

Friguri o apucară. O treceau fiorii, brăzdându-i sufletul răscolit și închipuirile sângeroase, înfiorătoare, nu mai voiau să piară.

Dimineața, când s'a ridicat sdrobită din așternutul ei, părea că ieșise din mormânt.

In liniștea fermecătoare a acestei dimineți, din sufletul Tudorei se rupse o rugă, luându-și sborul spre nemărginitul azur al cerului, o rugă în care eră cuprins însuși sufletul femeei, ființa ei întreagă:

— Doamne, apără Moldova!

Sfatul Măriei Sale Ștefan se isprăvì la Suceava cu porunca pe care gornici domnești o purtară, însoțită de paloșele însângerate, prin tot cuprinsul țării Moldovei:

— La arme Moldoveni! Ne calcă păgânul!!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Chemarea aceasta răsună prin văi, peste colnice, la şes şi în munţii întunecaţi. Şi pe urma chemării, cete de ţărani, de boeri, de curteni, de lefegii, pedestrime şi călăreţi, puşcaşi, izvorau de prin lunci, contopindu-se într'un râu puternic, într'un râu ce părea de oţel, de-alungul drumului mare ce ducea dinspre Suceava spre Dunăre.

Vodă Ştefan orândui tabăra la Bârlad, pentru a fi pe de o parte mai aproape de munţii dătători de scut, pe de alta ca să nu se prea depărteze de Prut, de pe ţărmul protivnic al căruia, pândia Tătarul crud, clipa de-a se răpezi în Moldova.

Iscoade vrednice de crezare cercetaseră ţărmul Dunării. Ascunse în desimea stufăriilor de lângă ţărm, numărau îngroziţi tabiile de ieniceri, de topci, de spahii, de salahori, adunaţi din toate unghiurile lumii şi din toate neamurile. Când rapoartele ispravnicilor întăriră spusele iscoadelor, Ştefan chemă pe boeri şi căpitani, pe pârcălabi şi hotnogi la sfat, desvălindu-le mărimea viforului care se năpusteşte asupra ţării. Le aduse aminte de faptele măreţe ale anilor de mărire, rugându-i că şi de data asta să-şi facă datoria pentru ţară. Răspunsul boerilor se vădi prin graiul bătrânului Gangur dela Orheiu.

— Măria Ta! Noi suntem gata să murim pentru Moldova.

Ca la un semn dat, boerii zburară săbiile în văzduh şi tavanul scund al divanului dela Bârlad se cutremură sub puterea strigătului eşit din sute de piepturi.

— Murim, Măria Ta!

Vodă, vulturul încărunţit în războaie plângeă. Şi nu plângeă de durere, ci de bucurie văzând în ochii şi sufletul tovarăşilor săi de arme, flacăra aceluiaşi foc sfânt al iubirii de neam, ale cărei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vălvătăi le văzuse urcându-se până la ceruri în atâtea și atâtea lupte crâncene. Și totuși, sufletul lui Ștefan era bântuit de o mare întristare. Niciodată în cursul Domniei lui, nu văzuse rostogolindu-se un nor atât de mare, atât de încărcat, împotriva Moldovei ca în aceste clipe.

Într'o seară, când oastea întreagă odihnia, Vodă chemă la sine pe Nicolae Brateș. Urcară un colnic de unde ochiul se puteă pierde afund în noaptea luminată de luna plină.

De sus, Ștefan își răpezi ochii peste miile de corturi, sub cari se odihniau zecile de mii de bravi, ce închinaseră viața lor morții, pentru Moldova.

Nicolae Brateș, stă alături de Vodă fără să-i tulbure liniștea. Boerul nu mai eră de recunoscut.

Cei douăzeci de ani trecuți au lăsat brazde adânci în urma lor. De frânt nu l-au putut înfrânge. Dar îi puteai citi durerea pe față. Și câte n'a încercat el în cei douăzeci de ani, ca să poată da uitării, pe moarta, a cărei amintire îi răscolia într'una liniștea.

Toate au fost zadarnice!

Simțimântul neputinței sale, îl îmbătrânise înnainte de vreme.

Să știi unde se află ființa, pentru care ți-ai fi dat bucuros sufletul și să nu-i poți ajuta nimic.

Câte planuri desnădăjduite nu făurise boerul, mai ales în primii ani ai nenorocirii.

Dar Vodă îl oprià.

— Ce ți-ar folosì acum, Nicolae, — ziceà dânsul, de te-ai duce la Țarigrad. De scăpat n'o poți scăpà, căci n'ai ajutor. Ș'apoi să zicem c'o scapi... ce faci cu femeia... pângărită de păgân...

Nicolae Brateș, la auzul vorbelor acestora, simțià cum începe pământul să se învârtească. Tudora lui în brațele unui păgân!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dar dacă nu e așă? încercă boerul să-și întăriască credința; Tudora, nu, mai bine moare de o mie de ori decât...

Și alte închipuiri, tot mai stranii, izvorau din sufletul lui, stăpânit de icoana femeii iubite. Poate s'o fi împăcat cu soarta ei! îi șoptiă un glas tainic la ureche. Femeea e slabă și nu-i trebue mult ca să se clatine. S'o fi svârlit de bună voe în brațele Turcului.

Gândurile, de felul celui din urmă, răscoliau adânc sufletul bietului om.

Ce n'ar da să știe ce se petrece în Țarigrad. Și câtă bucurie ar fi simțit sufetul lui, auzind de cerbicia femeii care a fost a lui odată.

Vremea însă usucă toate lacrimile și vindecă toate durerile. Anii de înfiorare sufletească au trecut și din flacăra mare a durerii, în sufletul boerului Brateș n'a rămas decât o modestă candelă, a cărei flacără, ardeă, hrănindu-se din untdelemnul urei strecurate prin sita anilor trecuți. Erà un opaiț mic care ardeă stins, dar ardeă neîncetat.

Cu timpul, îndeletnicirile țării cerură lui Brateș să plece pe meleaguri străine. Vodă știă multe drumuri și aveă nevoe mare de oameni cari să facă aceste căi. După câțiva ani, îl vedem pe Nicolae Brateș, rupt de capitala țării, ducând o viață curioasă pentru acele timpuri.

De cum i se strecură în minte gândul că nu-și mai poate scoate nevasta din mâna păgânului, îi pusese pomeni ca unei moarte la toate mănăstirile din Moldova. Nicolae Brateș aveă moșii întinse prin județul Bacău, moșii pe cari le lucrau cu multă hărnicie Săcuii și Sașii aduși din Ardeal. Intr'o bună zi, ce-i vine prin cap boerului. Să-și întocmească o ceată de oșteni cu cari apoi să se așeze undeva, la vreo trecătoare, ținând ca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lea oricărui duşman ce s'ar încumetă a intră în ţară. La început, mulţi zâmbiră auzind de planul lui. Dar el nu şi-a prea bătut capul. După vreo trei luni de zile, trei sute de voinici, toţi călăreţi, îmbrăcaţi la fel, aşteptau porunca lui Vodă pentru a plecă împotriva oricărui duşman. Vodă îi orândui la vadul Nistrului şi incurând, dealungul stepei întinse, se lăţisc—ca o groază nouă peste Tătari—vestea „dracilor roşii", cum le eşise numele pe urma hainelor roşii ce purtau.

Şi de-atunci Nicolae Brateş trăiă numai pentru ura sa împotriva duşmanilor Moldovei, dar mai vârtos împotriva păgânilor.

Şi douăzeci de ani de-arândul au dus-o într'o harţă cu toate neamurile. Acum un an întâlni şi pe Kőprili în lupta dela Podul Innalt. Miile de oameni i-au despărţit în învălmăşeala luptei. I-a văzut privirea în atâtea rânduri, cum se uită la el cu ură şi cu un aer de ironie. Aşa dar îl cunoşteă. Păgânul i-a scăpat însă.

Acum se vor întâlni din nou. Şi de data aceasta boerul simţiă că se va sfârşi socoteala. I-o spuneă cineva la ureche.

In seara de care am pomenit, Vodă steteă pe colnic şi privià peste tabăra moldovenească. Duşmanul erà încă departe şi trebuiau săptămâni până să ajungă.

Brateş nu tulburà gândurile Domnului. Aveà şi el la ce se gândì. Ii răsăriseră în suflet icoanele zilelor ce vor urmà şi gândul ispititor de a se întâlni cu Kőprili.

Deodată Vodă rupse tăcerea.

— Nicolae, ştii că şi Laiotă Munteanul e în tabăra lui Mohamed?

Boerul dete din cap.

— Şi el, şi nemernicul de Oană.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ștefan surîse trist.

— Ce soartă Nicolae, să vezi luptându-se alături de dușmani chiar frați de-ai tăi! Săraca Moldovă!

In aerul blând al nopții se auziau nechezături depărtate.

— De acum, continuă Vodă, mi-am perdut și eu nădejdile toate. Cu atâta oaste nu vom puteă ține piept. Ne va răzbi păgânul. Dar — adaose dânsul hotărît — ne vom face datoria. Să nu râdă Turcul de noi.

In clipa aceea, ecoul unei învălmășeli de glasuri răzbătu până la dânșii. Sgomotul venià dela marginea taberii.

Prin pânza luminată a nopții se vădì limpede un grup de oameni, care pornise în direcția cortului marelui Hatman și din ce se apropià din ce creșteà tot mai mult.

Vodă privì întrebător la boer.

— Vor fi prins vre-un Turc iscoditor, zise acesta.

Stăpânit de nedumerire, Vodă plecă spre ceata care înnaintà zgomotoasă. La poalele colnicului se întâlniră.

— Măria Ta, Măria Ta! strigară o sumă de glasuri, călăreții boerului Brateș au prins un Turc rătăcitor. Zice că-i moldovean.

Cercul de oameni se desfăcu și în mijloc rămăsese singur Turcul. Brateș cum îl văzu, simți că-l străbate o înfiorare stranie. Ochii aceștia i-a mai văzut el odată. Nu apucă însă să-și poată da sama, că Turcul întreabă într'o moldovenească slabă :

— Care este boer Brateș?

— Eu sunt, ce vrei și cine ești?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Turcul însă nu mai răspunse, ci se aruncă la pieptul boerului strigând:

— Tată, eu sunt — Bogdan al tău!

Ceata de ostaşi şi însuşi Vodă se retraseră sfioşi. Într'o clipă le apăru tuturora povestea tristă a boerului.

— I-a venit coconul! Mări... tot mai e un Dumnezeu!

Soldaţi încercaţi în lupte îşi simţiră ochii umezi şi întoarseră spatele, căutându-şi de drum.

Iar în cuprinsul gol, tatăl şi feciorul se ţineau strâns îmbrăţişaţi în dragostea pe care n'au putut-o ucide ani şi ani dearândul.

Apoi boerul se desmeticî şi luând braţul tânărului, fără să mai privească la cineva, o porni spre cortul său. Pe urma lor, cu ochii umezi, Vodă privia adânc mişcat. Iar în lagărul mare, încă în aceeaşi noapte, mersese vestea dela boer la boer.

— Nicolae Brateş şi-a găsit feciorul.

Ştefan Vodă simţia îndoit bucuria prietinului său. Întâi pentru că şi-a găsit copilul şi apoi fiindcă lipsia acum peţitorul adus de Turci la tronul Moldovei. Vodă privi cu mult interes la tânăr, cele câteva clipe câte i-au fost date, şoptind ca pentru sine:

— Curat tata, Dumnezeu să-l ierte.

Glasul sângelui îşi cerià dreptul. Cât de mult ar fi voit să-l strângă şi el în brate!

Dar nu-i erà iertat.

De-ar fi ştiut Vodă, că sufletul de mamă a deschis porţile tainei celei mari, nu ar fi şovăit nicio clipă.

In tabăra lui Köprili, în vremea asta, gonaci răzleţi răscoliau toate unghiurile să dee de urma tânărului ciauş de spahii, care dispăruse într'o bună zi, pe nevisate. L'au căutat zădarnic. Bogdan

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1

eră dispărut, iar Köprili își pierduse cu desăvârșire capul. Ce eră să facă fără Bogdan? Cum se va întoarce la Tudora, fără feciorul ei?

Iar ziua bătăliei dela Valea-Albă se apropiă încet.

In sfârșit sosi și ziua bătăliei.

Vodă Ștefan trecu și prin fiorul unei alte mari dureri, din care ieșind, văzu că nu mai e mântuire pentru țară. Cu zece zile înainte de bătălie sosi vestea îngrozitoare că, ordiile tătare s'au năpustit peste Prut și au intrat în țara rămasă fără apărare, prădând și trecând prin sabie tot ce eră viu. La auzul vestei înfiorătoare, în patruzeci de mii de țărani încremeni sufletul de durere. Ei cerură lui Vodă să le îngădue să mai dee odată pe la vetrele lor, să mântue ce mai e de mântuit, legându-se cu jurământ că, orice vor găsi acasă, peste două săptămâni vor veni înapoi. Cu sufletul sângerat le-a dat Vodă voia, rămâind dânsul în fața dușmanului cu zece mii de boeri.

Vremea treceă, dușmanul eră aproape și țăranii nu mai veniau. Ștefan se hotărî să se pue în calea dușmanului cu boerimea țării. Alese pădurea dela Valea Albă. Mormânt frumos, pentru floarea unei țări.

Când iscoadele trimise în calea dușmanului îi vestiră apropierea, Vodă luă ultimele hotărîri pentru luptă. Boerii se cuminecară cu toții, își uciseră caii, își luară rămas bun unii dela alții și se închinaseră morții în toată liniștea.

Intrară în pădure. Fiecare se așeză la locul, care eră de mai înainte însemnat; își tocmiră pistoalele, turnând praf proaspăt în „tigaia" de lângă cremene, își traseră săbiile grele de oțel, trântind tecile goale la pământ, ghioage de vidră

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistalmuseum.ro/mdrr1901-1932

se înfundară mai pe ochi. Cei mai tineri şi mai isteţi încordau arcurile, aducând la piept tolba, care le atârnă în spate, ca să le fie mai la îndămână scoaterea săgeţilor lungi, în timpul luptei.

Deasupra pădurii ducea drumul cel mare, care legă Brăila cu Suceava, un drum lat, bătut de sute de ani de caravanele negustătorilor cari aduceau marfa Apusului harnic spre Răsărit, întorcându-i în schimb bogăţiile acestuia.

Pe acest drum, în stânga pădurii, apărură „vulturii" lui Nicolae Brateş. Erau ca nişte heruvimi ai răsbunării, în hainele lor roşii, pe cai ca păcatul de negri.

In frunte sta însuşi căpitanul, de astădată îmbrăcat nu în obicinuita-i haină de sânge, ci în alb, fără altă podoabă decât nasturii de pietre scumpe şi lanţul greu de aur, pe care i-l dăruise după lupta dela Podul înnalt însuşi Vodă Ştefan. Şi coloarea albă e doar a morţii, iar Brateş pentru moarte se pregătise cu ziua de azi.

Lângă el, de astădată, steteà Bogdan în hainele boerilor moldoveni.

Din când în când, ochii lui Brateş treceau alintători peste figura frumoasă a lui Bogdan învăluindu-l cu priviri pline de duioşie.

Prin minte îi fulgeră gândul straniu al cruzimei sorţii.

Cât de meşteră i s'a dovedit soarta! Soţia şi-a perdut-o pentru totdeauna. Copilul care nu erà al lui, dar care îi aminteà chipul celor două fiinţe pe cari le-a iubit deopotrivă, îi răsare în cale după atâţia ani, tocmai în ajunul morţii.

O clipă Brateş căută cu gândul să-l scape. Bogdan însă nu voià să audă odată cu capul de aşà ceva. Voià să moară, căci numai prin moarte, cre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1912

deă că va puteă răscumpără păcatul bunicului său. Şi astfel a rămas hotărît.

In dimineaţa luptei, Brateş îi umplu buzunarul cu galbeni. Acesta erà un obicei vechi al boerilor Români, pentru ca păgânul biruitor, setos de pradă, să nu-şi bată joc de trupurile lor. Tatăl şi feciorul îşi împărtăşiau cele din urmă gânduri.

Iscoadele cele din urmă veniseră, vestind duşmanul după colnicul din faţă. Din clipă în clipă se aşteptă ivirea lui. Deodată tresăriră. Prin văzduh se împrăştiè sunetul unei bubuituri surde, prelungindu-se prin văile acoperite de negura dimineţii. Apoi altă şi altă bubuitură... Pe o ridicătură din faţa pădurii, apăru pe un armăsar alb, Măria Sa Vodă Ştefan, Domnul Moldovei. In clipa în care figura lui se ivì pe colnic, din Valea Albă se rădică un vifor, un strigăt din zece mii de piepturi, care acoperì bubuitul tunurilor lui Mohamed, strigătul de urare, salutul celor ce aveau să moară, salutul îndreptat măritului Voevod, stăpânul şi Domnul pământului moldovenesc; din zece mii de piepturi se rădică spre ceruri, ca o rugăciune, strămoşescul strigăt:

„Trăiască Moldova!"

Voevodul îşi descoperì capul uns cu mirul domniilor româneşti. Pletele lui de aur se revărsau ca nişte unde pe mantia neagră, ale cărei margini erau prinse într'o copcie mare de argint, peste pieptul lat, acoperit de o platoşă de oţel, în mijlocul căreia strălucià capul de bour al Moldovei bătut din aur. Un dolman scurt de catifea neagră, lăsà să i-se vadă aripele peste pantalonii de aceeaşi coloare, strânşi în nişte cisme galbăne de cordovan. Şi cum steteà Domnul Moldovei călare, cu mâna pe sabia-i lată, rotindu-şi ochii peste pădure, soarele se rupse dintre nori, revărsând ra-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafantastica.ro/mdrr1901-1932

zele sale de foc peste pământ. Şi cum căzuseră vre-o câteva pe capul lui de aur, el părea a fi cuprins în aureolă de mucenic.

Şi viforul de însufleţire, parcă nu mai voia să se domolească, iar văile îngânau clocotind strigătul de mărire adresat Ţării şi Domnului, din pragul morţii.

Peste Valea-Albă, dinspre răsărit, vântul aducea sgomotul nedesluşit al unui şopot ce nu se mai sfârşia. Se apropia urgia. Pe drum se ivì un nor de pulbere, şi nu peste mult timp Spahii în haine albastre apărură ameninţători.

Cum deteră cu ochii de ceata lui Brateş, scoaseră un urlet îngrozitor şi-şi repeziră fugarii spre Moldoveni. Dar cum ajunseră în dreptul pădurii, o mână nevăzută îi fulgeră cu sutele: erau săgeţile boerilor. Tot în acel timp goarna cetei lui Brateş brăzdă, cu ţipătul ei, aerul în care se îngrămădiau fioroasele vaiete de răniţi, cu zbârnâitul înfiorător al săgeţilor aducătoare de moarte.

Boerul ridică baltagul greu şi răcnì cu glas răguşit:

— După mine, copii! Ucide! Ucide!!

Feciorii scoaseră grăbiţi dela oblâncul şelelor baltagele grele, petrecându-şi degetele prin laţul de curea. Inc'odată ţipă cornul, pintenii loviră în deşerturile fugarilor, cari turbaţi de durere se repeziră nebuni în şirul de duşmani. Măcelul începu.

Aerul se umpluse de pulbere, de fum, de vaetele înfricoşatelor dureri, mormanele de morţi creşteau într'una şi bieţii răniţi se târau deabuşelea, căutând să-şi scape viaţa din învălmăşeala fioroasă a morţii. Tunurile bubuiau surd în răstimpuri şi ghiulele grele de piatră, legate cu lanţuri, doborau rânduri întregi de oşteni. Şi peste toate astea, vâjâitul lugubru de săgeţi şi cântecul cornului ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sună de atac, întonau o simfonie cum numai ladul e în stare să producă în zilele-i de bucurie. Românii luptau în desnădejde. Baltagele grele cădeau cadenţat, stingând cu fiece cădere câte o viaţă de duşman. Şi luptau în tăcere, ca nişte stafii în mijlocul învălmăşelii şi a urletelor ce ridicau păgânii. Astfel ţinu lupta până către amează. Fusese un moment când vitejii Spahii fură răzbiţi de voluntarii morţii, dar agalele îi mânară cu biciuşcele îndărăt la moarte, în vremece crudul Mohamed turbă de mânie. Ienicerii îşi făcură vânt înnainte, spre pădure, sub conducerea beglerbegului de Anatolia, pe la două ceasuri după prânz. Soarele îşi descărcă tot focul pe pământ. Din desişul arborilor roiau săgeţile boerilor, doborând rânduri întregi de duşmani. Feciorii deşerturilor din Asia muriau, blestemând pământul, care le cereă viaţa.

In jurul lui Nicolae Brateş, învălmăşala eră mai mare: cincizeci de pungi de galbini pusese Köprili pe capul lui, şi luciul aurului mână pe toţi spre viteazul boer. Mulţi au căzut însă fulgeraţi de baltagul lui şi al feciorilor, cari nu-l scăpau din ochi. Deodată însă căpitanul se cutremură în şea, apoi duse mâna repede la inimă, se ridică în scări, întoarse capul căutând cu ochii pe Bogdan, ş'apoi se prăbuşi pe grumazul fugarului său. Din gura a mii de Spahii se avântă un răcnet de bucurie. Bogdan se plecă peste trupul tatălui său. Braţul ce doborîse atâtea vieţi se răcise şi suflul ochilor îngheţase. In toiul luptei el se plecă şi sărută fruntea boerului pe a cărei boltitură albă încremenise câţiva stropi de sudoare. Apoi se amestecă din nou în furnicarul de oameni.

Lupta cuprinsea în disperare.

Deodată spahii ridicară un strigăt de urale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaroman.ro/mdrr1901-1932

Bogdan privì înfiorat la pricina acestei bucurii. Un spahiu bătrân înnălţase pe vârful unei suliţi capul retezat al lui Nicolae Brateş. Bogdan simţì cum îi îngheaţă sângele în vine. In acelaşi timp, simţì o pară de foc pârjolindu-l... înnaintea ochilor se întunecă lumea... el vedeà numai capul acela rătezat... cu ochii deschişi, mari, sticloşi... Armăsarul lui se azvârlì înainte, nebun, sub boldul năpraznic al pintenilor, cari îi intrase adânc în carne.

Feciorul împărţià moartea ca un arhanghel. Deodată tresărì. Văzu înaintea sa un spahiu aplecat peste coama calului, încordându-şi arcul. O clipă şi totul fu pierdut. Ii venì o căldură moleşitoare pe piept şi un dor de a dormì.

Feciorul lui Brateş se rostogolì din şea peste morţii ceilalţi. Deasupra lui moartea îşi urmà ospăţul fioros.

Pe vârful de deal, Mohamed îşi netezià barba albă, glumind cu cei din suita lui. Erà vesel de isbândă. Nu departe de el steteà, cu capul în piept, privind pierdut la ospăţul fioros din vale, un om îmbrăcat la fel cu boerii cari muriau, un bătrân gârbovit de ani, cu pletele albe, bătute de vânt: Oană Pântece.

Deodată un strigăt din mii şi mii de piepturi se avântă în văzduh, un strigăt ce pomeneà de un zeu străin; „Allah! Allah!", răsună fioros peste valea îngrăşată de sânge, vestind lugubru că Turcii au răsbit în pădure.

Köprili venì, călărind pe calul său alb, înnaintea Sultanului. Se oprì, coborî din şea şi venind la sultan se plecă şi sărută poalele Padişahului, vestindu-i cu bucurie intrarea oştilor sale în pădure.

Boerii apărau pădurea, luptându-se ca leii.

Fiecare arbore erà o redută, înnaintea căreia se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1938

ridicau adevărate movile de dușmani trimiși în raiul lui Mohamed. Moșul erà alături cu fiul și nepotul, trei generații laolaltă. Și luptau până la ultima suflare; cei răniți la picioare, luptau în genunchi.

Când soarele, speriat de măcelul ce văzuse, se ascunse la Apus, după pânza de nouri, Măria Sa Moartea își îndeplinise rostul. Pădurea dela Valea-Albă erà liniștită. Cei zece mii de eroi dormiau liniștiți, somnul dulce al morții, adumbriți de copacii seculari ai pădurii uriașe.

In vremea aceasta pe drumul mare, la lumina făcliilor de rășină, Kőprili și cu Oană cercetau grăbiți printre mormanele de morți trupul lui Bogdan. Un ciauș bătrân de Spahii le spusese că el a căzut luptând cu Moldovenii. Arapii răscoliau morții. Erau feciorii, „dracii roșii" ai lui Brateș. Deodată Oană răcnì disperat.

Culcat pe spate lângă un trunchiu căruia îi lipsià capul, Oană își cunoscu nepotul. Se asvârlì asupra lui, descărcându-și întreaga sa durere în tânguiri înnecate de plâns. Kőprili stetea de o parte, turburat.

Gândurile îi zburară departe, spre grădinile feerice ale Țarigradului unde o *mamă* bănuiă, poate în taină, moartea copilului ei. Kőprili se cutremură. In fața lui, Oană ținea în brațe trupul neînsuflețit al nepotului său. Privirea lui tulburată erà ațintită asupra feții lui Bogdan. Apoi privirea lunecă dela nepot la trupul lui Brateș. Cuprins de o furie nebună, izbì cu piciorul în trupul decapitat:

— Mi-ai mâncat și cea din urmă nădejde! Mi-ai mâncat și nepotul, afurisitule!

Jur împrejur se pogorîse o liniște de moarte. Doar câte un armăsar mai nechezà în noapte, chemându-și stăpânul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
romanitransilvania.ro/morri1901-1932

De sub câte o movilă de morți, gemete grele înfiorau întunericul.

La Stambul bucuria ajunsese la culme. Gonaci împărătești au adus vestea marei izbânzi osmane asupra Voivodului moldovan, care a cutezat să se împotrivească brațului puternic al Padișahului. De pe minaretele înalte, muezinii vestiau cu glas trăgănat biruința strălucită, preamărind pe Alah pentru această grație a sa.

După ce primul șuvoiu de veselie nebună s'a potolit, toată lumea aștepta cu mare nerăbdare să vadă expuse, înaintea „Luminatei Porți", trofeele aduse din războiu, despre cari gonacii veniți înnainte știau povești minunate.

In seraiul lui Kőprili veștile biruinței au produs o mare întristare. Stăpâna a scos cu biciul, din iatacul său, pe roabele cari i-au adus știrea biruinței stăpânului. Pe urmă se închise în casă, neîngăduind nimănui intrarea decât numai polonului bătrân Otkolinsky.

Intr'una din zile, pe când Stambulul ferbià de bucuria învingerii, Tudora chemă la sine pe Polon.

— Cunoști tu otrăvurile? il întrebă.

— Eu nu le cunosc, dar știu pe cineva, care le cunoaște bine. Un Grec care face negoț cu otravă.

— Ce crezi, de voiu chemà eu pe Grec acì, va venì!

Polonul dete din cap.

— Nu cred, e mult prea șiret!

Tudora păru că se gândește.

— Trimite-mă pe mine stăpână — continuă polonul — eu îndeplinesc orice poruncă. Știu ce vrei, și bine faci!

— Ce vreau eu?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Să te ucizi. Doamnă! La ce bun să mai trăești acum?...

Tudora păli.

— Ce zici tu?... Dar de ce să-mi doresc moartea?

— Iartă-mă... iartă-mă... ori ucide-mă...

— Ce știi... Ce-mi ascunzi tu mie? zise Tudora abiă răsuflând.

Polonul nu cuteză să se ridice, ci căzut la pământ îngână rupt:

— Selim... arapul a sosit eri seara... dar n'a cutezat să vină să spună solia Stăpânului...

Tudora simți că-i piere răsuflarea.

— Pane... de știi de Dumnezeu, vorbește!

— Selim a adus vestea că coconașul Bogdan a murit în războiu printre Moldoveni... a fugit din tabăra lui Köprili și s'a luptat cu ai săi până a murit...

Tudora se răzimă de un scaun. I-se păru că s'a deschis înaintea ei o prăpastie adâncă...

— Ridică-te, Pane! — și ascultă ce-ți poruncesc! Mergi și caută pe Grec și fă rost de o otravă care să ucidă prin sărutat... Dar așă ca cel sărutat să moară întâi... Trebue să primesc pe Köprili... doar a biruit... Și trimite pe Selim...

Glasu-i liniștit, înfioră pe Polon.

Nu trecu mult și arapul sosi apropiindu-se cu închinăciuni profunde.

Tudora zăceă întinsă pe un divan. Fața îi erà albă ca marmura și liniștită ca apa Bosforului într'o zi senină.

— Povestește, Selim, cum a fost!

Arapul se așează pe o perniță la picioarele femeii și începu în limba lui înflorită să povestească pe larg întreaga campanie, dela plecare până la Valea-Albă. Tudora ascultă cu pleoapele pe ju-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/vndrr1901-1932

mătate închise. Numai când începu să spue despre pierderea de urmă a tânărului ciauș, ochii femeii se deschiseră mari. Parcă ascultă cu luareaminte. Apoi veni lupta. Turcul nu aveă cuvinte să laude vitejia ghiaurilor și mai vârtos a unuia, un beglerbeg al ghiaurilor, Brateș, pe al cărui cap pusese Köprili cincizeci pungi de aur. Lângă acesta a murit și Bogdan. Și cum a murit... ca un viteaz.

Ochii Tudorei se aprinseră.

— Ș'apoi ce s'a făcut cu dânșii? I-au îngropat?

— Pe Bogdan ciauș da, dar pe celălalt nu. Capul lui l-a trimis Sultanului la Stambul și acum e pus pe o tavă de argint înnaintea „porții" pentru ca să-l vadă și să-l scuipe credincioșii.

Tudora tresări ca fulgerată.

— Unde-i?

— La „poartă", e pus pe o tavă de argint. Așă e obiceiul!

Fata lui Oană sări de pe divan. Trase un inel de pe deget și-l asvârlì arapului.

— Chiamă pe Zaina!!

Turcul eșì. Tudora se oprì în mijlocul odăii. Pironì privirea în podele, și, ca și cum ar fi căutat-o întărire pentru suflet, bolborosì:

— Fii tare! Încă vreo câteva ore numai! Acum nu-i îngăduit să-ți arăți durerea!

Se cutremură. O roabă bătrână să ivì între perdelele dela ușă.

— Zaina, zise Tudora, mergem să vedem capul „ghiaurului" la poarta seraiului! Roaba se închină adânc. Tudora își puse un văl alb pe cap și-și atârnă o mantie albă pe umeri.

Eșiră.

In fața „porții" seraiului împărătesc, eră o mulțime mare de oameni. Strigăte țâșneau răslețe, ți-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pete pline de ură. Sus, pe un zid de piatră erà o tavă de argint şi pe tavă un cap palid ca de ceară.

Erà capul lui Nicolae Brateş.

Din sânul mulţimii izbucnì un ţipăt atât de sfâşietor, încât mulţimea tăcu ca la un signal şi se întoarse nedumerită spre locul de unde venise ţipătul. Dar nu putură să vadă decât două cadâne, depărtându-se spre o stradă laterală.

Când Tudora ajunse acasă şi se văzu singură, simţì cum o durere îi frânge genunchii. Căzu la pământ, într'un hohot de plâns. Ceasuri întregi i-au trebuit, ca să-şi înfrângă sbuciumul. Şi când se mai liniştì, se aşeză pe o sofa, cuprinsă de o toropeală adâncă. Începu să vorbească cu cineva. Părea că o umbră ar fi alături de dânsa şi umbrei acesteia îi vorbeşte

— Nicolae! s'a împlinit profeţia ţigancei Ruhmi până la un cuvânt. *Copilul mort, capul tău pe argint!* Ce fericit eşti tu! Ai murit în ţara ta, alături de copilul meu, ca un viteaz. Mi-a venit acum şi mie rândul să plec pe urma ta. Douăzeci de ani am tot nădăjduit. Suflet slab, credeam că va venì, totuşi, ceasul ca să mă întorc la tine. Acum a sosit. Sufletul meu vine curând să se bucure alături de al tău şi al copilului meu. Vine curat. Il vei regăsì cum l-ai lăsat la plecare, acum douăzeci de ani. Să mă aştepţi, Nicolae, şi tu, Bogdane...

Tresărì cuprinsă de groază. Apăsă mâna pe piept zicându-şi înfiorată:

— Doamne, doar nu sunt nebună?

In clipa aceea intră Polonul.

— Ai adus-o? îl întâmpină dânsa.

— Adus!

El îi dete un tub. Tudora îl desfăcu şi văzu un cosmetic roşu în cuprinsul lui. Părea carmin. Rădică apoi ochii la Polon şi-l întrebă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cum să-l iau?

— Înainte de vei da sărutul, îți vopsești buzele. Nu-i nevoie să fie multă, pe urmă vin chinurile, cele mai cumplite chinuri și scăpare nu e.

— Și țin mult chinurile?

— Grecul spunea că da.

— Atunci e bine.

Ascunse tubul în sân. Apoi luă dintr'o cutie o pungă și o dete Polonului.

— Să-ți fie pentru ca să te răscumperi din robie, douăsute de zechini ajung!

Polonul sărută poala rochiei. În clipa aceea, înaintea ochilor lui, răsăriră plaiurile verzi ale Pocuției îndepărtate.

— Dar mai am o rugă.

— Poruncește și tot ce se poate, fac!

— Ai puteă fura capul acela dela poarta seraiului?

Polonul se gândi o clipă

— Dacă va fi păzit de un singur om îl aduc, dacă nu, atunci nu pot.

Tudora să mulțămi cu răspunsul.

În aceeaș noapte, Polonul se strecură ca un hoț în curtea lui Kőprili. Subsuori aveă o legătură. Când se furișă în odaia Tudorei, dânsul depuse pachetul pe o meșcioară și se retrase îngrozit.

Fata lui Oană începu să desfacă pânzele una câte una. Din legătură eși la iveală capul lui Brateș. Lumina candelei cădea în reflexe palide asupra frunții albe, sub care cei doi ochi stinși se odihniau în dosul pleoapelor încremenite.

Tudora îngenunchie în fața capului. Îl cuprinse în mâni, strecurându-și degetele tremurânde prin părul buclat, sărutând cu o patimă nebună fruntea, ochii și buzele mortului. Prin plânsul hohotitor tânguirile izvorau fără nicio legătură:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— In sfârşit, tot te am! Vezi, că din nou mă joc cu părul tău, şi-ţi sărut ochii... Douăzeci de ani m'a secat dorul. Acum eşti iarăşi al meu. Nu poţi vorbi. Nu... ţi-au retezat firul vieţii, păgânii! Dar eşti aici, Stăpânul meu şi Domnul meu! Simţi tu focul buzelor mele? Vezi, te sărut unde păgânii te-au scuipat. Nicolae! Vin şi eu la tine... n'o să treacă mult...

In noaptea aceea, roabele din camerele învecinate n'au închis ochii. Le-a speriat somnul, tânguirile venite din odaia stăpânei, tânguiri a căror limbă nu o înţelegeau, dar cari le îngroziau cu fiorul accentului lor. Dimineaţa. Stăpâna le apăru albă, ca eşită din mormânt. Tot atunci o veste fulgeră Stambulul, cuprins de nebunia bucuriei învingerei dela Valea-Albă. Paznicul, care păzià capul ghaurului dela Serai fu găsit mort, cu un iatagan în gât, iar capul dispărut.

In aceeaş zi sosì Köprili acasă. Dorul de a-şi vedeà iubita îl gonì înnaintea Sultanului.

Erà târziu după masă.

Soarele se coborîse acum binişor spre culcuşul său, oprindu-se o clipă după culmile munţilor la apus, ca şi cum ar fi voit să mai vadă odată frumuseţile înnainte de a se da odihnei.

Străzile din Stambul gemeau de lume în acest amurg de vară, aşteptând pe Köprili triumfătorul dela Valea-Albă care venià înnaintea Sultanului. Când primii călăreţi se iviră pe străzi, înnaintând cu greu prin marea de oameni, mulţimea izbucnì în strigăte: „Cioc-Iaşa Köprili!!“ (mulţi ani) strigăte ce nu mai încetau.

Favoritul lui Mohamed, renegatul care ducea mai bine de un pătrar de veac ţele încâlcite ale diplomaţiei turceşti, primià mândru aceste osanale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.muzeuliteraturii.ro/mdrr1901-1932

Gândurile lui însă, în mijlocul zgomotului, îl purtau într'altă parte. Cu sufletul, Köprili era acasă unde se vedeà aşteptat de două braţe moi, braţe a căror încolăcire în jurul gâtului său o aşteptase cu atâta dor, atât amar de ani.

In cele din urmă ajunse acasă.

In poartă îl aşteptă argăţimea cu felinarele aprinse, o armată întreagă de robi. Portalul de marmură erà acoperit cu flori.

Stăpânul descălecă, îşi privi robii înşiraţi ca ostaşii, şi chemă la sine pe Selim cu care schimbă în taină câteva cuvinte. Raportul credinciosului servitor păru să-l fi mulţămit pe deplin, căci vesel şi uşor, el urcă treptele ce duceau deadreptul la odaia Tudorei. Un dor neastâmpărat îl gonià spre acest loc, pe care îl vedeà cum se schimbă într'un rai pământesc.

Edenul lui Mohamed, cu plăcerile cele mai rafinate, îi zâmbià învingătorului din dosul pereţilor tainici, încremeniţi parcă şi ei în admirarea stăpânului biruitor.

Şi totuşi, când Köprili se văzu în faţa perdelelor grele cari acoperiau intrarea, apăsă fără voe cu mâna deasupra inimii ce se zbătea chinuitor.

Intră.

Se oprì însă pe loc, cuprins de o puternică emoţie. Candela mare, care atârnà din bagdadie, resfrângeà o lumină tainică peste semi-întunericul din odae. Ochii lui dornici de lumină abià se putură obişnui cu amurgul acesta minunat.

Când la urmă putu să deosebească lucrurile din încăpere, ochii-i se împărtăşiră de vederea unei arătări, a cărei pereche nici în visatul Eden n'ar fi putut găsì.

In faţa lui, împodobită cu cele mai pompoase haine, acoperită de giuvaeruri presărate cu nes-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

timate, a căror strălucire sclipiă în întunerecul slab luminat, ca miile de steluţe în văzduhul unei nopţi fără de lună, steteă Tudora.

O voce slabă, ce păreă că vine din altă lume întâmpină pe Stăpân:

— Alah Ackbar! Salem aleicum!

Statua albă, presărată cu pietre scumpe, făcu un gest cu mâna şi zăngănitul brăţărilor ce-o împodobeau, păreă un scâncet de jale. In mână aveă o ramură de palmier, semnul biruinţei, pe care o întinse lui Köprili.

Turcul se apropie cu sfiala cu care se apropie moslemul de sfânta Caaba dela Mecca. Luă în primire ramura întinsă şi plecând genunchiul sărută mâna femeei. Un fior îl trecu prin tot trupul. Mâna eră rece ca un sloiu de ghiaţă. Când se ridică, în ochii acestei statui de marmură vie, el păru că citeşte răvaşul unei mari dureri. Prin suflet îi fulgeră moartea lui Bogdan şi crezu că înţelege şi răceala de ghiaţă a mânei.

Un gând mai bun, mai omenesc îi trecu prin minte. Se gândi să dee timp durerii de mamă să se domolească. Ii venì să plece. Un fulger răsărit însă, în negura ochilor Tudorei, îl ţintuì pe loc. Cu o mişcare bruscă, el scoase spada şi o trânti la o parte. Faţa de marmură avu un surîs. Toate acestea s'au petrecut într'o singură clipă. El se apropie de femee plecându-şi capul încet, tot mai aproape pe faţa ei. Buzele lui găsiră dornice gura femeii, cu care se contopiră într'un lung şi ademenitor sărut. Braţele femeii cuprinseră capul lui ţinându-l strâns. Köprili simţia că lumea se învârteşte cu el. Setos, culegea dulceaţa din potirul cast al femeii, care-i încătuşase sufletul atâta vreme.

Când se desfăcu din braţele ei, îl cuprinse, aşă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

din senin, o ameţeală uşoară. Se simţi străbătut de o moleşeală dulce, care parcă îl îndemnă la somn.

Se aşează pe un scaun surîzând.

Deodată se'nfioră.

Simţi cum îi vin călduri. Duse mâna la fruntea încălzită şi simţi cu groază câtiva stropi de sudoare rece. Un şuvoiu de înfrigurare îl săgetă din creştet până în tălpi. Îl apucase o groază neînţeleasă. Se trântì pe o sofă, şi-şi pironì privirea îngrozită la statua albă care stetea în faţa lui şi păreà lipsită de viaţă. Se cutremură. O durere nebună i-se sălăşlui în creeri.

— Mi-e sete! — gemu dânsul căzând pe spate.

Tudora nu se mişcă. El o privì o clipă lung, cu privirea-i ţintă ; pe urmă, îngrozit parcă de o vedenie înfiorătoare, zise:

— Cine eşti tu şi ce vrei dela mine?

Statua se mişcă puţin, ridică ceva de pe meşcioara de alături şi se întoarse din nou spre dânsul. Köprili scoase un urlet îngrozitor.

— Du-l, du-l de aici, nu vreau să-l văd...

Statua de marmură îşi deschise gura.

— Nu vrei să-l vezi... uite numai ce frumos e... Ştii tu cine e ăsta? Bărbatul meu... pe care tu l-ai ucis după ce i-ai otrăvit viaţa...

— Lasă-mă! — gemu Turcul, acoperindu-şi faţa, ca să scape de arătarea înfiorătoare a capului lui Brateş, pe care fata lui Oană i-l ţineà înainte.

— Să te las? Cât te-am rugat eu să mă laşi pe mine... cât te-am rugat... vezi, aveam soţ pe care-l iubiam...

— Şi eu te-am iubit...

— Aşà... dar eu eram a lui şi nu mai puteam fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

a ta... Uite, vezi, capul acesta frumos, tu l-ai retezat...

— Apă! răcni Köprili.

— Ți-e sete? Vezi, așă îmi erà mie de sete după dragostea lui... și tu nu m'ai lăsat să alerg să-mi alin setea.

— Indură-te...

— Eu să mă îndur? Tu însă nu te-ai îndurat de rugile mele. Copil am avut și pe acela l-am pierdut...

— Apă... mă arde... se văită Köprili.

Fata lui Oană steteà nemișcată.

— Și pe mine m'a ars rana, douăzeci de ani...

— Mor...

— Și eu mor... căci și ei au murit. Vreau să-ți văd însă chinurile... ca să știi cum s'a chinuit și el...

O spumă albă-gălbue izbucnì din gura lui Köprili; făcu o mișcare disperată ca să se ridice, căzu însă înapoi.

— Vei murì! urmă fata lui Oană — eu te-am otrăvit cu sărutul pe care ți l-am dat... Femeea are dreptul să ucidă pe ucigașul soțului ei... da... zădarnic te lupți... ai să mori...

Ochii lui Köprili eșiră din orbite, mânați de groază și dureri.

Gâfâià din greu. Răsuflarea îi devenià tot mai grăbită, mai agitată.

— Dă-mi jungherul să isprăvesc mai repede... fii blestemată...

Un râs batjocoritor fu răspunsul.

— Nu, las' să treci prin toate durerile.

Deodată Köprili se întinse. Oasele lui trosniră din încheeturi, dinții scrâșniră și trupul întreg înțepeni. Trăsăturile feței i se liniștiră dintr'o dată ca și cum o mână straine le-ar fi netezit. Tudora se aplecă peste trupul lui Köprili. Erà mort. Femeea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistamuseumania.ro/mdrr1901-1932

cu chipul mulțumit, luă capul lui Brateș și privindu-l în față, îi zise:

— Nicolae, de acum te-am răzbunat și pe tine și pe Bogdan. Acum vin și eu la tine... Cât de curând... o simt. Otrava începe să lucreze... vezi, mă cuprinde o amețeală... dar nu vreau să îndur atâtea chinuri. Cuprinse capul în brațe și strângându-l ca pe un copil, îl acoperi cu sărutări. Îl așeză apoi frumos pe masă și scoase dela brâu un jungher de argint. Pipăi cu mâna sânul stâng și apăsă încet jungherul deasupra locului unde simți că bate inima.

Privi duios încă odată la capul care steteà încremenit, cu pleoapele înghețate de suflul morții și dete cu palma o lovitură în prășelele jungherului. Metalul lunecă lin în carnea fragedă. Fata lui Oană căzu cu fața la pământ fără grai...

Nimerise bine.

Peste odaie se pogorî o liniște plină de măreție, liniștea morții.

Din stradă, prin geamurile întunecate, pătrundeà lumina roșie a fălinarelor aprinse și strigătul de bucurie al mulțimei:

„Cioc-jașa Köprili!"

SFÂRȘIT.

